

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет біоресурсів і
природокористування України
Юридичний факультет
Кафедра цивільного та господарського права**

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**тези доповідей
учасників**

**Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 125-річчю заснування Національного університету
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, 15 червня 2023 р.)**

КИЇВ – 2023

УДК 347.1:347.9:346.1:341.9(477+4)

За зміст та якість матеріалів відповідальними є автори публікацій.

Актуальні питання приватноправового регулювання в умовах євроінтеграції: тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 125-річчю заснування Національного університету біоресурсів і природокористування України (м. Київ, 15 червня 2023 р.) / За заг. ред. проф. О.Ю. Піддубного. Київ, 2023. 165 с.

У збірнику розміщено тексти наукових доповідей, присвячених дослідженню актуальних питань у сфері приватного права в Україні та перспектив його розвитку і вдосконалення в контексті євроінтеграції.

Розраховано на науковців, викладачів, аспірантів та здобувачів наукового ступеню, а також суддів, адвокатів та практикуючих юристів, спеціалістів у сфері приватного права.

ЗМІСТ

ПІДДУБНИЙ Олексій Юрійович

ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ЗАХІДНІЙ ЦИВІЛІЗАЦІЇ І ЙОГО СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ.....7

BIELIKOVÁ Mariana

PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE COMMERCIAL REGISTER AND OTHER PUBLIC REGISTER.....18

ПРИМАК Володимир Дмитрович

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРЕДМЕТА ПОЗОВУ, СТАВОК СУДОВОГО ЗБОРУ ТА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....35

СВІТЛИЧНИЙ Олександр Петрович

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СУДОВОЇ ТА ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕФОРМИ.....38

ЮРИНЕЦЬ Юлія Леонідівна

РОЗУМІННЯ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕНТУ ЯК ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ КОНВЕНЦІЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ.....41

ВЕЛИКАНОВА Марина Миколаївна

ООНОВЛЕННЯ ЦК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ.....44

ДЕЙНЕГА Марина Андріївна

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЧИСТИХ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІСТ УКРАЇНИ.....47

БАЖАНОВА Вікторія Олегівна

ВИКОНАВЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....51

ГОРІСЛАВСЬКА Інна Вікторівна

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....53

КАНАРИК Юлія Сергіївна

СУБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....56

КОВАЛЬ Анна Миколаївна

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....59

НОСІК Юрій Володимирович

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ УВ'ЯЗНЕНИХ ТА ОСІБ ПІД ВАРТОЮ.....63

ПАНЬКОВА Лілія Олександрівна

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....65

ПУШКАР Марина Василівна

УЧАСТЬ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЇ.....68

ЯЩАРОВА Марія Миколаївна

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....71

GOLUBEI Maria

PATENTING OF ANIMAL BREEDS IN JAPAN AND USA.....75

БОРИСОВА Олена Василівна

ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....79

БУРЯК Яна Віталіївна

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ УРБОЕКОСИСТЕМ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....85

ГАНДЖА Ігор Анатолійович

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО.....88

ГАРАЩЕНКО Дмитро Русланович

**ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОТРИМАННЯ
ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПРИЗНАЧЕННЯ.....91**

ДЗЕРА Сергій Миколайович

**РОЗБУДОВА ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ.....95**

ІВАНОВ Павло Володимирович

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ НА МАСКОТИ
У ЦИФРОВУ ЕПОХУ.....100**

КАЛЬКОВЕЦЬ Валентин Леонідович

**ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ
ПОСТАВКИ.....103**

КАЧУР Альона Сергіївна

**ПОВНОВАЖЕННЯ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, ЩО МАЄ
КОНТРАКТ З НАЦІОНАЛЬНОЮ СЛУЖБОЮ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ У
ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ.....106**

КОКОШКО Євгеній Вікторович

**ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ
НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО
АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ
АСПЕКТИ.....109**

ЛОЗА Максим Валерійович

**ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В
УКРАЇНІ.....112**

МАЗІЙ Віталій Сергійович

**ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «ВЛАСНІСТЬ ЗОБОВ'ЯЗУЄ» У
ПРАВОВІДНОСИНАХ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРАВОМ ПРИВАТНОЇ
ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛІ ПІД СТИХІЙНИМИ
СМІТТЄЗВАЛИЩАМИ.....115**

МЕХЕД Олег Валерійович

**МАЙНОВЕ ПРАВО, ВІДМІННЕ ВІД ПРАВА ВЛАСНОСТІ – ДЕРИВАТИВ
І ОСНОВА ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЧИ ЕФЕКТИВНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ОПОСЕРЕДКУВАННЯ ПРАВ НА РЕЧІ?.....119**

ОЛЕКСЮК Вікторія Петрівна

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ.....123

ПОЛИЩУК Артем Едуардович

ПРАВОВА ЗАБОРОНА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....126

ПРИЗ Олександр Олександрович

ОГЛЯД ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....129

СААДУЛАЄВ Анзор Ібрагімович

ЗАХИСТ ПРАВ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА НОРМАМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА.....132

САВЕНКО Данііл Миколайович

ПОНЯТТЯ «ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....135

САЙ Василь Ігорович

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄС: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ НОВИХ МЕДІА.....137

СЛУЦЬКИЙ Ігор Миколайович

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗЕМЕЛЬНИМ РЕСУРСАМ: У ПОШУКАХ СУБ'ЄКТА, ЯКОМУ ЗАВДАНА ШКОДА.....139

СУРЖОК Богдан Геннадійович

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ АНТИМОНОПОЛЬНО-КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....143

ТКАЧУК Олексій Петрович

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ПРАВОМ ЄС.....146

ЖАРИКОВА Анна Леонідівна

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА
СТВОРЕННЯ СТАЛОЇ ПРАВОВОЇ БАЗИ ЩОДО ІНОЗЕМНОГО
ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНИ.....149**

ШМИГОЛЬ Емма Валентинівна

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ
АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ В УКРАЇНІ.....153**

ЗОЛОТАР Аліна Сергіївна

**ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ 3D-
ДРУКУ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ
BLOCKCHAIN.....161**

ПІДДУБНИЙ Олексій Юрійович доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН В ЗАХІДНІЙ ЦИВІЛІЗАЦІЇ І ЙОГО СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ

Шановні колеги! В зв'язку з провокативною назвою нашої доповіді мусимо зробити деякі вступні пояснення. Хоча криза загрози приватному праву в західному світі і констатуються, це не означає, що в інших частинах світу відбувається бурхливий його розвиток і домінування.

Західна цивілізація, заснована на культурі Давньої Греції та Давнього Риму з пізнішими нашаруваннями авраамічних релігій а згодом англосаксонської доктрини недоторканості особи, спочатку лорда, а потім і будь-якого підданого, ідеями французького просвітництва про рівність і цінність кожної людини, уявленнями німецької класичної філософії про моральний імператив, прагнення суспільства і людини до удосконалення і розвитку, була і залишається єдиним зразком для наслідування в усіх куточках світу.

Всі диктатури і гібридні режими Азії, Африки, Латинської Америки прагнуть імітувати такі надбання європейської цивілізації як вибори і демократія, європейський політичний, діловий етикет і навіть класичний дрескод є в них моделлю для наслідування. Західний світ є безсумнівним прикладом для наслідування. Те ж саме і стосовно приватного права. Китай приймає класичний цивільний кодекс, Сингапур в Азії і багато країн Африки користується британським приватним правом і ще багато-багато прикладів на цю тему можна навести.

Все це залишається незмінним і безспірним. Приватне право захищає особисті немайнові і майнові права і інтереси людини, при чому, не побоїмося висловити таку думку, значно краще, якщо у людини крім особистих немайнових прав є суттєвий обсяг майнових прав, які потребують захисту, а відповідно і значний обсяг майна, як матеріального зосередження таких прав.

Бажано також, щоб у такої особи було достатньо ресурсів на кваліфіковану юридичну допомогу, щоб надійно захистити її право, і лише нижче в цій ієрархічній піраміді йде пресловутий справедливий суд, який не бере хабарів, адже хабарі беруть тільки у тих, хто їх здатний дати, дивись вище – особа з майном, і тільки коли вже сформовані володільці ресурсу, нам потрібен справедливий суд, щоб їхконфліктні інтереси збалансувати.

І ось тут ми виходимо на першу внутрішню суперечність приватного права в його класичному розумінні – інструменту захисту прав незалежних автономних і гордих власників майна, яке в свою чергу іманентно породжує почуття власної гідності і жадання громадянських прав.

Суб'єктами римського класичного приватного права були *pater familias*, як в принципі і публічного теж, але не про те зараз мова. Згодом ситуація мало змінювалась – власники британських мануфактур, рабовласники Півдня США, генуезькі купці і французькі лихварі - всі користувались певним обсягом приватних прав і були активними суб'єктами. Епоха великих географічних відкриттів трималась на комерційних експедиціях відчайдушних одинаків.

Диктат активних, незалежних, підприємливих людей з рушницями створив Сполучені Штати, забезпечив економічне благопролущчя Великої Британії, інших країн Європи, навіть в цих передових раїнах заходу подекуди, дружина не могла відкрити банківський рахунок без згоди свого чоловіка аж до 60х-70-х років минулого століття, а до чорношкірого в Америці поліцейський ще в 60-ті мав звертатись не інакше як «хлопчик», хоч би той був доволі похилого віку.

Отже якщо говорити в термінах критичної расової теорії – приватне право зародилось як право для привілейованих білих самців, да простять мені присутні таку прямоту. Герої романів класичної європейської літератури – це люди, які мали дохід мінімум у 30–40 середньодушового доходу в час дії сюжету. Вони мали можливість цікавитись творчістю, займатись літературою, наукою, судовими тяжбами на захист своїх інтересів. В якості курйозного, але промовистого епізоду всі пам'ятають джентельмена з підзорною трубою з «Собаки Баскервілів» Артура Конан-Дойла, який судився з усіма навколо виключно із принципу і розорився на судових витратах. Словом, приватне право було привілеєм тих, хто мав ресурси, обслугову, приватні інтереси і дозволя.

І лише на порівняно нещодавніх історичних етапах приватне право стало поширюватись на всіх членів суспільства. Але, як ми встигли помітити, добробут економічний не став поширюватись з такою ж ефективністю. А чи потрібні не те що майнові, а навіть особисті немайнові права тим, у кого немає достатнього масиву власності – запитання риторичне. Їм найперше потрібен гуманітарний продуктовий пакет в політичній обгортці та субсидія на комунальні послуги. І за те, і за інше вони платять своїми голосами і відмовою від частини своїх прав.

Тут ми з європейцями розрізняємось лише кількісно а не якісно, тому мова піде про більш знайомий нам матеріал, але певні аналогії сказаному ви зможете побачити і в європейських країнах.

В Європі, куди ми плануємо інтегруватись, співіснують різні соціальні страти – їх можна умовно поділити як мінімум, на дві групи – це ті суб'єкти, які

отримують з бюджету більше, ніж сплачують туди податків, і навпаки, ті які сплачують більше, ніж отримують.

Мені можна заперечити, що це можуть бути ті самі люди, тільки в різні періоди свого життя. Але можуть бути і не одні і ті самі, а враховуючи, що споживачі соціальних виплат не мають майна і майнових прав, які воліють захищати, а мають грошову допомогу, яку хочуть в перспективі збільшувати, а голосують так само як і працюючі, що мають дохід, електоральна база інтересантів приватного права має тенденцію до зменшення сама собою. Масам не потрібне приватне право. Приватне право – привілей еліт, який разом з іншими правами еліт був поширений на всі верстви так би мовити, в нагрузку. І не всі добре знають, що з ним робити.

Яскравим прикладом, з якою пересторогою законодавець відносився до приватного права, є два десятки років мораторію на продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення, коли держава так і заявляла громадянам – це ваше майно, але ви його не продасте, бо швидко попропиваєте, абощо. І в принципі ті «пайщики» яким пощастило мати землі навколо столиці і великих міст, де зараз стоять ТРЦ, часто виправдовували цей невтішний прогноз, залишаючись з розбитими люксовими іномарками і купую квитанцій з гральних автоматів.

З іншого боку, за останні десятиліття зміцніла сама держава технологічно і організаційно, розвинулись технології відслідковування транзакцій, і все частіше між двома носіями автономної волі постає інтерес публічної влади з запитанням, а чим ви тут громадяни займаєтесь, і чи не час вас якось зарегулювати?

І не допомагають реформи на кшталт – ми дамо вам реєстр прав на нерухоме майно та їх обтяжень, якщо хочете, то зареєструйтесь в ньому і заплатіть за це, а якщо не хочете – то візьміть до уваги, хтось може зареєструватись в ньому за вас і продати вашу квартиру, а якщо ви не згодні то

ось вам адміністративна комісія, вона буде зупиняти і відігравати назад рухи з вашими речовими правами, але вам треба уклінно про це попросити державу.

А ще ви не залишите країну, якщо у вас буде несплачений дріб'язковий штраф, ось вам наш захист ваших приватних прав, зокрема, права на свободу пересування. Заборона на виїзд не входить до арсеналу приватноправових (майнових) санкцій. Здавалося б, ну поїхала людина і поїхала, шукайте її майно на території України і за її межами, задовольняйте за його рахунок вимоги кредиторів, ось приватне право. Ні, сиди тут і думай над своєю поведінкою. Тільки ніякий це не приватно-правовий захист, як ми з вами чудово розуміємо, а левіафан, який рядиться в помічника кредиторів з приватно-правових питань.

Обиватель таким чином в повній мірі не знаходиться під захистом приватного права. Частково воно йому майже непотрібне, за відсутністю майнових нагромаджень, а частково держава витісняє його зі сфери приватного права обкладаючи численними прапорцями контролю і заборон.

Так, громадяни можуть повернути прострочений кефір у магазині, подати на розлучення або оспорити заповіт. Тобто начебто користуються всім інструментарієм приватного права в буденному житті. Але багато хто з них в той же час їздить на євробляхах, бере мікrokредити під тисячі відсотків річних в палатці біля метро, орендує і здає в оренду житло особам з дітьми за усним понятійним договором, реальні умови якого неможливо визначити, домовляється за ремонт авто і квартир з приватними майстрами за готівку, розраховуються за такого роду договорами з карти на карту без вказування призначення платежу, купує продукти «з асфальту», фактично не пускаючи механізми приватного права в своє приватне життя, тому що приватне право може прийти до них не одне, а разом з податковим, адміністративним і рудиментами житлового, до прикладу.

І таким приватним «квазі-common law» багато хто залишається задоволеним, тому що в принципі воно за всіма ознаками схоже на те саме природне право, що породжується соціумом і є втіленням здорового глузду і

людських уявлень про зручні приватні правовідносини, без втручання державного апарату і «допомоги» у вигляді складних і небезпечних для приватності адміністративних механізмів і бюрократичних процедур. Багато невизначеного в таких правовідносинах тримається «на відчуттях», тобто розумних очікуваннях суб'єктів один від одного і від загалу.

Тому, змушені констатувати, в наш час існує тіньове, якщо хочете, «понятійне» приватне право, яке звичайно є вимушеним сурогатом і не захищає до кінця інтереси особи, з одного боку, а з іншого як не дивно, сприймається як механізм захисту від всепроникної всюдисущості держави, чого формальне приватне право дати не може. В той час, як в еру свого розквіту саме формальне приватне право давало класу власників ефективний захист від зазіхань на їх майно і привілеї з боку тодішньої, достатньо безцеремонної і аж ніяк не соціальної держави або правителя.

В описаних ситуаціях формалізоване приватне право виступає як громіздке і незручне, тісно зв'язане з публічним і таке, що не дає ефективного захисту обивателю. Натомість функціонує тіньове квазіприватне право, багато в чому спрямоване на уникнення в процесі дрібного цивільного обігу зіткнення з публічно-правовими засобами які б начебто мали такий обіг захищати і додатково гарантувати.

Це один напрям, що стосується ввідної тези, де ми схильні вбачати ерозію приватного права з виходом його в позаінституційну сферу персональних взаємовідносин.

Якщо комусь здається, що це критика приватного права з лівих позицій, то це не зовсім так, тому що з іншого боку, і про це трошки пізніше, коли у таких користувачів квазіприватного права трапляється «еліта-центр» чи обвал гривні і криза валютних кредитів, їм не цікаво нести відповідальність за свої рішення в межах приватного права, в межах укладених ними договорів. Натомість, вони звертаються до держави і хочуть отримати сатисфакцію за рахунок публічно-правових механізмів, мовляв, як так держава допустила що ми зв'язались з

шахраями, або як так упав курс гривні, ми про таке зовсім не думали, коли брали кредит, держава – рятуй нас! І та рада старатись, за рахунок усіх платників податків звичайно, а саме, бюджетних коштів, тобто публічного майна. І це, на нашу думку, зустрічний напрямок – ерозія приватного права, пов'язана з його опублічуванням і полівінням.

Але справедливості заради, і щодо правильності «лівої» критики приватноправових відносин, слід відмітити, що більш справедливе перерозподілення національного продукту у західному світі відбулось під впливом революції 1917 року. Представникам незаможних класів разом з певними грошовими гарантіями був запропонований концепт вертикальної мобільності – кожен з вас є рівним з представниками заможних класів, але не в стартовому обсязі майна, а в тому, що через власні зусилля, працелюбність, талант, кожен може підняти вгору і бути інтегрованим у вищі верстви.

Бар'єр між суспільними верствами, який існував раніше, перестав бути непроникним, заможні класи готові інтегрувати кожного, хто матиме достатньо коштів, щоб жити їх життям, його дитину приймуть до приватної школи, він придбає квартиру в ЖК преміум-класу, автомобіль і все, що потрібно.

А отже, як наслідок, така особа з рівнем життя, вищим за середній, і в більшій мірі начебто зацікавлена в тому, щоб усвідомлювати себе суб'єктом приватного права і активно ним користуватись, оскільки має більше інтересів і прав автономного власника матеріальних благ, який вона волітиме захищати і реалізовувати механізмами приватного права.

Але в більшості випадків, роздивляючись уважно приватноправове регулювання, ми помічаємо все більше бюрократичних механізмів, які опосередковують роботу з, так би мовити, приватноправовими цінностями.

Формально, наприклад, для тих, хто має кошти не тільки на побутові потреби, а готовий також інвестувати, приватне право гарантує щодалі, то більш спрощені механізми започаткування підприємницької діяльності, однак ви можете користуватись всілякими економічними свободами, включаючи швидкий

вхід і вихід із бізнесу, лише в тому випадку, якщо у вас в штаті є свій юрист з вільним лімітом робочого часу, а ще краще – низка підставних осіб, які можуть стати номінальними держателями корпоративних прав, оскільки потім, після згортання бізнес-проєкта, вже їх, а не інвестора, будуть чекати роки і десятиліття зняття з обліку, закриття юридичної особи і інших адміністративних страждань.

Отже, добросовісний працівник за наймом, який вирішив відкрити свій невеличкий підробіток буде дуже здивований, що формального приватного права йому зхамало, слід ще мати додаткові і майже безмежні ресурси часу і професійного юридичного обслуговування для того, щоб здолати бюрократичні нашарування, яким покрито приватно-правові механізми.

Автор цієї доповіді з 2017 р. безуспішно намагається знятись з обліку як фізична особа-підприємець і самозайнята особа, у зв'язку з тим, що єдиний соціальний внесок прийшов колись раптово в його життя, та ще і в двократному розмірі – один раз за фізичну особу-підприємця, другий раз за самозайняту особу, і це при тому, що ця особа була і є офіційно працевлаштована як працівник за наймом, і щомісячно добросовісно наповнює фонди соціального страхування нашої держави. І тут проблема не лише в бюрократичних складностях, а в самому ідеологічному посилі – підприємець, вільний економічний агент, на диспозитивних засадах (теоретично) може все – може збагачуватись в будь-який доступний йому законний спосіб, але не може одного – добровільно відмовитись від соціального захисту себе з боку держави. Соціальний захист іде «в нагрузку», а для декого, особливо обдарованого, ще й в подвійному розмірі.

Ну і власне бюрократичні моменти, які теж є достатньо неприємними. Попри виключення з реєстру, що аксіоматично припиняє всі зобов'язання суб'єкта (а воно вже декілька років тому відбулось), продовжують нараховуватись нові штрафи з обіцянкою, що ось ці 510 гривень – це вже останні, і після цього прощаємось з вами. Прощаємось не тоді, коли суб'єкт диспозитивно вирішив припинити діяльність, і в розумні строки має бути перевірений,

оштрафований і відпущений з миром, а тоді, коли бюрократ вважатиме за потрібне.

За умов реально діючого приватного права це б означало, що у місячний термін після повідомлення державного органу про намір закрити бізнес, держава має нарахувати і виставити всі майнові претензії, і після їх сплати негайно виконати скасування реєстрації і звільнити час особи для інших суспільно корисних активностей.

Наступний приклад. Публічна реєстрація прав на нерухоме майно, договорів оренди земельних ділянок, де за верифікацію даних відповідає одна точка – реєстратор чи нотаріус, що оперує з реєстрами, дає оманливе відчуття простоти і ефективності, але ставить власників в критичну залежність від такого механізму, всі рейдерські схеми засновуються на несанкціонованому використанні цих самих державних реєстрів, які мають гарантувати непорушність прав – для цього, в свою чергу, створюються нові і нові адміністративні механізми, конфліктують цивільна, господарська і адміністративна юрисдикція за те, хто буде захищати права власника, що постраждав через маніпуляції з державним реєстром, і тому подібне.

І таке опублічування відбувається практично повсюди – банківська сфера, транспорт, зв'язок і багато чого іншого регулюється публічними договорами. Публічні договори в приватному праві – ніким не помічений оксюморон. Скрізь встановлені тисячі жорстких правил, за якими мають діяти суб'єкти приватного права. Отже від диспозитивності, на якій, як ми гадали, стоїть приватне право, майже нічого не залишається.

В той же час, задамо собі питання, хто істинний бенефіціар приватного права? Для кого під тиском приватно-правових механізмів робляться виключення із усталених публічно-правових правил? Ми не здивуємось, якщо зрозуміємо, що вертикальна мобільність, так званий соціальний ліфт, просто не йде на ті поверхи, де мешкають істинні бенефіціари приватного права.

Низка «удосконалень» корпоративного законодавства на користь мажоритарних власників корпоративних суб'єктів – зменшення кворуму на Загальних зборах, підвищення повноважень менеджменту, зрештою апофеозом сучасного приватного права став сквіз-аут – примусовий викуп акцій у випадку, якщо мажоритарій так захотів.

В цьому контексті також варто згадати і правотворчість Верховного Суду, який вивів до прикладу, на свій суддівський розсуд, цілу теорію майнових прав, відмінних від права власності, базуючись на одному рядку з Цивільного кодексу, в результаті чого право оренди земельної ділянки вже є предметом накладення арешту і от-от може стати об'єктом цивільного обігу, право постійного користування земельною ділянкою фермера навіки вручене такому сумнівному суб'єкту, як фермерське господарство і багато інших контроверсійних ідей, які часто, як ми бачимо, є не наслідком абстрактного збагнення правових концептів а замовляються абсолютно конкретними інтересантами або їх групами.

Окремого слова заслуговують різні публічно-приватні партнерства. В таких відносинах держава виступає з партнером дійсно на рівних, піднімаючи його до свого рівня, відступаючи від загальних публічно-правових правил, що передбачені для нас, громадян і наших звичайних бізнесів. Ми з вами повинні сплачувати податки, такі як визначено Податковим кодексом, а приватний партнер чомусь може і поторгуватись з державою на предмет того, в яких долях вони будуть розподіляти видобуту продукцію, йдуть розмови про створення спеціального суду для інвесторів, в звичайним громадянам залишається надміру заплутана система існуючих судів з незаповненими вакансіями і постійними конфліктами юрисдикцій які викликані лише одним, не відкриємо вам секрету – наявністю різних юрисдикцій.

Отже, на нашу думку, ключова проблема приватного права полягає в тому, що на дрібних правовідносинах воно часто не діє, або дія його невідчутна, як космічних фізичних сил в стандартній земній моделі механіки, і в той же час ресурсні суб'єкти і групи впливу здатні відхиляти і викривляти дію приватного

права в своїх інтересах, подібно до того як гігантські космічні об'єкти можуть викривляти промені світла.

На виході можна сказати сакраментальну фразу, що нинішнє приватне право «вже не те», що верхні прошарки суспільства, коли ділились ним з усіма рештою, видали членам суспільства сурогат, а саме суспільство часто-густо виявляється неготовим до того, що приватне право – це також приватноправова відповідальність за свій вибір, свої дії, свої ризики.

Тому, якщо крупними мазками узагальнити, ми маємо три приватних права – декларативне приватне право для отримувачів соціальних виплат, які по великому рахунку не знають, що з ним робити, формальне приватне право для середніх верств, ускладнене публічно-правовими механізмами до такої міри, що в ньому вже залишилось дуже мало приватно-правового, і приватне право для масштабних акторів, останнє майже таке, яким воно і замислювалось з самого початку – інструмент захисту приватних прав, в тому числі і від зазіхань публічного інтересу.

На питання – як з цим боротись, можна писати не одну монографію, контури такої боротьби лише вимальовуються у вигляді блокчейну, смартконтрактів, будь яких способів розподіленої верифікації даних, програм у смартфонах для миттєвої фіксації договірних відносин у побуті, приватних населених пунктів і місцевостей, платформ незалежного арбітражу конфліктів, екосистем корпорацій, що конкурують між собою за клієнта і надають йому найбільший рівень сервісу.

Передбачаємо і контраргументи, мовляв все це аморфне і швидкоплинне, і тільки держава буде завжди. Погоджуємось, саме тому ми (суспільство) придумали цілу систему адміністративних судів, знаючи, що держава завжди буде порушувати наші права, недодавати пенсій, декларувати право на житло в майбутньому, і так далі. А потрібно зробити навпаки, щоб держава відповідала в приватноправовому порядку за свою діяльність. Для цього треба представити набуття громадянства як цивільний правочин, який укладає громадянин з

державою, обираючи у вигляді держави ефективний сервіс захисту, провайдера соціальних послуг, ну і всього, що слідує з даної тези.

Якщо держава відчує себе лише одним з надавачів послуг і її можна буде змінити так, як, приміром, з'їхати з квартири дошкільного орендодавця до іншого, коли держава не буде апелювати до сліпої лояльності а буде показувати що з нею вигідно, тоді, як то кажуть, ми зробимо приватне право знову величним.

BIELIKOVÁ Mariana

Mgr. Ing., External doctoral student

at the Department of International Law and International Relations Comenius

University in Bratislava

(Bratislava, Slovak republic)

PROTECTION OF PERSONAL DATA IN THE BUSINESS REGISTER AND OTHER PUBLIC REGISTERS

INTRODUCTION

In the following article, we describe the European system of human rights protection using a descriptive method, specifically focusing on the protection of personal data. We will then discuss the legal basis for the processing of personal data in the Slovak Republic alone, as a member state of the European Union, which is obliged to respect directly applicable regulations that take precedence over laws. We

will discuss in particular the Business Register, being a representative of economic interests. However, we will briefly mention the relationship of the protection of personal data with the State's interest in publishing data in view of the existing interests and purposes promoting transparency, public and economy in the use of public funds, and also other State public registers, namely the Register of Legal Entities, the Register of Bankrupts, the Register of Public Sector Partners, Business Bulletin, the Central Register of Contracts and the Register of Disqualifications. We will briefly define each register, define its legal basis and identify which supervisory authority it falls under. We then define the scope of the data processed and/or accessed and published.

THE EUROPEAN HUMAN RIGHTS PROTECTION SYSTEM

Section II of the Charter of Fundamental Rights of the European Union («the Charter») regulates the freedoms, which we consider in the interrelation of existing rights, the publication of personal data in public registers and the protection of personal data of natural persons. In particular, the protection of personal data is ensured under Article 8 of the right to the protection of personal data. The protection of personal data is based on the text of Article 16 of the Treaty on the Functioning of the European Union and Article 39 of the Treaty on European Union, on Directive 45/2001 of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by the Community institutions and bodies, and on the free movement of such data¹, as well as on the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data² (hereinafter referred to as 'Convention 108')³. Convention 108 constitutes the only internationally binding instrument in the field of data protection. According to point

¹ REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), link: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/>

² Proposal for a COUNCIL DECISION authorising Member States to ratify, in the interest of the European Union, the Protocol amending the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108), link: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52018PC0451>

³ SVÁK, J. - GRÜNWALD, T. Nadnárodné systémy ochrany ľudských práv. I. zväzok. Štruktúra systémov a ochrana politických práv, 1. vydanie. Wolters Kluwer, 2019, s. 218.

2.3 of Convention 108, the area covered by it is largely covered by the European Union's legislative framework on data protection⁴. According to Article 13 of the modernized Convention 108, *parties may grant data subjects «a measure of protection broader than that provided for in this Convention», thus leaving them free to adopt stronger protection*⁵. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) («GDPR») sets out a comprehensive system of data protection rules and ensures at least the same, and in many cases a higher, standard of protection. The GDPR takes precedence over national laws and is directly applicable. The Slovak Republic has not legislated stronger protections than those provided by Convention 108 and/or the GDPR in relation to the protection of individuals with regard to automated processing of personal data.

Member State legislators, and the resulting application practice, are now generally following the opposite trend, making data, including personal data, accessible and public to the greatest extent possible. This approach is driven by the Law on Information Technology in Public Administration, which lays down general rules for making information from public administration information systems available electronically, and the related standards for public administration information systems. The public and transparency approach is also derived from Directive 2003/98/EC of the European Parliament and of the Council on the re-use of public sector information (hereafter referred to as the PSI Directive), which lays down a set of minimum rules governing the re-use and practical means to facilitate the re-use of existing documents held by Member States' public sector institutions. In 2013, the European Parliament

⁴ Web page Office for Personal Data Protection of the Slovak Republic, description of the Council of Europe, link: <https://dataprotection.gov.sk/uoou/sk/content/rada-europy>

⁵ Web page European Parliament, Council Decision authorising Member States to ratify, in the interests of the European Union, the Protocol amending the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No 108), link: <https://secure.ipex.eu/IPEXLWEB/download/file/082dbcc5641f6e340164231365fb09cf>.

and the Council adopted Directive 2013/37/EU amending the PSI Directive. This addition extended the scope of the PSI Directive and fundamentally affects the creation and re-use of Open Data, and thus directly indicates the automated processing of data downloaded and processed by individual operators, consumers. According to this directive, data re-use can be claimed. The transposition of the Directive in the Slovak Republic in both cases was carried out in Act No 211/2000 Coll. on free access to information and on amendment and supplementation of certain acts, as amended (hereinafter referred to as «Act No 211/2000 Coll.»). This legislation establishes a number of specific tools for the creation and use of open data, including allowing proactive access by obliged persons. Thus, directly in European Union law, a conflict is created between open automated access to data, including personal data, on the one hand, and the protection against automated processing of personal data on the other. To this it should be added that the fundamental rights enshrined in Article 8 of the Charter are not an absolute privilege, but must be seen in relation to their role in society⁶.

THE LEGAL BASIS FOR THE PROCESSING OF DATA IN PUBLIC REGISTERS

Public registers are specific in that, in order to operate them, the State usually enacts a law establishing the purpose of the data processing, either explicitly or implicitly. Therefore, the legal basis is usually derived from Article 6(1)(c) GDPR, the processing is necessary for the fulfilment of a legal obligation of the controller if there is an explicit scope of the data processed in the public register. Alternatively, the legal basis is derived from Article 6(1)(e) GDPR, the processing is necessary for the performance of a task carried out in the public interest or in the exercise of official authority vested in the controller, where, although the law imposes an obligation to keep a register on a public authority-type controller, it does not define the scope of the data to be published and disclosed in either a positive or a negative way.

⁶ REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of

BUSINESS REGISTER

The data in the Business Register of the Slovak Republic are processed on the basis of the legal obligation under Act No. 530/2003 Coll. on the Business Register and on amendments and supplements to certain acts (hereinafter referred to as the «Business Register Act»), Act No. 513/1991 Coll., the Business Code, and Act No. 305/2013 Coll. on the electronic form of exercising the powers of public authorities and on amendments and supplements to certain acts (the e-Government Act) (hereinafter referred to as the «eGov Act»). Selected data from the Business Register of the Slovak Republic ⁷ constitute an integral part of the Business Register Interconnection System of the European Union, known under the abbreviation BRIS.

Proceedings for registration, amendment or deletion of data to/from the Business Register are court proceedings at the competent court of registration. The Register is part of the Central Judicial Information System. The supervisory authority in case of suspected breaches of data protection by the courts in the exercise of

such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), linku: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=celex%3A32001R0045>

judicial power is the 'special' supervisory authority within the meaning of Article 55(3) GDPR.

According to the Act on the Business Register, data of natural persons are entered in the Business Register in the official state language. The data thus entered and processed include, in particular, the name, surname, residence, date of birth and birth number or other identification data, if no birth number is assigned, data of a natural person who is a statutory body or its member, with an indication of the manner in which this person acts on behalf of the registered person, and with an indication of the date of establishment and, after its termination, of the date of termination of the function; data of a natural person who is the head of the organisational unit of the enterprise, and with an indication of the date of establishment and, after its termination, of the date of

⁷ Business Register of the Slovak Republic, link: www.orsr.sk, services are also provided through the Central Portal of Public Administration www.slovensko.sk.

termination of the function; data of a natural person, if they are entered in the business register as a proxy, indicating the manner of acting for the entrepreneur and indicating the date of establishment and, after its termination, the date of termination of the function; data of a natural person who is a member of the supervisory body of the registered person, indicating the date of establishment and, after its termination, the date of termination of the function, if the registered person has a supervisory body established; data of a natural person who has entered in the business register as a liquidator, indicating the manner of acting on behalf of the registered person and indicating the date of incorporation and, after its termination, the date of termination of office; data of a natural person who has entered in the business register as *an (insolvency) administrator appointed in insolvency proceedings, restructuring proceedings or arrangement proceedings*; a data of a natural person *as (insolvency) administrator for the performance of compulsory administration and his representative*. The names, surnames, residences, dates of birth and birth numbers or other identification data, if birth numbers are not assigned, *of a natural persons' partners* shall also be entered in the business register in the case of a publicly traded company. In the case of a limited partnership, the names, surnames, places of residence, dates of birth and birth numbers or other identifying data, if birth numbers are not assigned, *of a natural persons who are partners* and an indication for each partner in the limited partnership who is *a general partner* and who is *a limited partner*. In the case of a limited liability company, the names, surnames, places of residence, dates of birth and birth numbers or other identification data, if birth numbers are not assigned, data of the partners of natural persons, an indication that a pledge has been established on the share of the partner, the name, surname, date of birth of the natural person who is entered in the business register as a pledgee of the share, and the designation of the pledge agreement. In the case of a public limited company, if the company has a sole shareholder, the name, surname, residence, date of birth and birth number or other identification data, if no birth number is assigned, or the business name or name, registered office and identification number of that shareholder, if assigned, shall also

be entered. In the case of a simple company limited by shares, if the company has a single shareholder, the name, surname, place of residence, date of birth and birth number or other identification data, if no birth number is assigned, or the business name or name, registered office and identification number of that shareholder, if assigned, etc., shall also be recorded.

The publication of data, in the form of an excerpt from the business register and a notice of deposit of deeds in the collection of deeds containing also personal data, fulfils the function of material binding and formal publicity in order to enable a given commercial company to do business on the market and thus to fulfil the essence, aim and purpose of business activity. At the same time, it is implemented for the purpose of proving, exercising and defending legal claims. For the sake of completeness, it should be added that the registration of persons in the business register and the publication of the data of these persons is also carried out for the purpose of ensuring legal certainty for third parties. Persons entered in the business register act as natural persons in a certain legal position which may have an impact on third parties, e.g. obligations arising from acting on behalf of the entered legal person in a given period of time.

At the same time, it is important to draw attention to the fact that the GDPR does not apply to data protection of legal persons. Persons acting on behalf of a company, despite being natural persons, are acting on behalf of a legal person and therefore have to endure an intervention in the form of the publication of a reasonable amount of their selected personal data in the business register, a public register of which the State is the controller. The Business Register Act, by negative enumeration, protects selected personal data by stipulating that data to the extent of the birth number and data on the end-user of the benefits shall not be disclosed.

The GDPR also addresses that for selected reasons the GDPR legislation does not apply. In relation to the processing of personal data in the business register by way of publication and disclosure of personal data of natural persons within the meaning of Article 17(3)(b) and (e) of the GDPR, paragraphs 1 and 2 do not apply if the processing

is necessary for compliance with a legal obligation which requires processing under Union law or the law of a Member State to which the controller is subject, or for the performance of a task carried out in the public interest or in the exercise of official authority vested in the controller; for the establishment, exercise or defence of legal claims.

OTHER PUBLIC REGISTERS

Other public registers in the Slovak Republic in relation to the European Economic Area include in particular the Register of Legal Entities, the Register of Bankrupts, the Register of Public Sector Partners, the Business Bulletin, the Central Register of Contracts and the Register of Disqualifications.

In all of the above registers, what has been stated for the business register, that the publication of data, including personal data, fulfils the function of material binding and formal publicity, applies in its entirety in relation to processing, disclosure and publication. At the same time, the registration of persons in the abovementioned registers and the publication of the data of those persons are also carried out in order to ensure the legal certainty of third parties. The persons which have entered in the registers act as natural persons in a certain legal capacity in relation to a legal person, which may have an impact on third parties, e.g. obligations arising from acting on behalf of another person at a given point in time.

Register of legal persons

While the Business Register is the source register, the Register of Legal Persons is the reference register. The Register of Legal Persons⁸ is established and operated pursuant to Act No. 272/2015 Coll. on the Register of Legal Persons, Entrepreneurs and Public Authorities and on Amendments and Supplements to Certain Acts (hereinafter referred to as the «Act on the Register of Legal Entities») and the Act on eGov.

Operation of the Register of Legal Persons falls within the competence of the Statistical Office of the Slovak Republic as a public authority. The general supervisory

⁸ Register of Legal Persons, link: <https://rpo.statistics.sk/rpo>, services are also provided through the Central Portal of Public Administration, link: www.slovensko.sk.

authority, i.e. the Office for Personal Data Protection of the Slovak Republic, is the supervisory authority in case of suspected violation of personal data protection.

The scope of the recorded data, including personal data, e.g. of the natural person of the entrepreneur or of persons acting on behalf of the company, is determined by law. The Register of Legal Entities shall record data on a legal entity, a natural person entrepreneur, a foreign entity and an organisational unit of a foreign entity, a public authority, a branch plant and an organisational unit established by a Slovak legal entity, a natural person entrepreneur or a public authority, if it is entered in the register provided for by a special regulation (hereinafter referred to as the «registered organisational unit»).

Register of bankrupts

The register of bankrupts⁹ is a public administration information system accessible on the operator's website. The Register of Bankrupts is established and operated on the basis of Act No 7/2005 Coll. on Bankruptcy and Restructuring and on Amendments and Additions to Certain Acts, as amended (hereinafter referred to as the 'Act on Bankruptcy and Restructuring').

Selected data from the Register of bankrupts of the Slovak Republic form an integral part of the European Insolvency Register.

Proceedings for the entry, amendment or deletion of data to/from the Register of Insolvency Practitioners are court proceedings before the competent court of registry. The Register is part of the Central Judicial Information System. The supervisory authority in case of suspected breaches of personal data protection by the courts in the exercise of judicial power is the special supervisory authority within the meaning of Article 55(3) GDPR.

The Act on Bankruptcy and Restructuring determines the scope of the data to be published, which include, among others, the name of the claimant and the debtor, if it

⁹ The register of bankrupts, link: <https://ru.justice.sk/ru-verejnost-web/>.

is a natural person, the name, surname, date of birth and place of residence, a natural person who is an entrepreneur, the business name, first and surname if it is different from the business name, identification number or other identification data and place of business, data on the creditors' meeting and data on the meeting of the creditors' committee in the case of bankruptcy under the second part of this Act, within the scope of the place, the time and subject of the meeting of creditors, the name and surname of the creditor, if it is a natural person, or the business name of the creditor, if it is a legal person, information on whether the creditor is a member of the creditors' committee, information on the extent of the creditor's voting rights and the minutes of the meeting of the creditors' committee, the list of bankruptcy debtors and the list of debtors in restructuring proceedings, the list of debtors in proceedings, and others.

Register of public sector partners

Register of public sector partners¹⁰ is established on the basis of Act No 315/2016 Coll. on the Register of Public Sector Partners and on Amendments and Supplements to Certain Acts (hereinafter also referred to as the "Act on the Register of Public Sector Partners"). The Register has a public character, while public access is guaranteed by the fact that the Register is published on the website of the Ministry of Justice of the Slovak Republic, while it applies that the data entered in the Register do not need to be proven to the public authorities. The register is accessible to

everyone and free of charge; its free nature is due to the fact that there is no legal regulation prescribing a fee for access to the data entered in the register.

Proceedings on the registration, change or deletion of data to/from the Register of Public Sector Partners are court proceedings at the competent court of registry, which means that from the point of view of personal data protection, the District Court of Žilina is the data controller. The Register is part of the Central Judicial Information System. The administrator and technical operator is the Ministry of Justice of the

¹⁰ Register of public sector partners, link: <https://rpvs.gov.sk/rpvs>.

Slovak Republic. The supervisory authority in case of suspected violation of personal data protection by courts in the exercise of judicial power is the Special Supervisory Authority within the meaning of Article 55(3) GDPR.

Data of data subjects, including personal data, are processed and published in the Register of Public Sector Partners in order to clarify who is the natural person who actually controls or exercises control over the public sector partner or the natural person for whose benefit the transaction or activity is carried out. The data of the data subjects are also processed and published for the purpose of proving, exercising and defending legal claims of the State or public law bodies, the publication of the data also fulfills the function of material and formal publicity of this register. The scope of recorded data which are processed include name and surname, place of residence, date of birth, list of end users of benefits in the scope of name, surname, permanent address, date of birth, nationality and indication whether the end user of benefits is a public functionary performing a function in the Slovak Republic. Furthermore, data on the beneficiary if he/she is a natural person in the scope of name, surname and place of residence.

For a natural person – entrepreneur who is a partner of the public sector, the register shall include data such as business name, place of business, organisation identification number, if assigned, otherwise date of birth, a list of end-users of benefits in the range of name, surname, address of permanent residence, date of birth, nationality and an indication of whether the end-user of benefits is a public functionary performing a function in the Slovak Republic, and data on the authorised person if it is a natural person in the range of name, surname and place of residence.¹¹.

For a public sector partner that is an issuer of securities allowed to be traded on a regulated market that is subject to disclosure requirements under the Securities and Investment Services Act equivalent legislation of a Member State of the European Union or another State, which is a contracting party to the Agreement on the European Economic Area or equivalent international standards, or a company which that issuer

¹¹ Pursuant to Article 4(4) of Act No. 315/2016 Coll. on the Register of Public Sector Partners and on Amendments and Additions to Certain Acts.

directly or indirectly exclusively controls and directly or indirectly exclusively manages, the statutory body and the members of the statutory body of the public sector partner shall be entered in the register instead of the ultimate beneficial owners. Instead of data on the permanent residence of a member of the statutory body, the authorised person may indicate the registered office of the registered public sector partner¹².

Instead of the permanent address of the final beneficiary, the authorised person may indicate the location of the registered office or place of business of the public sector partner if he or she demonstrates that there are objectively justified circumstances because of which the indication of the permanent address of the final beneficiary could jeopardise his or her security or interfere with his or her rights of protection of personality, or jeopardise the security or interfere with the rights of protection of personality of his or her close persons. The circumstances for which the authorised person has not indicated the permanent address of the final beneficiary shall be stated in an affidavit annexed to the application for registration¹³.

Business Bulletin

Business Bulletin¹⁴ is established and operated on the basis of Act No. 200/2011 Coll. on the Business Bulletin and on Amendments and Supplements to Certain Acts (hereinafter referred to as the «Business Bulletin Act»).

The Business Bulletin is published as a periodical and has the character of a journal. The Business Bulletin is a public administration information system accessible on the publisher's website, through which obliged persons publish information about themselves, their activities or the activities of third parties pursuant to special regulations¹⁵. The publisher and operator under the personal data protection of the Business Bulletin is the central state administration body, the Ministry of Justice of the

¹² Pursuant to Article 4(5) of Act No. 315/2016 Coll. on the Register of Public Sector Partners and on Amendments and Additions to Certain Acts.

¹³ Pursuant to Article 4(6) of Act No. 315/2016 Coll. on the Register of Public Sector Partners and on Amendments and Additions to Certain Acts.

¹⁴ Business Bulletin, link: <https://obchodnyvestnik.justice.gov.sk/ObchodnyVestnik/Web/Zoznam.aspx>.

¹⁵ Pursuant to Section 2(2) of Act No. 200/2011 Coll. on the Business Bulletin and on Amendments and Supplements to Certain Acts.

Slovak Republic. The supervisory authority in case of suspected violation of personal data protection is the general supervisory authority.

In the case of the Business Bulletin, there is a specificity in the form that the responsibility for the published content, correctness and scope of the data lies with the obliged person who delivered the documents for publication to the Business Bulletin in accordance with specific regulations or the person who requested the Business Bulletin to publish them. The publisher, the operator, is not responsible for the data published and cannot delete data, including personal data, from the de jure Business Bulletin. The exercise of the right to erasure of data by the data subject or by a person who has a power of attorney is not even de facto feasible, since the Business Bulletin is a periodical, a journal and it publishes, makes available and publishes data to an unlimited number of people.

Central Register of Contracts

Central Register of Contracts¹⁶ is established and operated on the basis of Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information and on Amendments and Additions to Certain Acts (Act on Freedom of Information).

The Central Register of Contracts is a list of contracts concluded by ministries, central government bodies, public institutions and subordinate organisations of these institutions. The operator of the register is the Office of the Government of the Slovak Republic. The supervisory authority in case of suspected violation of personal data protection is the general supervisory authority.

Primary information on the personal data of a natural person which is processed in the information system Central Register of Contracts under the conditions laid down by a special law shall be disclosed by the obliged person only if the law so provides or on the basis of the prior written consent of the data subject. If the data subject lacks legal capacity, such consent may be given by his or her legal representative. If the data

¹⁶ Central Register of Contracts, link: <https://www.crz.gov.sk/>.

subject is deceased, such consent may be given by a person close to him or her; consent shall not be required for the disclosure of personal data of a deceased data subject for scientific, statistical, archival, documentation, historical research, burial site activities, the placement of memorials and commemorative plaques, commemorative events and memorial services to the extent necessary for its fulfilment¹⁷.

The scope of the data to be disclosed shall be the title, name, surname, function and date of appointment or appointment to the function, job classification and date of commencement of the performance of the work activity, place of performance of the function or work activity and the authority in which the function or activity is performed, salary, wage or salary conditions and other financial benefits granted for the performance of the function or for the performance of the work activity, if reimbursed from the state budget or from another public budget¹⁸. And only in the case of a natural person who is a public functionary, a member of a municipal council, a representative in the civil service, an expert performing tasks for a member of the Government of the Slovak Republic, the President of the Slovak Republic, the President of the National Council of the Slovak Republic or the Deputy President of the National Council of the Slovak Republic, a senior employee performing work in the public interest, a senior employee of an employer which is a public authority, a superior in a public position or a member of an evaluation commission or other

similar body participating in the process of decision-making on the use of public funds¹⁹.

¹⁷ Pursuant to Section 9(2) of Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information and on Amendments and Additions to Certain Acts (Freedom of Information Act).

¹⁸ Pursuant to Section 9(3)(a) to (g) of Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information and on Amendments and Additions to Certain Acts (Freedom of Information Act).

¹⁹ Pursuant to Section 9(3) of Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information and on Amendments and Additions to Certain Acts (Freedom of Information Act).

Register of disqualifications

The Register of Disqualifications²⁰ is established and operated on the basis of Section 82i of Act No. 757/2004 Coll. on Courts and on Amendments and Supplements to Certain Acts. The Register of Disqualifications is available on the website of the Ministry of Justice of the Slovak Republic. The proceedings shall constitute a court proceeding before the competent court. The operator from the point of view of data protection and the registering court is the District Court of Žilina. The register is part of the Central Judicial Information System²¹. The supervisory authority in case of suspected breach of personal data protection by courts in the exercise of judicial power is the special supervisory authority within the meaning of Article 55(3) GDPR.

The register of disqualifications shall record data on natural persons who have been determined by a decision on disqualification not to hold the office of member of a statutory body, member of a supervisory body, head of an organisational unit of an undertaking, head of an undertaking of a foreign person, head of an organisational unit of an undertaking of a foreign person, or proxy. The scope of the personal data entered shall be the name and surname of the excluded representative, the date of birth and the birth number of the excluded representative, if they have any, the nationality of the excluded representative, the place of residence of the excluded representative²². The scope of the published data shall be the title, name, surname and residence²³.

CONCLUSION

In the present paper we have analysed in particular the Business Register. We have presented the relationship between the protection of personal data intertwined with the interests of the state to publish data in the connotation of transparency,

²⁰ Register of Disqualifications, link: <https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/diskvalifikacia>.

²¹ Pursuant to Section 82i(2) of Act No. 757/2004 Coll. on Courts and on Amendments and Additions to Certain Acts.

²² Pursuant to Section 82k(2)(a) to (d) of Act No. 757/2004 Coll. on Courts and on Amendments and Additions to Certain Acts.

²³ Register of Disqualifications, link: <https://obcan.justice.sk/infosud-registre/-/isu-registre/zoznam/diskvalifikacia>.

publicity and economy in the use of public funds. Other state public registers mentioned are the Register of Legal Entities, the Register of Bankrupts, the Register of Public Sector Partners, the Business Bulletin, the Central Register of Contracts and the Register of Disqualifications. At the same time, it is important to draw attention to the fact that the GDPR does not apply to data protection of legal persons. The persons about whom data is accessed or published are natural persons who have to endure the intervention in the form of the publication of a reasonable amount of their selected personal data in the aforementioned registers.

Therefore, in relation to the processing of personal data, in the form of publication and disclosure of personal data of natural persons, in the aforementioned public registers, the right to erasure of personal data and the right to non-disclosure of personal data within the meaning of Article 17(3)(b) and (e) of the GDPR do not apply. Because the processing is necessary for compliance with a legal obligation which requires processing under the law of a Member State to which the controller is subject, and/or for the performance of a task carried out in the public interest or in the exercise of official authority vested in the controller; for the establishment, exercise or defence of legal claims.

The protection of personal data in public registers is ensured precisely by the legal determination of the extent to which data may be accessed, disclosed and published. And the protection is determined in particular by the purpose for which it is justified to operate the register and thus to process the data. As the processing of data in the aforementioned registers is structured, the obligation to comply with the scope generally does not pose a problem.

The second issue, not addressed in this paper, is that legislators should implement mechanisms and measures to ensure mandatory logging of data of persons requesting and processing information published and made available through public registers, e.g. *on the basis of online registration, in order to identify each person who is requesting*

*information from the register*²⁴. In addition, only personal data that are up-to-date should be made public, *the scope of the data to be made publicly available should be limited*²⁵, clearly and exhaustively defined in such a way that the interference with the right to the protection of personal data is minimised as far as possible.

POUŽITÁ LITERATÚRA

1. Act No. 211/2000 Coll. on Free Access to Information and on Amendments and Additions to Certain Acts (Freedom of Information Act).
2. Act No. 530/2003 Coll. on the Business Bulletin and on Amendments and Additions to Certain Acts.
3. Act No. 757/2004 Coll. on Courts and on Amendments and Additions to Certain Acts.
4. Act No. 7/2005 Coll. on Bankruptcy and Restructuring and on Amendments and Additions to Certain Acts, as amended.
5. Register of Disqualifications, link:
<https://obcan.justice.sk/infosudregistre/-/isu-registre/zoznam/diskvalifikacia>.
6. Act No. 200/2011 Coll. on the Business Bulletin and on Amendments and Supplements to Certain Acts.
7. Act No. 315/2016 Coll. on the Register of Public Sector Partners and on Amendments and Additions to Certain Acts.
8. Central Register of Contracts, link: <https://www.crz.gov.sk/>.
9. Business Register of the Slovak Republic, link: www.orsr.sk, services are also provided through the Central Portal of Public Administration www.slovensko.sk.

²⁴ Judgement of the Court of Justice of the European Union of 22 November 2022 in Joined Cases WM C 37/20 and Sovim SA C 601/20 v Luxembourg Business Registers, ECLI:EU:C:2022:912, paragraph 36.

²⁵ Judgement of the Court of Justice of the European Union of 22 November 2022 in Joined Cases WM C 37/20 and Sovim SA C 601/20 v Luxembourg Business Registers, ECLI:EU:C:2022:912, paragraph 34.

10. Judgement of the Court of Justice of the European Union of 22 November 2022 in Joined Cases WM C 37/20 and Sovim SA C 601/20 v Luxembourg Business Registers, ECLI:EU:C:2022:912.

11. Judgment of the Court of Justice of the European Union of 21 Juny 2022 in Ligue des droits humains, C-817/19, ECLI:EU:C:2022:491.

12. Proposal for a COUNCIL DECISION authorising Member States to ratify, in the interest of the European Union, the Protocol amending the Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No. 108), link: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX:52018PC0451>.

13. Register of bankrupts, link: <https://ru.justice.sk/ru-verejnost-web/>.

14. Register of Disqualifications, link: <https://obcan.justice.sk/infosudregistre/-/isu-registre/zoznam/diskvalifikacia>.

15. Register of Legal Persons, link: <https://rpo.statistics.sk/rpo>, services are also provided through the Central Portal of Public Administration, link: www.slovensko.sk.

16. Register of public sector partners, link: <https://rpvs.gov.sk/rpvs>.

17. REGULATION (EU) 2016/679 OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation), link: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/>.

18. SVÁK, J. - GRÜNWALD, T. Nadnárodné systémy ochrany ľudských práv. Volume I. Štruktúra systémov a ochrana politických práv, 1st edition. Wolters Kluwer, 2019.

19. Business Bulletin, link: <https://obchodnyvestnik.justice.gov.sk/ObchodnyVestnik/Web/Zoznam.aspx>.

20. Web page European Parliament, Council Decision authorising Member States to ratify, in the interests of the European Union, the Protocol amending the

Council of Europe Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (ETS No 108), link:
<https://secure.ipex.eu/IPEXL-WEB/download/file/082dbcc5641f6e340164231365fb09cf>.

21. Web page Office for Personal Data Protection of the Slovak Republic, description of the Council of Europe, link:
<https://dataprotection.gov.sk/uouu/sk/content/rada-europy>.

ПРИМАК Володимир Дмитрович

доктор юридичних наук,
 професор кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
 Державного торговельно-економічного університету, провідний
 науковий співробітник
 НДІ приватного права і підприємництва
 імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
 (м. Київ, Україна)

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПРЕДМЕТА ПОЗОВУ, СТАВОК СУДОВОГО ЗБОРУ ТА ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

У практиці здійснення судочинства тривалий час актуальним залишається на перший погляд суто процесуальне питання про співвідношення предмета позову, ставок судового збору та заходів забезпечення позову. Позначена проблема особливо увиразнюється в разі пред'явлення позову про визнання недійсним договору про відчуження майна.

Її вирішення потребує врахування правового режиму відповідних способів захисту і об'єктів цивільних прав та інтересів, юридичних фактів загалом і правочинів зокрема, взаємозв'язку матеріально-правових відносин і

процесуальних форм, а також вимог ст.ст. 6 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.

Насамперед тут слід виходити з необхідності розмежування способів захисту цивільних прав та інтересів, а також об'єктів цивільних правовідносин майнового і немайнового змісту. Адже такий спосіб цивільно-правового захисту, як визнання недійсним правочину з майновим предметом, впливає саме з майнового інтересу позивача з приводу певного різновиду майна. З іншого боку, за наслідками його застосування цей спосіб захисту має суто немайновий (організаційно-правовий) зміст, тому що реалізується у формі забезпечення визначеності правового становища позивача з приводу прав і обов'язків, охоплених змістом недійсного правочину. На противагу зазначеному суто майновий характер і за змістом опосередкованого ним матеріально-правового інтересу, і за результатами його задоволення у судовому рішенні матиме позов про застосування наслідків недійсності правочину у вигляді реституції та відшкодування майнової і моральної шкоди.

Позов про визнання правочину недійсним можна кваліфікувати як різновид позовів про визнання. Через його пред'явлення позивач не прагне безпосередньо забезпечити переміщення на свою користь певного майна від іншого учасника цивільних відносин (як це має місце у випадку пред'явлення позовів про присудження). Втім, через прийняття судового рішення про недійсність правочину забезпечується так само виразно майновий інтерес з приводу визначеності правового становища позивача як суб'єкта права на спірне майно.

Попри те, що позов про визнання майнового договору недійсним як такий має своїм змістом застосування немайнового (організаційно-правового) способу захисту цивільних прав та інтересів, позитивне для позивача судове рішення часто поставатиме елементом складного юридичного складу, до якого можуть входити інші юридичні акти, включно з актами реєстрації певних різновидів майнових прав. І якщо судове рішення матиме правостановлююче значення для

наступних елементів юридичного складу з приводу виникнення, зміни або припинення майнових правовідносин, тоді й відповідний позов матиме майновий характер. Внаслідок цього при визначенні ставки судового збору у разі звернення до суду з вимогами про визнання договорів недійсними необхідно керуватись тим, чи матиме судове рішення у спорі за таким позовом самодостатнє значення для задоволення матеріально-правових інтересів позивача, або ж воно набуватиме правовстановлюючий характер щодо прав на певне майно.

Метою пред'явлення стороною позову про визнання недійсним договору про відчуження майна є задоволення майнового інтересу позивача щодо формально-юридичного закріплення його права на відчужене майно. У разі запровадження державної реєстрації прав на певні різновиди майнових прав відповідне судове рішення слугує самостійною підставою для вчинення реєстраційних дій з відновлення стану публічної достовірності належності у позивача наявних у нього на момент вчинення недійсного договору прав на спірне майно. Тому як можливість доступу до суду, так і право на застосування певного способу захисту будуть зведені нанівець у ситуації, коли судове рішення про визнання недійсним договору про відчуження майна не зможе виконати притаманну йому правовстановлюючу функцію – зокрема у разі нової реєстрації прав на спірне майно за третьою особою, необхідності пред'явлення наступних позовів (віндикаційного, негаторного тощо) до третіх осіб.

Водночас відмова у вжитті заходів забезпечення розглянутого позову прямо суперечитиме ч. 2 ст. 149 ЦПК України, оскільки їх невжиття здатне буде унеможливити ефективний захист і поновлення порушених прав позивача, за захистом яких він звернувся до суду. При цьому слід виходити з того, що норми цивільного процесуального законодавства щодо забезпечення позову в розрізі їх функціонального призначення постають формами законодавчого закріплення гарантій реалізації як права на справедливий суд, так і права на ефективний засіб правового захисту (відповідно, ст.ст. 8 і 13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р.).

Таким чином, розгляд зазвичай виразно немайнових за своїм характером позовів про визнання недійсними правочинів майнового змісту в окремих випадках може природно поєднуватися із застосуванням ставок судового збору і заходів забезпечення виконання зобов'язання, притаманних для спорів суто майнового характеру.

СВІТЛИЧНИЙ Олександр Петрович доктор

юридичних наук, професор,

професор кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.
Київ, Україна)

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ СУДОВОЇ ТА ЗАКОНОДАВЧОЇ РЕФОРМИ

Кожного року, 26 квітня в світі традиційно відзначається Міжнародний день інтелектуальної власності (World IP Day), а тому питання інтелектуальної власності постійно перебувають у полі зору міжнародної спільноти, нашої держави, спеціалістів та науковців. Так, у затвердженій постановою Кабінету Міністрів України «Національна економічна стратегія на період до 2030 року» від 03.03.2021 р. № 179 [1], вписані засади щодо захисту прав інтелектуальної власності. Першим кроком на цьому шляху став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20.03.2023 р. № 2974-IX [2], який набрав чинності 15 квітня цього року. Прийнявши цей законодавчий акт Україна зробила черговий крок на шляху до наближення власного законодавства в частині захисту прав інтелектуальної власності відповідно до стандартів Європейського Союзу.

Внаслідок здійснення судової реформи та прийняття Закону України

«Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. №1402-VIII [3], передбачено, що у системі судоустрою повинен діяти Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як суд першої інстанції з розгляду окремих категорій справ. На жаль, до цього часу цей суд так і не почав здійснювати свою діяльність у сфері захисту прав інтелектуальної власності. Варто зазначити, що із 2016 р. в Україні була започаткована реформа державної системи інтелектуальної власності, внаслідок якої в структурі державної системи інтелектуальної власності відбулися суттєві зміни. Так, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності» від 16.06.2020 р. № 703-IX, було створено Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ), який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності [4]. Проте, проблеми державної системи інтелектуальної власності спонукали Кабінет Міністрів України розпорядженням «Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності» від 28.10.2022 р. № 943-р., визначити, що з 08.11.2022 р. державна організація «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій» виконує функції Національного органу інтелектуальної власності [5].

На сьогодні вітчизняна система захисту прав інтелектуальної власності є недостатньо ефективною щоб забезпечити належний захист суб'єктивних прав. На це вказує Офіс торгового представника США (USTR), який 30 квітня 2021 р. випустив свій щорічний Спеціальний звіт 301 про адекватність і ефективність захисту торгових партнерів США та забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності. У цьогорічному звіті торговельні партнери, включені до Списку пріоритетного спостереження, висловлюють найбільш серйозні побоювання щодо недостатнього захисту інтелектуальної власності, або правозастосування, а також дій, які іншим чином обмежували доступ на ринок для осіб, які покладаються на захист інтелектуальної власності. Дев'ять країн – Аргентина, Чилі, Китай, Індія, Індонезія, Росія, Саудівська Аравія, Україна і Венесуела – перебувають у Списку пріоритетного спостереження [6].

Сподіваємося, що прийнятий новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX [7], яким внесено суттєві зміни до багатьох законодавчих актів України, а також здійснювані судова реформа та реформа державної системи інтелектуальної власності, значно покращать стан правової охорони прав інтелектуальної власності в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна економічна стратегію на період до 2030 року: постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. №179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-п>
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності: Закон України від 20.03.2023 р. № 2974. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2974-20>
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. №1402-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо створення національного органу інтелектуальної власності: Закон України від 16.06.2020 р. № 703-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703-20#Text>
5. Деякі питання Національного органу інтелектуальної власності: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2022 р. №943-р. URL: <https://zakononline.com.ua/documents/show/511765708995>
6. Геннадій А. USTR публікує річний Спеціальний звіт 301 про захист інтелектуальної власності. *Юридична газета*. 26 травня 2021 р. URL: <https://yurgazeta.com/golovna/ustr-publikue-richniy-specialniy-zvit-301-pro-zahistintelektualnoyi-vlasnosti.html>
7. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>

ЮРИНЕЦЬ Юлія Леонідівна

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративного і конституційного
права Національного авіаційного університету (м. Київ,
Україна)

**РОЗУМІННЯ КУЛЬТУРНОГО КОНТЕНТУ ЯК ІНФОРМАЦІЇ
В КОНТЕКСТІ КОНВЕНЦІЙНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ**

Згідно ст. 34 Конституції України, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір. Отже, для поширення цих норм на культурний контент необхідне обґрунтування розуміння культурного контенту як інформації. Теоретико-правові підходи до такого обґрунтування розглянуті авторкою у статті [1].

У теоретичному розрізі, з огляду на принцип еволюціонізму, зокрема культурного [2], слід визнати, що інформаційний обмін між особинами (біокомунікація) відбувався ще в долюдський період. Спостереження підтверджують наявність спілкування між особинами одного або різних видів, що встановлюється за допомогою вироблених ними сигналів (хімічних, механічних, оптичних, акустичних, електричних), які сприймаються відповідними рецепторами тварин: органами зору, слуху, нюху, смаку тощо. Спілкування тварин забезпечує чи полегшує їхнє існування в природі [3]. Спеціалісти у сфері етології виокремлюють особливу групу інстинктів – комунікативні (міміка та жести, невербальна звукова комунікація, лінгвістичний). Зокрема, невербальна звукова комунікація людей схожа зі звуковою комунікацією тварин і, без сумніву, успадкована нами від мавпячих предків. У системі звукових сигналів сучасних мавп присутні десятки звукових

сигналів зі значенням різних явищ навколишнього середовища. Звуки тваринних предків стали ключовим матеріалом (біологічною передумовою) формування звукової мови людини [4]. Отже, у тварин інформація кодується хромосомними структурами клітин і нейродинамічними системами мозку; носієм її є саме тіло тварини. Водночас, як наголошує О.Л. Шевнюк, екстремальні умови виживання протолюдини примушували її порушувати біологічну програму, первісно закладену на генетичному рівні, діяти відповідно до знаків (а не сигналів), які позначали певну ситуацію і вимагали певних дій. Це суттєво прискорювало процес передачі й закріплення інформації вже не на генетичному рівні, а на рівні комунікації, зміцнювало соціальні зв'язки, обумовлені волею суб'єктів комунікативного процесу. Активність спілкування сприяє формуванню зв'язків між знаковою формою та предметом. Так формувалися знаки природної мови (слова). Чим більше сигналів перетворювалося на знаки, тим ефективнішою ставала поведінка первісної людини [5, с. 101]. Культура є особливим, принципово новим і незрівнянно багатшим за своїми можливостями типом інформаційного процесу, якого не знає природа. У культурі інформація кодується зовнішніми стосовно тіла людини структурами. Висловлюючи свої думки та уявлення у створених людьми знакових системах, індивід об'єктивує їх. Це означає, що вони ніби відділяються від нього, набувають самостійного, позаособистісного існування. Вони стають соціальною інформацією, носієм якої є не один цей індивід, а суспільна культура. Культура утворює специфічно людський, позагенетичний, надбіологічний «механізм» її наслідування – соціальну спадковість. Культура сприяла тому, що в суспільстві можливо те, що неможливо в світі тварин, – історичне накопичення та примноження інформації, яка знаходиться в розпорядженні людини [5, с. 101; 6, с. 32]. За висловом естонського літературознавця, культуролога та семіотика Ю.М. Лотмана, «культура є пристрій, який виробляє інформацію... культура, спираючись на ресурси навколишнього світу, перетворює не-інформацію в інформацію» [7]. У п. 54 Декларації ООН щодо побудови інформаційного суспільства (Женева,

12.12.2003 р.) зазначено, що «збереження культурної спадщини... пов'язує суспільство з його минулим. Інформаційне суспільство повинне усіма відповідними методами, включаючи переклад в цифрову форму, збирати і зберігати культурну спадщину для майбутніх поколінь». Тобто передача інформації про культурні явища зараз тісно пов'язана з сучасними можливостями інформаційного обміну. О.О. Верголяс [8] довів, що мережі передачі інформації існують з моменту виникнення життя на планеті. Отже, зв'язок відносин у сфері культури, з одного боку, та відносин у сфері інформації – з іншого, простежується на теоретичному рівні таким чином, що становлення інформації як небіологічного, позагенетичного процесу та становлення культури розглядаються як єдиний процес, в якому поява небіологічного, позагенетичного інформаційного обміну стає спусковим гачком створення культури як надприродного способу діяльності, а культура стає засобом створення, обробки, засвоєння, поширення та передачі інформації, яка має небіологічну, позагенетичну природу. Отже, наведене дозволяє підходити до закономірностей функціонування культурного контенту як інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Юринець Ю.Л., Белкін Л.М., Белкін М.Л. Інформаційне розуміння культури в контексті забезпечення національної безпеки країни. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2020. № 1 (19). С. 96–108.
2. White L.A. Energy and the evolution of culture. *American Anthropologist*. 1943. Vol. 45. No. 3. Part 1. P. 335–356.
3. Мова тварин. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D1%82%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%BD
4. Етологія (основи поведінки тварин): Підруч. для студ. ВНЗ. О.В. Севериновська, О.Є. Пахомов, В. К. Рибальченко. Д., 2010. 292 с.
5. Шевнюк О.Л. Культурологія: навч. посіб. 3-тє вид. Київ, 2007. 353 с.

6. Подольська Є.А. Лихвар В.Д., Іванова К.А. Культурологія : навч. посіб.

2-ге вид., переробл. та доповн. Київ. Центр навч. літ. 2005. 392 с.

7. LOTMANIANA TARTUENSIA. URL: <https://www.ruthenia.ru/lotman/>

8. Верголяс О.О. Спеціальні інформаційні операції в системі засобів протидії загрозам національній безпеці України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2019. № 4.

ВЕЛИКАНОВА Марина Миколаївна

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів та природокористування України,

головний науковий співробітник

Науково-дослідного інституту правотворчості та науково-правових експертиз

НАПрН України

(м. Київ, Україна)

ООНОВЛЕННЯ ЦК УКРАЇНИ В ЧАСТИНІ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ НЕДІЙСНОСТІ ПРАВОЧИНІВ

Усі дискусії, що ведуться з приводу природи правових наслідків недійсності правочину, умовно можна звести до трьох напрямків:

— недійсний правочин є за своєю суттю безпідставним збагаченням.

Відтак за своєю природою реституційні відносини незалежно від юридичної характеристики майна (речі, визначені індивідуальними ознаками, чи речі, визначені родовими ознаками) є різновидом кондикції, а набуття майна за недійсним правочином є однією з можливих підстав незаконного заволодіння чи збагачення;

– реституція може бути або різновидом віндикації або різновидом кондикції залежно від юридичної характеристики майна. Якщо поверненню підлягає річ, визначена індивідуальними ознаками, то йдеться про віндикаційні вимоги. Кондикційні вимоги заявляються, якщо має бути повернена річ, визначена родовими ознаками;

– реституція розглядається як самостійна конструкція, яка відрізняється від кондикції та віндикації своєрідними рисами: взаємним та посессорним характером (річ повертається особі по факту володіння нею до вчинення недійсного правочину незалежно від добросовісності чи недобросовісності такого володіння).

Судова практика йде шляхом розмежування реституції та кондикції як самостійних способів захисту. Реституція застосовується у випадках, коли майно перебуває у сторони недійсного правочину (договору), а відтак реституційна вимога може бути адресована тільки стороні такого правочину. Кондикція має місце, якщо предметом вимоги є річ, визначена родовими ознаками, а адресатом кондикційної вимоги є особа (набувач), з якою потерпілий не перебував у договірних відносинах. Витребування речі, визначеної індивідуальними ознаками, у особи, яка не є стороною недійсного правочину, має здійснюватися шляхом подання віндикаційного позову з підстав, передбачених ч. 1 ст. 388 ЦК України.

Такий підхід ускладнює захист порушених прав сторін недійсного правочину, що актуалізує питання необхідності узгодження положень ст. 216 та ст. 1212 ЦК України з метою забезпечення однозначності визначення правових наслідків недійсності правочину. Необхідність такого узгодження зумовлена наступним.

ЦК України не оперує поняттям «реституція». Обов'язок кожної зі сторін повернути другій стороні у натурі все, що вона одержала на виконання цього правочину, а у випадку неможливості такого повернення (зокрема, коли одержане полягає у користуванні майном, виконаній роботі, наданій послугі)

відшкодувати вартість того, що одержано, за цінами, які існують на момент відшкодування отримало назву «двостороння реституція» у науковій літературі. До речі, цей термін відсутній і в законодавстві інших пострадянських країни і був введений в обіг радянською доктриною цивільного права, зокрема Д.М. Генкіним, в 1944 р. [1, с. 43]. При цьому, поряд із реституцією використовувалися і такі способи захисту прав, як віндикація і кондикція, що призвело до вказаної дискусії.

Проте, як зазначає Н.С. Кузнєцова, не викликає сумнівів, що правочин (а точніше – дія, яка містить ознаки правочину), що не відповідає вимогам, встановленим ст. 203 ЦК України, не може розцінюватися як належний (дійсний, діючий) юридичний факт і, відповідно, створювати, змінювати чи припиняти цивільні права та обов'язки [2, с. 58]. Відтак, відсутня правова підстава для набуття або збереження майна.

Те, яким чином певна цінність вибуває із майнової сфери однієї особи і надходить до сфери іншої, має значення лише для питання про відповідальність набувача, але не для визначення долі самого безпідставного набуття.

Тому, широке застосування реституції як наслідку визнання правочину недійсним є скоріше традицією в сфері захисту цивільних прав, оскільки за формальними ознаками повернення у попередній стан входить до складу інших способів захисту цивільних прав, зокрема віндикації та кондикції. Віндикація має застосовуватися у разі повернення речі, визначеної індивідуальними ознаками, в натурі, а за неможливості повернення речі чи повернення інших майнових благ і прав, отриманих в результаті недійсного правочину, мають застосовуватися правила щодо безпідставно набутого майна.

Такий підхід дасть змогу ефективно захистити майнові права набувачів, спростить застосування на практиці наслідків недійсності правочину, що, у свою чергу, надасть стійкості цивільному обороту.

Враховуючи, що у разі недійсності правочину відсутня правова підстава для набуття або збереження майна, то доречно відмовитися від моделі реституції на користь кондикції, яка є універсальним способом захисту цивільних прав.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сулейменов М.К. Недействительные сделки в гражданском праве: проблемы теории и практики. *Недействительные сделки в гражданском праве: Материалы междунар. науч-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений, посвященной 75-летию профессора Рольфа Книпера (г. Алматы, 19–20.05.2016 г.)*. Алматы: НИИ частного права, 2017. 378 с.
2. Кузнецова Н.С. Недействительность сделок в гражданском праве Украины. *Недействительные сделки в гражданском праве: Материалы междунар. науч-практ. конф. в рамках ежегодных цивилистических чтений, посвященной 75-летию профессора Рольфа Книпера (г. Алматы, 19–20.05.2016 г.)*. Алматы: НИИ частного права, 2017. 378 с.

ДЕЙНЕГА Марина Андріївна

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЧИСТИХ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ МІСТ УКРАЇНИ

Європейською Комісією у грудні 2019 р. було офіційно представлено Європейський зелений курс (The European Green Deal, далі – ЄЗК) – план дій Європейського Союзу (далі – ЄС) для озеленення практично усіх сфер суспільного життя. Значимість ЄЗК відзначила Президентка Європейської

Комісії Урсула фон дер Ляєн, підкресливши, що «...Європейський зелений курс – це наша нова стратегія зростання, це стратегія розвитку, який віддає більше, ніж забирає» [1].

Основна мета ЄЗК – сталий зелений перехід Європи до кліматичнонейтрального континенту до 2050 р. ЄЗК є комплексом заходів, що визначає політику ЄС на найближчі роки у дев'яти основних сферах, таких, як: клімат, енергетика, промислова стратегія для циркулярної економіки, стала і розумна мобільність, зелена сільськогосподарська політика, збереження біорізноманіття, нульове забруднення, фінанси, ЄС як глобальний лідер. Центральним та наскрізним компонентом ЄЗК є зміна клімату.

ЄЗК затверджений у форматі Комюніке «Європейський зелений курс» [2] та Дорожньої карти до нього. Комюніке визначає основну мету, завдання, основні напрямки розвитку того чи іншого елементу, у той час як Дорожня карта містить конкретні кроки і конкретні часові рамки. ЄЗК – це динамічний план дій. З одного боку, він спирається вже на існуючі, прийняті раніше політики, стратегії, законодавство. З іншого боку, нові стратегії, законодавство чи зміни до нього будуть прийматись відповідно до часових рамок Дорожньої стратегії.

Уряд України заявив про намір долучитися до ЄЗК ще з початку його прийняття – у грудні 2019 року. У серпні 2020 р. Кабінет Міністрів України повідомив керівні органи ЄС про участь України в ЄЗК, адже реалізація ЄЗК – це важлива складова відновлення та євроінтеграції нашої держави. У зв'язку з цим, пріоритети політики України мають бути скориговані відповідно до ЄЗК.

Епідемія COVID-19 і широкомасштабне російське вторгнення в Україну внесли свої корективи в плани щодо впровадження ЄЗК – низка документів прийнята із запізненням чи їх затвердження відкладено в часі. Тим не менше, Європейська Комісія неодноразово наголошували на пріоритетності «зеленого» відновлення економіки ЄС і України після пандемії й завершення війни.

Політика євроінтеграції і долучення до ЄЗК здійснюється насамперед на національному рівні, однак багато елементів ЄЗК мають регіональний вимір.

Вони є дуже важливими і для місцевої влади, і для самих міст. Перш за все, мова йде про запровадження чистих зелених технологій у сфері адаптації до зміни клімату, енергоефективності, розвитку відновлювальних джерел енергії, транспорту в містах, збереження біорізноманіття, сталого харчування, зменшення забруднення довкілля. Міста можуть вже сьогодні орієнтуватись у своєму стратегічному розвитку на останні європейські тенденції щодо озеленення усіх сфер суспільного життя, та робити відповідні практичні кроки. Адже основний лейтмотив ЄЗК – це «екологічна модернізація» за допомогою технологічних інновацій і правильних ринкових стимулів, це поєднання економіки та екології, продовження шляху зростання під зеленою егідою.

Проблема впровадження чистих зелених технологій у розвитку міст України набуде особливого значення у повоєнний період. Наша держава активно залучена у світові процеси зеленого розвитку і проголосила ідеологію сталого розвитку і зеленої економіки державною стратегією на XXI ст. Однак, з моменту приєднання до ЄЗК перед нашою державою постали дві серйозні загрози: пандемія COVID-19 і загарбницька війна росії проти України, що стали перешкодою у реалізації ЄЗК в цілому в ЄС і зокрема в Україні. Водночас, попри численні виклики, посилена євроінтеграція нашої держави відкриває нові можливості для спільного подолання зазначених загроз, а також отримання додаткових джерел фінансування.

Конституція України як Основний Закон нашої держави, а також низка інших нормативно-правових актів (Закони України «Про основи містобудування» від 16.11.1999 р., «Про Генеральну схему планування території України» від 07.02.2002 р., «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 р. та ін.) створили правову базу для зеленого розвитку територій населених пунктів. Особливе місце серед цих нормативноправових актів належить Концепції сталого розвитку населених пунктів, схваленої Постановою Верховної Ради України від 24.12.1999 р. № 1359-XIV. Концепція визначила

основні напрями державної політики щодо забезпечення екологізації населених пунктів, правові та економічні шляхи їх реалізації.

Відповідно до Цілей сталого розвитку України на період до 2030 р. (Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019) пріоритетними завданнями у сфері містобудування й територіального планування визначено забезпечення екологічної стійкості населених пунктів і впровадження чистих зелених технологій. У процесі реалізації поставлених завдань пріоритетне значення має належати реалізації екологічних проєктів у населених пунктах, таких як: впровадження альтернативної енергетики й енергоефективних проєктів; використання екологічно чистих матеріалів; застосування технологій циркулярної економіки (вторинне використання відходів та переробка відходів і води); розвиток екологічно чистих видів транспорту та формування відповідної транспортної інфраструктури; боротьба із шумовим забрудненням і створення сприятливого звукового ландшафту тощо.

З метою повоєнного відновлення міст України у напрямі їх екологізації, «зелений перехід» має відбуватися синхронно в багатьох галузях, зокрема, шляхом: впровадження принципів ЄЗК в енергетичній галузі України; застосування підходів, що забезпечать сталий розвиток будівельної галузі в Україні за інтенсивним сценарієм, з використанням інтелектуальних інновацій і зменшенням негативного впливу на довкілля; цифрової трансформації, що має відбуватися одночасно із зеленим переходом; запровадження «зеленого» розвитку найбільш складного для декарбонізації сектору – транспортного; стимулювання розвитку низьковуглецевої економіки в Україні.

У зв'язку з цим, виникає потреба у значних обсягах інвестицій, залучення ресурсів приватного сектору для фінансування таких проєктів сумісно з державою, що зумовлює використання у тому числі механізмів державноприватного партнерства, згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Green Deal. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities2019-2024/european-green-deal_en.
2. COM/2019/640 final Communication from the Commission to the European Parliament, European Council, European Economic and social committee and Committee of the regions «The European Green Deal». URL: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640>

БАЖАНОВА Вікторія Олегівна кандидат

юридичних наук, доцент, доцент кафедри

цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ВИКОНАВЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

У частині 1 ст. 421 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. визначено, що суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності відповідно до цього Кодексу, іншого закону чи договору [1, ст. 421].

Виконавець як суб'єкт права інтелектуальної власності зазначається й в інших положеннях Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р.

Так, згідно частини 1 ст. 450 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 р. первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення. За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми, виробником відеограми вважаються особи,

імена (найменування) яких зазначені у фонограмі, відеограмі та їх копіях або на упаковці, що містить примірники фонограми, відеограми [1, ст. 450].

Варто зазначити, що спеціальне законодавство у сфері охорони та захисту об'єктів права інтелектуальної власності більш детально розкриває зміст поняття «виконавець» як суб'єкта права інтелектуальної власності.

Зокрема, відповідно до положень ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 р. виконавець – це фізична особа (актор, співак, музикант, танцюрист, диригент музичних і музично-драматичних творів або інша фізична особа), яка виконує роль, читає, декламує, співає, грає на музичному інструменті, танцює, інтерпретує, будь-яким іншим способом виконує музичні, драматичні, літературні, хореографічні, інші подібні твори, фольклор або інші художні образи [2, ст. 1].

Звертаємо увагу, що чинний Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 р. вніс зміни до змісту поняття «виконавець» як суб'єкта права інтелектуальної власності.

Для порівняння наводимо положення Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 23 грудня 1993 р., який діяв до прийняття чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 р.: виконавець – актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів [3, ст. 1].

На підставі аналізу наведених визначень, можна зробити висновок, що визначення поняття «виконавець» згідно чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 01 грудня 2022 р. не містить певних категорій осіб, а саме осіб, які виконують циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text>.
3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 15.12.1993 р. № 3792-XII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

ГОРІСЛАВСЬКА Інна Вікторівна кандидат

юридичних наук, доцент, доцент кафедри

цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ЗАХИСТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Сучасна медіація є альтернативним способом розв'язання спорів, зокрема і щодо захисту цивільних прав та інтересів, з часів Паундської конференції 1976 р., коли професор Гарвардської школи права Френк Сандер представив критерії для поділу спорів на судові, та ті, що можуть бути врегульовані за допомогою процедур фасилітації, медіації та арбітражу. За останніми даними (за рік до 31.03.2020 р.) Центру ефективного вирішення спорів (CEDR) обсяг ринку цивільної та комерційної медіації в Англії та Уельсі становив близько 16500 справ на рік, що на 38 % (або на 12000 справ) більше ніж за попередній досліджуваний період, а саме 2018 рік [1].

Захист цивільних прав та інтересів – категорія, що дискутується і нині. Особливого значення, ваги набуває дослідження питань про співвідношення способів захисту цивільних прав та інтересів, у тому числі і альтернативних, таких як медіація, у поєднанні з цивільно-правовою відповідальністю. Умови у яких перебуває все суспільство нашої держави, сама держава та рівень обмеженості захисту прав та інтересів громадян – все наслідок широкомасштабної війни. Цивілістична доктрина розмежовує поняття охорони та захисту – в основі правової охорони лежить принцип забезпечення реалізації цивільних прав, а захист направлений відновлення конкретного суб'єктивного права та усунення перешкод для його реалізації [2, с. 46]. «Право на захист (не лише судовий, але і в позасудовій формі, включаючи право на самозахист порушеного права й інтересу) в загальній теорії права і в науці цивільного права більшістю вчених розглядається як одна з правомочностей, що входить до складу суб'єктивного права» [3, с. 72]. Процес захисту цивільних прав та інтересів здійснюється через застосування способів захисту, зокрема, відшкодування шкоди завданої неправомірними діями та нетрадиційні способи захисту, що можуть бути використані лише за умови добровільної згоди сторін. Це механізми переговорів, медіації, арбітражів тощо. Відповідно до Закону України «Про медіацію» [4], медіація – «позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів».

Ще на початку 2000-х років Рада Європейського парламенту прийняла висновки «про альтернативні методи вирішення спорів, які регулюються цивільним і господарським законодавством, зазначивши, що встановлення основних засад у цій сфері є необхідним кроком у напрямку до забезпечення належного розвитку та функціонування позасудових процедур для вирішення спорів у цивільних та господарських правовідносинах, з метою спростити і покращити доступ до правосуддя. Медіація може забезпечити економічно

ефективне та швидке позасудове вирішення спорів у цивільних і господарських справах на основі процесів, що враховують потреби сторін» [5].

Прикладом руху національного законодавства до європейських стандартів щодо застосування альтернативних способів захисту цивільних прав та інтересів можна назвати прийнятий новий закон «про захист прав споживачів» від 10.06.2023 р. [6]. Серед новел цього закону є розділ про особливості захисту прав споживачів у разі укладання договорів поза торгівельним чи офісним приміщенням або дистанційних договорів, що передбачив включення до таких договорів обов'язково інформації про можливість застосування механізмів позасудового розв'язання спорів, до якого приєднався суб'єкт господарювання, а також способи звернення споживача до органу позасудового розв'язання спорів (п. 18 ч. 1 ст. 16). Якщо функціонування органу позасудового розв'язання спорів є дещо віддаленою перспективою (відповідно до Прикінцевих положень має бути прийнятий відповідний нормативно-правовий акт), то питання «механізмів позасудового розв'язання спорів» може бути вирішено в межах процедури медіації. Про що і засвідчив висновок Комітету з питань інтеграції України до Європейського Союзу, а саме про належність законопроекту за предметом правового регулювання до міжнародно-правових зобов'язань України в сфері європейської інтеграції та сфери дії права Європейського Союзу. Зокрема, Директиві Європейського Парламенту та Ради № 2013/11/ЄС від 21.05.2013 р. про альтернативне вирішення споживчих спорів та про внесення змін до Регламенту (ЄС) № 2006/2004 та Директиви № 2009/22/ЄС [7].

Вочевидь, медіація може виступати і як спосіб захисту вже порушених цивільних прав та інтересів, так і способом охорони, який буде слугувати превенцією спорів та конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. The Ninth Mediation Audit. URL: https://www.cedr.com/wp-content/uploads/2021/05/CEDR_Audit-2021-lr.pdf

2. Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов: монография. Харьков. Право, 2014. 672.
3. Боднар Т. В. Деякі проблемні аспекти здійснення та захисту майнових прав подружжя. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2020. Т. 27. № 1. С. 72–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2020_27_1_5
4. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
5. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах: Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21.05.2008 р. URL: <https://ukrmediation.com.ua/images/DOCS/Modeldocuments/mediation-directive-ukr.pdf>
6. Проект Закону про захист прав споживачів від 10.06.2023 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27942>
7. Official Journal L 165. 18.6.2013. P. 63–79. URL: <https://eurlex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=OJ:L:2013:165:FULL&from=CS>

КАНАРИК Юлія Сергіївна кандидат юридичних

наук, доцент, доцент кафедри цивільного та

господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

СУБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Система регулювання та охорони інтелектуальної власності здійснює свою діяльність з метою формування єдиного та ефективного напрямку до її захисту

та подальшого розвитку. Комплекс таких захисних заходів встановлюється на рівні національного законодавства, а також відповідно до міжнародних угод, договорів та конвенцій. Контроль у сфері промислової власності здійснює Всесвітня організація інтелектуальної власності (далі – ВОІВ), що входить до складу Організації Об'єднаних Націй та є однією з 16 (шістнадцяти) спеціалізованих організацій в її системі. ВОІВ розробляє міжнародні нормативно-правові акти в сфері розвитку, використання та охорони промислової власності, включає передбачені заходи охорони до національних програм держав-членів [1, с. 67]. Не дивлячись на те, що ВОІВ є основним суб'єктом захисту прав інтелектуальної власності на міжнародному рівні, існує потреба у створенні ефективного судового механізму захисту права інтелектуальної власності в Україні, якого, на жаль, до цього часу не сформовано.

До системи суб'єктів захисту прав інтелектуальної власності в Україні можливо віднести судові органи загальної чи господарської компетенції, що залежить виключно від суб'єктного складу відповідного спору. Додатково можливо зауважити, що реформа судової системи передбачає створення окремого судового органу – Вищого інтелектуального суду з питань інтелектуальної власності, проте, до цього часу проводяться конкурси на зайняття відповідних посад.

Не дивлячись на те, що фактично він не функціонує, його не можливо не сприймати в якості суб'єкта захисту прав інтелектуальної власності, оскільки нормами діючого законодавства він передбачений. До того ж, законодавець чітко визначив, що однією з цілей створення такого судового органу є захист прав інтелектуальної власності, а у випадку допущення їх порушень - відновлення. Специфікою діяльності даного судового органу є його юрисдикція, яка поширюється виключно на спори, пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності, проте, у цілому процесуальна процедура розгляду справ залишається незмінною [2].

Враховуючи існування потреби у функціонуванні на національному рівні спеціалізованої судової установи з питань захисту прав інтелектуальної власності, доцільно прийняти до уваги зарубіжний досвід у досліджуваній сфері, зокрема, Німеччини. Так, у Німеччині створено спеціальний судовий орган, до повноважень якого віднесено захист прав у сфері інтелектуальної власності – Федеральний патентний суд. У цьому суді позови заслуховуються групою, до складу якої входить від трьох до п'яти суддів. В той час як при розгляді позовів, пов'язаних з товарними знаками, всі судді повинні мати юридичну освіту, в разі розгляду патентних позовів складу суддів є змішаним і включає суддів з юридичною та суддів з науково-технічною освітою.

Якщо в Патентному суді заслуховується позов із запереченням проти відмови у видачі патенту на біохімічне винахід, до складу суддів буде включений фахівець в області біохімії. Якщо в суді розглядається позов, пов'язаний з дією патенту в області електроніки, рішення за цим позовом будуть виносити п'ять суддів, до складу яких будуть включені три фахівці в галузі фізики або три інженера. З огляду на наявність необхідних експертних знань у членів суду, не дивно, що такий суд навряд чи буде заслуховувати докази експерта.

Федеральний патентний суд – єдиний в судовій системі Німеччини, який має професійних суддів, які є технічними експертами і мають освіту в галузі природничих або технічних наук. Відповідно до загальної структури судів Німеччини судді без юридичної освіти беруть участь в якості безоплатних судових засідателів в судових розглядах у кримінальних, комерційних, трудових, адміністративних, фінансових та страхових справах. Однак технічно освічені члени Федерального патентного суду, так само як і члени суду з юридичною освітою, володіють статусом професійних суддів, призначених на цю посаду довічно.

Що стосується цивільного судочинства, то позови в області інтелектуальної власності в Німеччині розглядаються тільки спеціалізованими судами. Візьмемо, наприклад, Землю Баден-Вюртенберг (населення якої

становить близько 10 млн. чоловік). У цій частині країни існує 16 окружних судів (Landgerichte), які розглядають найбільш важливі цивільні позови як суди першої інстанції. Тільки два з цих 16-ти окружних судів розглядають питання в зв'язку з авторським правом і товарними знаками, і тільки один може розглядати позови у зв'язку з порушенням патентних прав [3, с. 32–34].

Таким чином можливо зробити висновок, що не зважаючи на те, що в Україні вже сформована нормативно-правова база у сфері інтелектуальної власності та створено систему суб'єктів захисту таких прав, залишається велика кількість неврегульованих питань. Внаслідок цього існує потреба у дослідженні специфіки діяльності суб'єктів захисту права інтелектуальної власності на прикладі окремих держав, а також використання позитивних практик, зокрема Німеччини. Особливість захисту прав інтелектуальної власності полягає в тому, що вирішення питань у процесі судового розгляду здійснюється не лише суддями з юридичною освітою, але й у відповідних технічних, біологічних, природничих та інших сферах, що підвищує ефективність роботи усього механізму.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурлаков С.Ю. Правове регулювання відносин інтелектуальної власності (предмет і метод). *Форум права*. 2013. № 3. С. 65–69.
2. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text>.
3. Шаповал Р.В., Шпак А.П. Адаптація чинного законодавства України до вимог Європейського права щодо захисту прав інтелектуальної власності. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 32–35.

КОВАЛЬ Анна Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Згідно Конституції України: охорона здоров'я – є однією з найважливіших галузей соціальної сфери України, що нараховує тисячі медичних установ. Праця медичних працівників безпосередньо пов'язана з реалізацією конституційного права людини та громадянина на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування. Ефективна організація праці медичних працівників – виступає одним з основних факторів, що забезпечують суспільне та особисте здоров'я і, як наслідок, обумовлює соціальну стабільність у суспільстві [1].

Не зважаючи на складну ситуацію в нашій державі міністерство охорони здоров'я України впроваджує європейські стандартів в сферу охорони здоров'я і це є не лише рух до ЄС та виконання євроінтеграційних завдань, а й заходи з поліпшення здоров'я українців.

Як зазначає МОЗ України заступниця міністра охорони здоров'я з питань євроінтеграції М. Слободніченко що, кожен виконаний та імплементований пункт угод направлени на поліпшення довготривалості та якості життя через збереження здоров'я українців. Про це свідчить що від початку 2023 р. МОЗ завершено роботу над нормативно-правовими актами, що впроваджуються у Наказах МОЗ: наказ МОЗ № 365 від 22.02.2023 р. порядок оцінки рівня небезпеки впливу біологічних агентів на працівників та єдиний перелік біологічних агентів, які становлять або можуть становити небезпеку для здоров'я людини; наказ МОЗ № 540 від 23.03.2023 р. граничні та робочі значення шумового впливу на робочому місці; наказ МОЗ № 201 від 03.02.2023 р.; наказ МОЗ № 572 від 28.03.2023 р. порядок проведення оцінки рівня небезпеки шумового впливу на працівника та дії роботодавців у разі виявлення небезпеки

шумового впливу на працівників; наказ МОЗ № 285 від 13.02.2023 р.; наказ МОЗ № 81 від 13.01.2023 р.; Постанова КМУ № 271 від 28.03.2023 р. можливість внесення інформації про згоду на посмертне донорство у посвідчення водія та інші нормативно-правові документи [2].

Слід зауважити, що досить значна кількість нормативно-правових актів України направлені на захист та безпеку життя, здоров'я, безпеку суспільства та в сфери професійної діяльності медичних та фармацевтичних працівників. Про важливість цих питань свідчить і той факт, що завдяки активній позиції і рекомендаціям Європейського офісу ВООЗ, та підтримці міжнародної професійної спільноти, досвіду країн-партнерів Україна успішно продовжує процес реформування системи охорони здоров'я, аби забезпечити українцям надання доступної, якісної та безоплатної медичної допомоги [3]. Також слід наголосити, що без медичних працівників було би не можливо надати медичну допомогу, захищати здоров'я та інтереси пацієнта (суб'єкта діяльності у сфері охорони здоров'я) та життя суспільства, в цілому, вони виконують свою місію з повагою до життя людини, її особистості та гідності, незважаючи на складні, тяжкі умови. Медичні працівники у всіх випадках повинен запобігати заподіяння шкоди пацієнтові, дотримуватися принципів моралі, чесності й беззастережної відданості обов'язкові медичного працівника.

Також слід згадати про основні міжнародні правові документи в галузі прав людини, а саме Міжнародний пакти та конвенції – є фундаментальними для забезпечення нейтралітету медичних працівників.

В Резолюції ПАРЄ № 1763, прийнятою у 2010 р. передбачає право лікаря на заперечення з міркувань совісті при наданні легальної медичної допомоги [4, с. 128]. Разом із тим, це право не є універсальним і має обмеження. Так, медичний працівник не може відмовитися надавати медичну допомогу на засадах зазначеного права без урахування наступних застережень: 1) право на заперечення застосовується тільки до виконання процедур, але не до надання інформації; 2) лікар зобов'язаний також інформувати пацієнтів завчасно про

будь-які заперечення з міркувань совісті та направляти пацієнтів до іншого виконавця медичних послуг; 3) право на заперечення не можливо застосовувати до ситуації, у якій особа потребує невідкладної медичної допомоги [5, с. 66].

Напади на працівників охорони здоров'я та пацієнтів порушують принцип нейтралітету лікарів і фундаментальні засади міжнародного права. Доречно зазначити, що про це йшла мова на засіданнях 76-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я. Уряди каїн повинні поважати та сприяти умовам захисту прав медичних працівників, також створювати та забезпечувати умови для здійснення лікарями, медсестрами та іншими медичними працівниками виконувати свої професійні обов'язки, надавати медичну допомогу тим, хто потребує, – незалежно від політики, раси чи релігії. Серед найбільш поширених порушень медичного нейтралітету є напади на об'єкти охорони здоров'я, медичний персонал та пацієнтів, руйнування медичного обладнання та засобів, нехтування медичною етикою, умисно нецільове використання медичних установ тощо [6, с. 110]. Представники української сторони закликали всіх делегатів припинити співробітництво з рф, адже країна, яка знищує цивільну, у тому числі медичну, інфраструктуру, позбавляючи мирних мешканців доступу до медичних послуг, не повинна почувати себе вільно у міжнародних організаціях. Руйнування медичної системи та проблеми біженців є дуже актуальним. Станом на сьогодні вже пошкодила 1498 об'єктів медичних закладів, 185 об'єктів зруйновано повністю. 103 автомобілі екстреної медичної допомоги пошкоджено, 251 – знищено, а 125 захоплено російськими терористами. Пошкоджено 616 аптек, з яких 49 – знищено повністю [3] . Також є непоодинокі випадки коли на окупованих територіях окупанти примушують медичних працівників приймати їх громадянства, а випадках відмови застосовують психічний тиск та фізичні знущання. Незважаючи на це медичні працівники з відданістю виконують свої професійні обов'язки та роблять все, що від них залежить, а іноді набагато більше.

Активна позиція міжнародної спільноти з цих питань прийняла рішення сприятиме подальшій імплементації резолюції «Надзвичайна ситуація у сфері охорони здоров'я України, країн, що приймають та розміщують біженців, спричинена агресією РФ» на підтримку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Виконано 70 % зобов'язань, передбачених угодою про асоціацію з ЄС у сфері охорони здоров'я. Устінов О.В. Журналу «Український медичний часопис» від 29.05.2023 р. URL: <https://www.umj.com.ua/article/242687/vikonano-70-zobov-yazan-peredbachenih-ugodoyu-pro-asotsiatsiyu-z-yes-usferi-ohoroni-zdorov-ya>
3. Україна бере участь у засіданнях 76-ї сесії Всесвітньої асамблеї охорони здоров'я. Устінов О.В. Журналу «Український медичний часопис» від 24.05.2023 р. URL: <https://www.umj.com.ua/article/242495/ukrayina-bere-uchast-uzasidanniah-76-yi-sesiyi-vsesvitnoyi-asambleyi-ohoroni-zdorov-ya>.
4. Білаш О.В. Правові акти Європи в системі захисту прав людини у сфері свободи совісті та віросповідання. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право*. Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Т. 3, Вип. 34. С. 127–131.
5. Савка І.Г., Калинюк Н.М. Про права медичних працівників під час надання медичної допомоги в контексті реформування системи охорони здоров'я. *Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. 2019. № 1 (79). С.63–69.
6. Черненко З. С. Права та обов'язки медичних працівників під час збройних конфліктів. *Наукові записки НаУКМА*. 2015. Т. 168: Юридичні науки. С. 109–114. URL: <http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7847/>

Chernenko_Prava_ta_oboviazky_medychnykh_pratsivnykiv.pdf?sequence=1&isAllowed=y

НОСІК Юрій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права

Навчально-наукового інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м.

Київ, Україна)

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ТАЄМНИЦЮ КОРЕСПОНДЕНЦІЇ УВ'ЯЗНЕНИХ ТА ОСІБ ПІД ВАРТОЮ

В Україні, як і в іноземних країнах, законом обмежено право на таємницю кореспонденції осіб, взятих під варту в порядку попереднього ув'язнення, а також засуджених до позбавлення волі. ЄСПЛ з цього приводу зазначив, що заходи з контролю за кореспонденцією ув'язнених осіб є прийнятними і сумісними з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод. З посиланням на окремі принципи, вироблені його практикою, ЄСПЛ зазначив, що держави користуються певним, але не безмежним, розсудом, коли встановлюються такі обмеження (SILVER AND OTHERS v. THE UNITED KINGDOM).

Відповідно до ст. 13 Закону України «Про попереднє ув'язнення» особи, взяті під варту, можуть листуватися з родичами та іншими громадянами, а також підприємствами, установами, організаціями з письмового дозволу особи або органу, які здійснюють кримінальне провадження. Листи (кореспонденцію) осіб, взятих під варту, переглядає адміністрація місця попереднього ув'язнення.

Не підлягає перегляду така кореспонденція осіб, взятих під варту: 1) адресована Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини,

Європейському суду з прав людини, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій та прокуророві, а також кореспонденція, одержана від зазначених органів та осіб; 2) адресована захиснику у кримінальному провадженні, що здійснює свої повноваження відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, а також одержана від нього кореспонденція.

Згідно зі ст. 113 Кримінально-виконавчого кодексу України засудженим дозволяється одержувати і відправляти листи і телеграми за свій рахунок без обмеження їх кількості. Листування між перебуваючими в місцях позбавлення волі засудженими, які не є родичами, допускається тільки з дозволу адміністрації колонії. Кореспонденція, яку одержують і надсилають засуджені до відбування покарання у виправних колоніях мінімального рівня безпеки із загальними умовами тримання, середнього та максимального рівня безпеки, підлягає перегляду.

Не підлягає перегляду кореспонденція засуджених до позбавлення волі, що адресована суду та зазначеним у попередньому абзаці органам, установам та особам, а також одержана від них кореспонденція. Засуджений має право передати кореспонденцію захиснику у кримінальному провадженні безпосередньо під час побачення з ним.

Порядок організації перегляду кореспонденції, яку одержують або відправляють засуджені до позбавлення волі та особи, взяті під варту, регламентується Інструкцією з організації перегляду кореспонденції (листування) осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах, що затверджена Наказом Міністерства юстиції України від 02.07.2013 р. № 1304/5.

ПАНЬКОВА Лілія Олександрівна кандидат

юридичних наук, доцент, доцент кафедри

цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Український бізнес стикнувся з викликами війни ХХІ століття і другий рік протистоїть повному зупиненню економіки. Експерти Світового банку і Єврокомісії оцінюють пошкодження від війни в Україні в період з 24 лютого 2022 р. до 24 лютого 2023 р. в сумі 134,7 млрд доларів, а потреби у відновленні – 410,6 млрд. доларів. Найбільше пошкоджень або прямих втрат від першого року війни, за оцінками Світового банку і його партнерів, крім житлового сектору зазнали транспорт, енергетика, промисловість і торгівля, сільське господарство [1].

До таких випробувань не готувався бізнес жодної країни, тому українські кейси стануть новою класикою антикризового управління. Кожен бізнес, який виживає за таких умов накопичує неоціненний досвід і при правильно побудованому діалозі між бізнесом і владою є шанс на відновлення не лише економіки, а й довіри бізнесу до державних інституцій. Шанс на подолання корупції та справедливе ставлення до суб'єктів підприємництва.

Звичайно, ми не можемо охопити весь спектр проблем з якими зіштовхнулись українські бізнесмени під час війни, адже кожна окремо взята історія малого чи великого бізнесу має свої особливості. При цьому, деякі позиції є спільними для всіх суб'єктів підприємництва. У своїй доповіді ми акцентуємо увагу на узагальнені проблем, з якими стикається бізнес в умовах воєнного стану та деяких перспективних напрямках їх вирішення.

Організаційні та правові проблеми бізнесу в умовах воєнного стану.

- Знищення чи пошкодження майна (приміщень, обладнання, транспорту), залишення майна на окупованих територіях, грабіж майна під час окупації.
- Немоżliвість проведення інвентаризації майна суб'єкта господарювання внаслідок втрати правовстановлюючих документів, інформації на комп'ютерних носіях.
- Відсутність можливості використовувати логістичні маршрути, порти і як наслідок втрата постачальників та ринків збуту.
- Втрата працівників в наслідок міграції, мобілізації, втрати працездатності. А також відсутність можливості виплачувати заробітну плату внаслідок порушення нормальної роботи суб'єкта господарювання.
- Відсутність можливості використовувати землю у господарському обороті.
- Немоżliвість виконання зобов'язань, у тому числі кредитних.
- Блокування платежів і рахунків;
- Немоżliвість своєчасної подачі звітності (в т.ч. податкової), сплати податків і зборів;
- Висока вартість юридичні послуг з супроводу податкових спорів, оформлення документації щодо відшкодування збитків.

Окремо варто зупинитись на питанні узгодження правової термінології, зокрема понятті евакуацією/переміщенням суб'єктів господарювання.

У теоретичній площині потребує узгодження термінологія, що визначає процес фізичної зміни місцезнаходження юридичної особи чи ФОПа разом з майном даного суб'єкта. На нашу думку, варто вживати термін «евакуація», «евакуація суб'єкта господарювання». Адже ст. 2 Кодексу цивільного захисту України дає чітке визначення цього терміну. Евакуація – організоване виведення чи вивезення із зони надзвичайної ситуації або зони можливого ураження

населення, якщо виникає загроза його життю або здоров'ю, а також матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення [2].

Кабінет Міністрів України розпорядженням від 25 березня 2022 р. № 246р затвердив план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію [3]. Тому, вживання популярного терміну «релокація», є не більш ніж публіцистичним терміном, який не має нічого спільного з чинною нормативною базою.

Пропозиції щодо вирішення окремих проблем.

1. Дотримання принципу справедливості та доступності державної допомоги та допомоги організацій-донорів суб'єктам підприємництва в умовах війни.
2. Переформатування роботи податкових органів зі зміщенням акценту на сервісну функцію.
3. Переформатування сектору юридичних послуг для потреб бізнесу. Компетентності антикризового управління, як складова фахової підготовки майбутнього юриста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богдан Т. Фінансово-економічні наслідки війни. Блог Тетяни Богдан на LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/550614_finansovoeconomichni_naslidki.html
2. Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
3. Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію: розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.03.2022 р. № 246-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text>

ПУШКАР Марина Василівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент

кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.
Київ, Україна)

УЧАСТЬ У СУДОВОМУ ЗАСІДАННІ В РЕЖИМІ ВІДЕОКОНФЕРЕНЦІЙ

Активне впровадження в практику судів систем інформатизації та автоматизації судочинства сьогодні є важливою умовою успішного розвитку судової системи. Одним з елементів «електронного правосуддя» є застосування систем відеоконференцзв'язку, які надають учасникам процесу можливість дистанційної участі в судовому засіданні [1, с. 111].

Наразі Україна веде активний процес впровадження та застосування проведення судових засідань в режимі відеоконференцій, що дає можливість сторонам економити час, економити кошти, якщо це судові засідання в іншому місці, безпечно ставитися до свого життя та здоров'я, якщо будуть тривоги застосування ворогом ракетних ударів.

На необхідності підвищення рівня діджиталізації правосуддя наголошувалося у цілій низці рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи: Рекомендація № R (95) 11 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо відбору, обробки, представлення та архівації судових рішень у правових інформаційно-пошукових системах (прийнята Комітетом Міністрів 11 вересня 1995 р. на 543-му засіданні заступників міністрів); Рекомендація Rec (2001) 2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб (ухвалена Комітетом Міністрів 28 лютого 2001 р. на 743-му засіданні заступників міністрів); Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних

послуг із використанням новітніх технологій (ухвалена Комітетом Міністрів 28 лютого 2001 р. на 743-му засіданні заступників міністрів); Рекомендація Res (2003) 14 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо функціональної сумісності інформаційних систем у сфері юстиції (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 р. на 851-му засіданні заступників міністрів); Рекомендація Res (2003) 15 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо архівації електронних документів у правовому секторі (ухвалена Комітетом Міністрів 9 вересня 2003 р. на 851-му засіданні заступників Міністрів) та додатки до них [2, с. 242–286].

Електронному судочинству на сучасному етапі розвитку нашої країни присвячено досить багато наукових досліджень. Так, наприклад, у своїй монографії Н.Ю. Голубєва розглянула запровадження електронного судочинства у ряді країн: Німеччині, Франції, Іспанії, Італії, Польщі, Чехії, Норвегії, Бельгії, Литві, Великобританії, Китайській Народній Республіці, Південній Кореї, Сінгапуру, Канади, Казахстану, Узбекистану, Киргизстану [3].

На думку А.І. Чорної та С.В. Дяченка, проведення судових засідань в режимі відеоконференції дозволяє зробити такі висновки: 1) застосування відеоконференції покликане не обмежувати особу в доступності до правосуддя, дає змогу переконатися в реалізації принципу безпосередності, неупередженості судді у вирішенні справи; 2) розгляд справ у режимі відеоконференції позитивно впливає на процес здійснення правосуддя; 3) практика показує, що є й певні недоліки, проте їх можна уникнути завдяки подальшим напрацюванням щодо розгляду справ у такому режимі [4, с. 291].

Діджиталізація правосуддя спрощує та пришвидшує судові процедури, полегшує доступ до правосуддя, створює більш зручні та комфортні умови для роботи всіх учасників судового процесу, а тому наявна тенденція до більш широкого впровадження інформаційних технологій у судочинство є, безумовно, позитивною [5, с. 132].

Світ вже давно живе онлайн, тому і Україна повинна здійснювати судові комунікації онлайн. На практиці досить активно у проведенні судових засідань в режимі відеоконференцій застосовується комунікаційну платформа EASYCON, яку часто і автор використовує у адвокатській практиці і радить іншим для зручності судового процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Татулич І.Ю. Комунікація із судом в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 3. С. 111–115.
2. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства / ред. група: Д. Вон, І. Зарецька, С. Сученко, В. Валанчюс, Ю. Землицька (відп. ред.), К. Мадоян. Київ, 2015. 708 с.
3. Голубєва Н.Ю. Електронне судочинство: міжнародний досвід : монографія. Одеса: Фенікс, 2020. 204 с. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/14039>.
4. Чорна А.І., Дяченко С.В. Розгляд цивільних справ у судовому засіданні в режимі відеоконференції як складник доступу до правосуддя. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 4. С. 289–292.
5. Андронов І.В. Транспарентність судової влади в умовах діджиталізації цивільного судочинства. *Нове українське право*. 2021. № 3. С. 127–133.

ЯШАРОВА Марія Миколаївна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри інтелектуальної власності та приватного права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПРИ ВИКОРИСТАННІ СИРІТСЬКИХ ТВОРІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Визначення поняття «сирітські твори» було вперше офіційно використане в Директиві ЄС та Ради 2012/28/ЄС щодо використання сирітських творів [1]. Ця директива встановлює правила використання сирітських творів у цифровому середовищі, зокрема для телебачення та радіомовлення. Директива 2012/28/ЄС надає визначення сирітського твору та встановлює механізми для полегшення доступу до цих творів та їх використання в Європейському Союзі. Вона спрямована на забезпечення кращої охорони та просування доступу до культурної спадщини, яка не може бути використана через невідомого або недосяжного правовласника.

Директива встановлює механізми для легального використання сирітських творів, такі як установлення колективних установ для управління правами сирітських творів, розробка процедур пошуку правовласників та встановлення винагороди за використання. Вона також сприяє збільшенню доступу до цифрової культурної спадщини шляхом полегшення можливостей для діджиталізації та публікації сирітських творів. Ця директива має значний вплив на гармонізацію правового регулювання сирітських творів в країнах-членах Європейського Союзу та сприяє створенню єдиного підходу до використання цих творів у цифровій сфері [2].

Крім того, гармонізація національного законодавства стало важливим кроком для забезпечення відповідності нормативно-правових актів за міжнародними стандартами та сприянням взаємодії з країнами-членами Європейського Союзу які призвели до змін стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності.

На початку XXI ст. з появою цифрових технологій та розповсюдженням Інтернету проблема визначення правового режиму сирітських творів стала

особливо актуальною. Сирітські твори, які не мають визначеного правовласника або не можуть бути ідентифіковані, потрапляють у сіру зону, де виникають проблеми з їх використанням та захистом авторських прав. Наявність сирітських творів у сірій зоні створює невизначеність та небезпеку порушення авторських прав. Це може спонукати до ненавмисної цензури, обмежень у вільному доступі до культурної спадщини та творчого самовираження [3, с. 84]. При використанні сирітських творів можуть виникати наступні проблеми:

- відсутність авторського дозволу, оскільки автори сирітських творів не можуть бути ідентифіковані або знайдені, важко отримати правомірний авторський дозвіл для використання таких творів;
- несанкціоноване використання, тобто сирітські твори можуть бути використані без дозволу авторів або власників прав, що порушує авторські права та може призвести до незаконного використання;
- відсутність винагороди автору у зв'язку з неможливістю встановити автора або його спадкоємців, винагорода за використання сирітських творів може бути несплаченою.

Проблему правомірного використання сирітських творів, можуть бути вирішені наступними шляхами:

- покращення правового регулювання, а саме розробка та удосконалення законодавства щодо сирітських творів з метою встановлення чітких правил використання, отримання дозволів та визначення винагороди за таке використання;
- збільшення свідомості та освіти, тобто здійснення інформаційних та освітніх заходів для користувачів, яким пояснюють права та обов'язки щодо сирітських творів, а також наслідки незаконного використання;
- розвиток механізмів ліцензування, а саме створення прозорих та ефективних механізмів ліцензування сирітських творів, що дозволять користувачам легально отримувати право використання за винагороду;

- міжнародна співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями з метою обміну досвідом, розробки спільних стандартів та вироблення міжнародних механізмів вирішення проблем використання сирітських творів;

- використання технологій, зокрема впровадження сучасних технологій, таких як цифрові бази даних та електронні системи управління правами, може сприяти ідентифікації авторів, управлінню правами та визначенню винагороди;

- створення спеціальних фондів, які будуть використовувати невикористані кошти, отримані від використання сирітських творів, для підтримки творчості та розвитку нових.

Підсумовуючи викладене, вважаємо, що вирішення проблеми сирітських творів є створення ефективної системи реєстрації таких творів, яка б дозволяла легко встановлювати правовласників та контролювати використання творів. Така система могла б забезпечити більшу прозорість і захист авторських прав.

Також важливо розвивати механізми колективного управління авторськими правами, де уповноважені організації представляють інтереси правовласників сирітських творів. Це сприятиме забезпеченню винагороди за використання творів і створенню більш прозорої системи управління авторськими правами. Адаптація національного законодавства з Директивами ЄС та Ради, які стосуються сирітських творів, також може сприяти вирішенню проблеми яка дозволить встановити єдині стандарти та принципи використання сирітських творів, які б забезпечували баланс між правами правовласників та інтересами суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Directive 2012/28/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 on certain permitted uses of orphan works. (Text with EEA relevance). URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2012/28/oj>.

2. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. URL: <http://data.europa.eu/eli/dir/2001/29/oj>.

3. Піхурець О.В., Литвин С.Й. Розвиток правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням «сирітських творів» в Україні та країнах Європейського Союзу. *Науковий вісник Ужгородського нац. ун-ту*. 2017. Серія: Право. Вип. 44(1). С. 84.

4. Авторське право і суміжні права в умовах євроінтеграційних процесів: монографія / Штефан А.С., Дроб'язко В.С., Шабалін А.В. та ін.; за ред. Н.М. Мироненко; НДІ інтелектуальної власності. Київ, 2018. С. 41–44.

5. Капіца Ю. Директива 2019/790/ЄС про авторське право в єдиному цифровому ринку та питання адаптації законодавства України. *Інформація і право*. 2019. № 3(30). С. 65–77. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/194800>.

6. EU orphan works database. URL: <https://collectiontrust.org.uk/resource/eu-orphan-works-database/>.

7. Matas A. Evaluating the Orphan Works Directive. URL: <https://pro.europeana.eu/post/evaluating-the-orphan-worksdirective>

GOLUBEI Maria

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

Guest scientist, Friedrich-Schiller Jena Universität
(м. Єні, Німеччина)

PATENTING OF ANIMAL BREEDS IN JAPAN AND USA

Порода тварин є специфічним об'єктом права інтелектуальної власності і на законодавчому рівні (як українському, так і закордонному) питанню правової охорони цього об'єкта приділена незначна увага. До країн, в яких розроблене спеціалізоване правове регулювання по відношенню до порід тварин належать: Чехія, Болгарія, Киргизстан, де порода тварин однак не є об'єктом патентування. Одними із небагатьох держав, які прямо допускають патентну охорону порід тварин, що означає віднесення даного об'єкту права інтелектуальної власності до винаходу, є Японія та США.

Саме патентування є важливим аспектом правової охорони породи тварин, оскільки правова охорона в рамках патентного права є більш потужною та слугує вагомим стимулюючим фактором розвитку ринкових відносин. Патентне законодавство має на меті стимулювати власника патенту до інновацій шляхом надання йому тимчасової монополії.

Патентний Закон США проголошує, що будь-хто, хто створює новий та корисний процес, продукт, механізм, виробництво, чи будь-яке корисне покращення останніх, може одержати патентну охорону. Природні речі не можуть бути запатентованими (наприклад, природні мікроорганізми), але генно-інженерні мікроорганізми, тварини, рослини підлягають патентуванню, оскільки вони створені людиною [1]. У 1987 р. Патентний офіс США проголосив (без попереднього схвалення Конгресу), що багатоклітинні живі організми, включаючи тварин, які не існували раніше в природі, які не мають виключно природного походження та рис людського організму, підлягають патентній охороні. Сполучені Штати були першою країною в світі, яка надала патент на

тварину в 1988 р., а саме на «онкомишу» – мишу, генетично модифіковану для розвитку пухлин, які імітують захворювання людини [2].

Тобто в США панує концепція, що якщо порода тварин була створена із залученням людини (а не виключно шляхом біологічного процесу), а також відповідає умовам патентоздатності, то вона може бути запатентована. Умовами патентоздатності є: винахід має бути передбачений законом; він повинен бути новим; корисним; та неочевидним [1].

Кількість біотехнологічних патентів у США стрімко зросла з 1990 р. завдяки розширенню патентного захисту в біотехнологічних винаходах і зростанню біотехнологічної промисловості [3, с. 8]. Оскільки відповідно до положень патентного законодавства Сполучені Штати мають одні з найширших стандартів у світі щодо того, що є патентоздатним об'єктом [4], не дивно, що допускається патентування і порід тварин.

У Японії також видаються патенти на живі організми (відмінні від людини), в тому числі і на породу тварин. Тварини належать до так званих біологічних винаходів. При цьому вимоги Японського патентного офісу, який керується Японським патентним актом (1959), стосовно патентування живих організмів є ідентичними до вимог Патентного офісу США. В Японії біотехнологічний винахід не повинен бути результатом виключно природніх процесів, натомість має бути створений за рахунок істотного втручання людини, тобто мати значний технічний компонент. «Виключно біологічний процес» означає процес виробництва тварин і рослин, який повністю складається з природніх явищ, таких як схрещування та відбір [5].

В Японії тварина як винахід включає саму тварину, частину тварини та запліднене яйце. До тварин відноситься також трансформант – тварина, отримана методом генної інженерії [6].

Безумовно, вагомий технічний компонент має існувати в сукупності з іншими критеріями патентоздатності, а саме: промислова придатність, новизна та винахідницький рівень. Породи тварин як винаходи повинні також відповідати

додатковому критерію громадського порядку та моралі, який виключає створення людей [6].

Новизна та винахідницький рівень підкреслюють та пояснюють важливість «несподіваного та корисного результату», отриманого завдяки винаходу, оскільки багато біологічних винаходів використовують вже відомі нуклеїнові або білкові послідовності, речовини, методи та організми. З точки зору винайдення породи тварин, недиференційовані клітини та тканини розглядаються як «мікроорганізми», і тому критерії патентоздатності щодо таких винаходів стосуються саме цих мікроорганізмів [3].

Загалом, як в США, так і в Японії патент може бути виданий стосовно живого організму, який не існував до цього в природі. Це не означає, що неможливо запатентувати собаку чи кішку змішаної породи, або свійську тварину, вироблену роками ретельного розведення. Це означає, що неможливо запатентувати рослину чи тварину, які вже зустрічаються в дикій природі. Тварини, яких можна запатентувати – це ті, які були генетично модифіковані людьми. Оскільки їхні геноми були змінені генами або ДНК інших тварин або людей, ці види часто називають «трансгенними» тваринами [7]. Патенти на трансгенних тварин зазвичай відповідають вимогам корисності, оскільки вони здебільшого використовуються для корисних досліджень.

Отже, США та Японія є тими державами, які на законодавчому рівні відносять породу тварин до винаходів, тобто об'єктів права інтелектуальної власності, які можуть бути запатентованими. На відміну від переважної більшості інших держав, які виключають цей об'єкт права інтелектуальної власності із тих, що можуть охоронятися патентом, США та Японія, не зважаючи на значну кількість противників такого підходу, дозволяють патентування тварин, до того ж не лише тих, геном яких є модифікованим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United States Code Title 35 – Patents. Appendix L. Consolidated Patent

Laws – January 2023 update. URL:

https://www.uspto.gov/web/offices/pac/mpep/consolidated_laws.pdf.

2. Animal Patents by Dustin Mauck. Posted on June 7, 2011 by Animal Law Section. URL: <https://www.animallawsection.org/animal-patents/>.

3. Laskar, Manzoor, Patentability of Life Forms (USA, Europe & Asia) (August 24, 2013). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2408510> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2408510>).

4. PATENT REQUIREMENTS. Bitlaw: A free legal resource. Focusing on intellectual property. URL: <https://www.bitlaw.com/patent/requirements.html#statutory>.

5. PATENT ELIGIBILITY AND EXPERIMENTAL USE:
AN

INTERNATIONAL COMPARISON. Andrew S. Baluch Teresa M. Summers Jason E. Weil. The Naples Roundtable. 02.2019. URL:

<https://www.akingump.com/a/web/102304/aokwe/naples-roundtable-article.pdf>.

6. Examination Handbook for Patent and Utility Model in Japan. Japan Patent Office. URL:

https://www.jpo.go.jp/e/system/laws/rule/guideline/patent/handbook_shinsa/.

7. Patenting Animals and Other Living Organisms. Copperpod Intellectual Property. URL: <https://www.copperpodip.com/post/patenting-animals-or-any-otherliving-organism>.

БОРИСОВА Олена Василівна

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ПРОБЛЕМА ІСНУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ОБ'ЄДНАНОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

Реформа місцевого самоврядування принесла разом з позитивом у вигляді розширення повноважень і фінансування місцевої влади ще й багато викликів, оскільки тепер місцевим очільникам слід дбати про багато чого такого, що вони могли раніше перекладати на голову Районної державної адміністрації і в більш широкому розумінні – на Президента, Верховну Раду, Кабінет Міністрів і державу взагалі.

Але істина полягає в простому твердженні, що влада не дається просто так, її завжди супроводжує відповідальність за свої дії, вчинки. Саме тому, хоча згідно чинного законодавства, Конституції України, держава і не знімає з себе повноважень щодо забезпечення належного стану навколишнього природного середовища, все більше цих питань має задавати собі місцева громада. Так, стаття 16 Конституції України встановлює, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [1].

Згідно ст. 7 Конституції України в Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування. Стаття 13 Конституції України проголошує, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи

державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією. Тобто, хоча за екологічну безпеку відповідає начебто тільки держава, природні ресурси та власність на них держава ділить з органами місцевого самоврядування.

Згідно статті 50 Конституції України кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена .

Згідно частини першої ст. 140 Конституції України Місцеве самоврядування є правом територіальної громади – жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста – самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Стаття 142 Конституції України, а саме частина перша встановлює, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Повноваження територіальних громад, передбачені частиною першою статті 143 передбачають затвердження програм соціально-економічного та культурного розвитку, затвердження бюджетів і контроль їх виконання. Частина друга цієї ж статті передбачає затвердження районних та обласних бюджетів, що формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами. Частина третя цієї ж статті передбачає, що органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом

віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. І, врешті, згідно статті 146 Конституції України, інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

Отже, в результаті цього ланцюжку співставлених конституційних норм, об'єктивної прямої вказівки на здійснення екологічної політики територіальною громадою ми, нажаль, не знаходимо. Проте, є низка норм, які опосередковано вказують на те, що прийняття і реалізація екологічних заходів уповні по силах місцевій громаді, є можливість бюджетної підтримки і навіть прийняття на себе повноважень, делегованих державою, разом з коштами і адміністративними інституційними інструментами здійснення такої політики. Інститути в Конституції наявні, просто необхідно їх із «сплячих» перетворити на дієві.

В цьому нам допоможе ретельний аналіз статті 26 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]. Цікавими в даному сенсі є п. 24 – встановлення місцевих податків і зборів відповідно до Податкового кодексу України (нагадаємо, до місцевих зборів належить збір за місця для паркування транспортних засобів [3]; п. 341 частини першої цієї статті – прийняття рішень щодо здійснення виконавчим органом сільської, селищної, міської ради державного контролю за використанням та охороною земель (внесений в 2021 році); п. 36 – вирішення відповідно до закону питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення, а також про скасування такого дозволу (оскільки надання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів супроводжується контролем за таким використанням); п. 37 – прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну,

історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами «сезону тиші» з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу; п. 38 – надання відповідно до законодавства згоди на розміщення на території села, селища, міста нових об'єктів, у тому числі місць чи об'єктів для управління відходами, сфера екологічного впливу діяльності яких згідно з діючими нормативами включає відповідну територію; п. 42 – затвердження в установленому порядку місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови відповідних населених пунктів, іншої містобудівної документації (збудова обов'язково супроводжується вирішенням екологічних питань); п. 54 – вирішення питань управління небезпечними відходами у складі побутових відходів відповідно до законодавства; п. 541 – затвердження місцевих планів управління відходами; п. 56 – визначення шляхів стимулювання користування електромобілями та іншими екологічними видами транспорту; 561 – затвердження вимог до облаштування майданчиків для паркування транспортних засобів з урахуванням норм, нормативів, стандартів у сфері благоустрою населених пунктів, державних будівельних норм, технічних умов, Правил дорожнього руху та інших нормативних документів.

Пункт 1 пункту «а» статті 27 згаданого Закону передбачає підготовку програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм; пункт 5 – попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань.

І власне, увінчує цей перелік повноважень стаття 33 згаданого Закону – Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища. Сюди входять власні повноваження, такі як підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів; підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля; підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом, підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про оголошення в місцях масового розмноження та вирощування потомства дикими тваринами "сезону тиші" з обмеженням господарської діяльності та добуванням об'єктів тваринного світу; забезпечення охорони, захисту, відтворення, підвищення продуктивності лісових насаджень, посилення їх корисних властивостей, підвищення родючості ґрунтів, дотримання правил і норм використання лісових ресурсів у межах лісів комунальної власності (доповнено у 2022 р.); а також делеговані повноваження – здійснення контролю за додержанням природоохоронного законодавства, використанням і охороною природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів (в редакції 2021 р.); координація діяльності

місцевих органів земельних ресурсів; погодження клопотань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення; здійснення державного контролю за використанням та охороною земель у межах та порядку, встановлених законом (в редакції 2021 р.); створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційноаналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації; здійснення контролю за додержанням юридичними та фізичними особами вимог у сфері управління відходами та розгляд справ про адміністративні правопорушення або передача їх матеріалів на розгляд інших державних органів у разі порушення законодавства про управління відходами (в редакції 2022 р.); здійснення контролю за забезпеченням безперешкодного і безоплатного доступу громадян до узбережжя водних об'єктів та островів для загального водокористування відповідно до закону; до відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, належить координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи.

Отже, навіть при поверховому огляді законодавства, набирається доволі багато різного роду повноважень на повноцінне затвердження і реалізацію місцевої екологічної політики. Проте слід зробити ще один наступний крок і назвати речі своїми іменами на законодавчому рівні – територіальна громада є суб'єктом здійснення екологічної політики на місцевому рівні, має низку повноважень і фінансових інструментів для такого здійснення, а отже має бути позиціонована як такий суб'єкт на законодавчому рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р.

№ 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

3. Податковий кодекс України: Закон України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

БУРЯК Яна Віталіївна

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ЗАПОРУКА
ФОРМУВАННЯ СТАЛИХ УРБООЕКОСИСТЕМ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД**

Триває чотириста сімдесят шоста доба широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти нашої держави. Ці довгі та тяжкі для всієї країни дні позначилися незліченними втратами, безліччю горя та страждань людей. Військове вторгнення рф завдало руйнівних ударів як по економіці, так і по інфраструктурі України, в цілому. Не поодинокими, на жаль, є випадки руйнування об'єктів житлового фонду, а в деяких випадках цілих сіл та міст.

Відповідно до даних Звіту про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення станом на березень 2023 р. зруйновано або пошкоджено близько 153 тис. будівель об'єктів житлового фонду, приблизно 1216 закладів охорони здоров'я, повністю зруйновано щонайменше 915 та пошкоджено 2165 об'єктів освітньої інфраструктури, пошкоджені 19 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 126 залізничних вокзалів і станцій, руйнувань зазнали 25,1 тис. км. Доріг та 344 мостів і мостових переходів державного, місцевого та комунального значення [1].

Ще одного нищівного удару було завдано всій екосистемі нашої держави терактом на Каховській ГЕС, одним з багатьох негативних наслідків чого стало повне або ж часткове затоплення близько 80-ти населених пунктів на півдні Херсонщини, безліч з них, на жаль, можна буде відновити лише протягом тривалого часу у повоєнний період.

Вищезазначене і формує актуальність та необхідність дослідження питань відбудови нашої держави в повоєнний період. Відновлення зруйнованої інфраструктури, людських домівок та підприємств є неабияким викликом для України. На нашу думку, саме механізм державно-приватного партнерства можна ефективно застосовувати при формуванні сталих урбоекосистем та відбудови України у повоєнний період. Вже на сьогоднішній день Закон України «Про державно-приватне партнерство» передбачено механізм державно-приватного партнерства, однак він потребує удосконалення адже першочергово не передбачав можливість застосування в умовах воєнного стану.

Національне законодавство України декларує поняття державноприватного партнерства як співробітництва між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому вищезазначеним Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеними Законом України «Про державно-приватне партнерство» [2].

Державно-приватне партнерство в сфері формування сталих урбоекосистем в Україні у повоєнний період стане пріоритетним питанням

державної політики, оскільки дозволяє ефективно відбудовувати нашу державу, що безумовно потребує фундаментальних досліджень.

При удосконаленні механізму державно-приватного партнерства як запоруки відбудови нашої держави в повоєнний період слід враховувати досвід країн, що відбудовували національну економіку після військових конфліктів. Як зазначають Є. Матвіїшин та Ю. Вершигора «... комітет державноприватного партнерства Косово (The Kosovo PPP Committee) сприяє і підтримує впровадження державно-приватного партнерства в багатьох секторах економіки з метою забезпечення більш ефективної інфраструктури та державних послуг за нижчої вартості» [3, с. 32].

С. Єгоричева та М. Лахижа зазначають, що для України позитивним є також досвід Хорватії, яка у процесі відбудови після воєнних дій 90-х рр. XX ст. активно відновлювала та розширювала мережу автомагістралей. Відповідно до програми будівництва й обслуговування автомобільних доріг загального користування, запроваджено нові схеми фінансування та управління автодорожньою інфраструктурою. Зокрема, управління існуючою дорожньою мережею повинно було повністю фінансуватися за рахунок державних витрат, а от будівництво й управління новими автомобільними дорогами мало здійснюватися переважно із залученням зовнішніх довгострокових позик та участі приватного сектора [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. URL:
https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf.

2. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 40. Ст. 524. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17/ed20230709#Text>.

3. Матвіїшин Є.Г., Вершигора Ю.З. Перспективи використання державно-приватного партнерства для відбудови України у повоєнний період. *Демократичне врядування*. 2022. Вип. 2 (30). С. 29–43. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2023/jan/29791/verstkazdoi31-45_0.pdf.

4. Єгоричева С.Б., Лахижа М.І. Публічно-приватне партнерство в пост-комуністичних країнах: монографія. Київ: ІПК ДСЗУ, 2020. 304 с.

ГАНДЖА Ігор Анатолійович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

З розвитком економіки кількість власників та нерухомого майна постійно збільшується. Отже, зростає юридичне значення державної реєстрації прав. Наявність документа держави, у якому зареєстровано факт належності майна певній особі, значно спрощує та робить більш ефективною роботу судів та правоохоронних органів, адже перевірити факт наявності чи відсутності реєстрації значно швидше і простіше, ніж аналізувати зміст угод, оцінювати докази та робити висновки про справжні наміри сторін [1, с. 140].

Державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень – це офіційне визнання і підтвердження державою фактів набуття, зміни або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав шляхом

внесення відповідних відомостей до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно [2]. Державний реєстр речових прав на нерухоме майно — єдина державна інформаційна система в Україні, яка містить інформацію та відомості про права на нерухоме майно, їх обтяження, а також про об'єкти та суб'єктів цих прав [2].

Необхідність проведення державної реєстрації прав на нерухоме майно та угод із ним (як обов'язкова вимога до операцій, що здійснюються з нерухомістю) переслідує кілька цілей: надати відкритість (прозорість) правам на нерухоме майно, а також інформації про ці права; запровадити державний контроль за вчиненням правочинів із нерухомим майном (переходом прав на нього), чим максимально захистити права та законні інтереси громадян та юридичних осіб; внести однаковість у процедуру реєстрації прав на нерухоме майно на всій території України [3, с. 132].

Ведення державного реєстру речових прав проводиться відповідно до порядку, який визначає процедуру функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно (далі – Державний реєстр прав), його невід'ємної архівної складової частини та наповнення реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [4].

Ведення Державного реєстру прав здійснюється обов'язково Українською мовою, та за допомогою технічних і програмних засобів, які забезпечують: автоматичне формування та присвоєння реєстраційного номера об'єкту нерухомого майна, реєстраційного номера заяви, номера відомостей про речове право, обтяження речового права, індексного номера рішення, інформації та витягів з Державного реєстру прав, формування заяв, рішень, інформації та витягу з Державного реєстру прав з накладенням у випадках, передбачених законодавством, кваліфікованого електронного підпису державним реєстратором чи уповноваженою особою суб'єкта державної реєстрації прав; автоматизацію та контроль процесів проведення реєстраційних дій, зокрема автоматичне внесення відомостей про об'єкти речових прав на підставі

відомостей, отриманих з Державного земельного кадастру та Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва, контроль за внесенням відомостей про речові права, обтяження речових прав, автоматичну перевірку та внесення відомостей про ідентифікованого суб'єкта речового права, обтяження на підставі відомостей, отриманих з Державного реєстру актів цивільного стану громадян, Державного реєстру фізичних осіб – платників податків, Єдиного банку даних про платників податків – юридичних осіб та Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, а також верифікацію відомостей про унікальний номер запису в Єдиному державному демографічному реєстрі з відомостями, що містяться в Єдиному державному демографічному реєстрі; у випадках, передбачених законом, державну реєстрацію прав в автоматичному режимі; захист відомостей, що містяться у Державному реєстрі прав, від несанкціонованих дій; оновлення, архівування та відновлення відомостей, внесених до Державного реєстру прав, їх пошук; документальне відтворення процедури державної реєстрації прав.

Державний реєстр прав забезпечує багатofакторну автентифікацію доступу державного реєстратора до реєстру шляхом логічного зв'язку між ідентифікатором доступу та кваліфікованим сертифікатом відкритого ключа державного реєстратора із контролем використання кваліфікованого електронного підпису та кваліфікованої електронної довірчої послуги формування, перевірки та підтвердження кваліфікованої електронної позначки часу.

Відомості з Державного реєстру прав формуються виключно за допомогою програмних засобів його ведення з обов'язковим присвоєнням індексного номера, фіксацією дати та часу їх формування.

Отже, актуальність створення та ведення державою Державного реєстру речових прав на нерухоме майно є надзвичайно важливою функцією у захисті прав та інтересів фізичних та юридичних осіб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Таранова О.О. Проблемні аспекти діяльності реєстру речових прав на нерухоме майно в Україні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 1. С. 140–143.
2. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 01.07.2004 р. № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#Text>.
3. Болгар О.В. Публічно-правові принципи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. *Право і суспільство*. 2022. № 1. С. 126–133.
4. Деякі питання функціонування Державного реєстру речових прав на нерухоме майно: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2018 р. № 484. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/484-2018-%D0%BF#Text>.

ГАРАЩЕНКО Дмитро Русланович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ГРОМАДЯН НА ОТРИМАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Як загальновідомо, згідно ст. 13 Конституції України Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією

Конституцією. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону [1].

Земельний Кодекс України гарантує можливість одержання земельних ділянок громадянами України безоплатно за кількома різними цільовими призначеннями, частина з яких підпадатиме під розуміння сільськогосподарського.

Так, відповідні згадки маються в ст.ст. 25 (Приватизація земель державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій), 31 (Землі фермерського господарства), 35 (Земельні ділянки для садівництва), 116 (Підстави набуття права на землю із земель державної та комунальної власності), 121 (Норми безоплатної передачі земельних ділянок громадянам у власність) [2].

Якщо узагальнити, то власне під сільськогосподарську діяльність можна задіяти пай, який особа отримає у разі приватизації державного або комунального сільськогосподарського підприємства, в якому вона працює, або є працівником державних та комунальних закладів освіти, культури, охорони здоров'я, розташованих на території відповідної ради, а також пенсіонером з їх числа; можна також спробувати отримати безоплатно земельну ділянку для ведення фермерського господарства, але таке отримання буде супроводжувати цілий юридичний склад, в тому числі отримання земельної ділянки більшого розміру в цілому для старту фермерської діяльності; можна також розраховувати на отримання земельної ділянки для особистого селянського господарства або для садівництва, при чому в двох останніх випадках правовий статус такого господаря особистого селянського господарства чи садівника є доволі цікавим, як на реалії сьогодення.

Справа в тому, що в сучасному урбаністичному і технологічному суспільстві є світ того, що ми називаємо агровиробництвом, заснований все ж таки не на безоплатному отриманні клептика землі, а на масштабних орендних відносинах з багатьма орендодавцями, або в перспективі, на масованій купівлі земельних банків за цивільно-правовими договорами.

В даному разі навіть для фермера отриманий ним наділ у розмірі середньої земельної частки (паю) в даній місцевості абсолютно не вирішить питань здійснення товарного агровиробництва. Що ж до господаря особистого селянського господарства чи садівника, потенційно невеличкий наділ у два гектари ОСГ чи 12 сотих садівництва може використовуватись ним як джерело існування, але на практиці – дуже значна кількість людей справедливо зазначить, що дуже складно проіснувати без основної роботи, або іншого постійного джерела доходу виключно з обробітку землі.

В зв'язку з цим, слід помірковано підійти до цього правового інституту, спробувати його розглянути в сучасних умовах і дати відповіді на питання про його проблеми, ефективність і мету існування взагалі.

По-перше, Земельний кодекс містить найменування глави 19 – Набуття права на землю громадянами та юридичними особами. Очевидно, що набуття – це найбільш широкий, парасольковий термін, який вбирає в себе різні способи отримання права на землю, і різні правові титули.

Стаття 116 регулює підстави набуття права на землю із земель державної та комунальної власності і встановлює, що громадяни та юридичні особи набувають права власності та права користування земельними ділянками із земель державної або комунальної власності за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування в межах їх повноважень, визначених цим Кодексом або за результатами аукціону. Набуття права на землю громадянами та юридичними особами здійснюється шляхом передачі земельних ділянок у власність або надання їх у користування. Отже навіть не зовсім доречно з формально-юридичної точки зору вести мову про отримання, а радше про набуття, яке відбувається за рішенням шляхом передачі у власність або надання у користування, або придбання, хоча цей термін теж таке відчуття, ніби пропущений в реченні, за результатами аукціону.

Подальший цивільний обіг ділянки, якщо це право власності, вже не має ніякого відношення до реалізації громадянами права на земельні ділянки

сільськогосподарського призначення у вузькому розумінні, тому що якщо товар реалізується на вільному ринку, будь-який такий товар та право на нього входить до базових правомочностей вільного агента на ринку, яким є громадянин.

Пункти «а» і «б» частини третьої статті 166 оперують терміном безоплатна передача у разі «одержання», це виключно стосовно тих ділянок, яких попередньо не було у громадянина в користуванні. Це відповідно одержання земельних ділянок внаслідок приватизації державних і комунальних сільськогосподарських підприємств, установ та організацій і одержання земельних ділянок із земель державної і комунальної власності в межах норм безоплатної приватизації, визначених цим Кодексом. Тобто тут і момент передачі ділянки і набуття права власності збігаються і мають назву «безоплатна передача у разі одержання».

Отже, коли йде мова про отримання земельних ділянок, про які згадується в формулюванні заголовку цієї публікації ми повинні говорити про передачу з боку власника і одержання з боку набувача, якщо простіше – передача-одержання. В випадку з набувальною давністю, Кодекс в ст. 119 обмежується термінами «передача» і «набуття», без використання поняття «одержання», очевидно, тому, що той, хто набув ділянку за давністю не можна сказати, що її від когось «одержав». Стаття 121 термінологічно підтверджує - громадяни України мають право на безоплатну передачу їм у власність земельних ділянок із земель державної або комунальної власності.

Важливо також зауважити, що згідно підпункт 5 пункту 27 розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України безоплатна передача земель державної, комунальної власності у приватну власність, надання дозволів на розроблення документації із землеустрою з метою такої безоплатної передачі, розроблення такої документації забороняється. Положення цього підпункту не поширюються на безоплатну передачу земельних ділянок у приватну власність власникам розташованих на таких земельних ділянках об'єктів нерухомого майна (будівель, споруд), а також на безоплатну передачу у приватну власність

громадянам України земельних ділянок, переданих у користування до набрання чинності цим Кодексом [2].

Саме час, на нашу думку задуматись, чи повернемось ми після війни до процесу передачі (не побоїмось цього слова – роздачі) земель безоплатно у приватну власність? Чи можливо саме надзвичайні події спочатку відтермінували складну і неефективну систему роздач земель, а згодом і реформують її, тому що є така сувора необхідність відходити від псевдосоціалістичних позицій і розуміти, що поки земля є власністю народу України, можна розглядати її як загальнодержавний ресурс. Але якщо індивідуальна особа, яка точно не репрезентує народ України в цілому, претендує на безоплатне отримання частинки власності народу, то чому це має бути саме земельна ділянка? Чому не наливати громадянам бочку нафти, не накачувати балон газом, не видавати тону руди, адже всі ці ресурси також є власністю народу? Або врешті зрозуміти, що будь-які безоплатні роздачі – це джерело корупції, яка десятиліттями роз’їдає країну, не дає встановитись нормальним ринковим відносинам.

З цим питанням на нашу думку треба ще ретельно попрацювати і знайти оптимальну форму усупільнення природних ресурсів, а під минулими недосконалими механізмами, здається саме життя підводить ризику.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print>
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр#Text>

ДЗЕРА Сергій Миколайович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**РОЗБУДОВА ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ШЛЯХУ РЕАЛІЗАЦІЇ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРАГНЕНЬ УКРАЇНИ**

Інтелектуальна власність є важливим ресурсом для розвитку сучасного суспільства і має велике значення для економічного зростання, інноваційного та інвестиційного потенціалу будь-якої країни. Україна, на шляху реалізації власних євроінтеграційних прагнень повинна гарантувати ефективний захист прав інтелектуальної власності відповідно до міжнародних стандартів та зобов'язань взятих на себе відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію).

Зобов'язання України за напрямом «Інтелектуальна власність» закріплені в Главі 9 «Інтелектуальна власність» Розділу IV «Торгівля і питання пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію та передбачають: спрощення процедури створення та комерційного використання інноваційних продуктів та продуктів творчої діяльності на території України та держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС), а також досягнення належного та ефективного рівня охорони і захисту прав інтелектуальної власності [2].

Відповідно до Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони,

строк виконання зобов'язань передбачених Угодою про асоціацію у сфері інтелектуальної власності визначено на кінець 2023 року.

Серед останніх законодавчих новел спрямованих на гармонізацію законодавства України із стандартами ЄС в частині захисту прав інтелектуальної власності слід відзначити наступні.

Насамперед у 2022 р. було суттєво оновлено законодавство України у сфері авторського права і суміжних прав, а саме Верховною Радою України було прийнято новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 01.12.2022 р. № 2811-IX, який набрав чинності 01.01.2023 р. Закон спрямований на регулювання відносин щодо набуття, здійснення та захисту особистих немайнових та майнових авторських і суміжних прав, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних зі сферою авторського права і суміжних прав [4].

Наступною законодавчою новелою стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав» від 01.12.2022 р. № 2803-IX, який набрав чинності 29.12.2022 р. Вказаним законодавчим актом було внесено зміни, які посилюють адміністративну та кримінальну відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав.

І насамкінець, 15.04.2023 р. набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності» від 20.03.2023 р. № 2974-IX. Прийняття цього Закону мало на меті впровадження Директиви 2004/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 29.04.2004 р. про захист прав інтелектуальної власності в частині загальних зобов'язань, цивільних заходів, процедур і засобів захисту прав інтелектуальної власності, передбаченою Угодою про асоціацію.

Одними з ключових аспектів цього Закону є: внесення змін до Цивільного кодексу України та спеціальних законів в сфері інтелектуальної власності якими

уточнено та доповнено інститут цивільно-правової відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності у вигляді відшкодування правовласнику завданої майнової шкоди шляхом відшкодування збитків чи виплати компенсації та/або немайнової (моральної) шкоди, в тому числі встановлено умови для визначення судом розміру збитків або компенсації для окремих об'єктів прав інтелектуальної власності; внесення змін до цивільного процесуального та господарського процесуального законодавства якими запроваджено можливість витребування доказів від визначеного кола осіб у вигляді інформації про походження і мережі розповсюдження товарів чи послуг (канали збуту), що порушують право інтелектуальної власності, чи щодо яких існують достатні підстави вважати, що розповсюдження таких товарів або надання таких послуг порушує права інтелектуальної власності. Також, змінами до законодавства було встановлено право для суду замінити за ініціативою відповідача забезпечення позову майнового характеру про порушення прав інтелектуальної власності шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі вимог позивача або надання гарантії банку [2].

Відповідно до Звіту про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 р. прогрес виконання зобов'язань України за напрямком «Інтелектуальна власність» у 2022 р. збільшився на 33 % і наразі складає 94 %. Вказане свідчить, про те, що незважаючи на надскладні умови пов'язані з війною, гуманітарною катастрофою та економічною кризою, Україна виконала майже всі взяті на себе зобов'язання за напрямком «Інтелектуальна власність» відповідно до Угоди про асоціацію та є дуже близькою до їх повного виконання.

Розбудова законодавства України щодо захисту прав інтелектуальної власності, його гармонізація із стандартами ЄС є складним та багатоаспектним процесом, який потребує системного підходу, контролю і координації зусиль й вимагає не лише прийняття нових законодавчих актів, але і їх ефективного виконання та забезпечення відповідних ресурсів для їх імплементації. Водночас,

забезпечення ефективного захисту прав інтелектуальної власності в Україні сприятиме інвестиційній привабливості країни, стимулюватиме розвиток інноваційної діяльності та зростання економіки нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угода; Україна від 27.06.2014. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/984_011.

2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2022 рік. Звіти про виконання угоди. Євроінтеграційний портал: Електронний ресурс. URL: https://euua.kmu.gov.ua/sites/default/files/inline/files/zvit_pro_vykonannya_ugody_pro_asociaciyu_za_2022_rik.pdf.

3. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України; План, Заходи, Перелік від 25.10.2017 р. № 1106. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1106-2017-%D0%BF>.

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2811-20>.

5. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо відповідальності за порушення авторського права і (або) суміжних прав: Закон України від 01.12.2022 р. № 2803-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2803-20>.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності: Закон України від 20.03.2023 р. № 2974-IX. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2974-20>.

ІВАНОВ Павло Володимирович

аспірант

Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
(м. Хмельницький, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ НА МАСКОТИ У ЦИФРОВУ ЕПОХУ

Цифровізація сучасного соціально-економічного життя безпосередньо впливає і на сферу інтелектуальної власності, видозмінюючи підходи до створення, використання і захисту як вже відомих об'єктів авторського права та суміжних прав, промислової власності тощо, так і призводячи до становлення нових об'єктів або настільки відчутної зміни порядку їх обігу, що усталені об'єкти прав інтелектуальної власності фактично постають як нові. До останніх можливо віднести і маскот (*mascot*), що є полісемантичним поняттям, у загальному сенсі позначаючи особу, тварину або предмет, прийнятий певною

групою в якості символічної фігури, зі спеціальною метою, щоб принести їм удачу [1].

З цього визначення випливають ідентифікаційно-символічна та емоційна функції маскоти: він призначений встановити символічний зв'язок між певною групою осіб (організацією, командою, клубом, школою та ін.) та її членами, відображати цінності і спрямування такої групи, представляючи і вирізняючи їх між серед інших груп, слугувати персоніфікованим образним талісманом. У розрізі дизайну маскоти розглядаються як один із видів айдентики, що використовується, «коли є необхідність змістити акцент із лаконічного логотипу на більш гнучкий інструмент-персонажа» та, при цьому, маскот має великий потенціал майбутнього розвитку, вимагаючи достатньої різноманітності макетів, щоб розкрити характер персонажу [2]. Як буде проілюстровано далі це відображається у складній структурі маскоти, що потенційно може охоронятись правом інтелектуальної власності.

Наприклад, маскоти є невід'ємним елементом ідентифікації не лише футбольних клубів (лев Джубас (*Jubas*) – Спортінг Лісабон, птах Ліверпуля Майті Ред (*Liver bird Mighty Red*) – ФК Ліверпуль, Молотоголовий (*Hammerhead*) – ФК Вест Хем Юнайтед, пташка Чирпі (*Chirpy*) – ФК Тотенгем Хотспур та інші); але й окремих футбольних турнірів і змагань, встановлюючи тісний зв'язок між ними та державою-господаркою (Супер Віктор (*Super Victor*) – маскот Чемпіонату Європи-2016, що проходив у Франції, Славек та Славко (*Slavek/Slavko*) – маскоти Чемпіонату Європи-2012, що проходив у Польщі та Україні, лев Віллі (*Willie*) – маскот Чемпіонату світу ФІФА, який відбувся 1966 р. у Великобританії тощо) [3]. Разом з тим легальна дефініція маскоти не відома українському законодавству та досі нечасто зустрічається у зарубіжних правових джерелах. Певні спроби у цьому напрямку здійснюються законодавчими органами окремих штатів США, і те лише стосовно певних сфер суспільного життя, де використовуються маскоти, зокрема для запобігання проявам расизму і культурної апропріації. Так, відповідно до проекту змін до Закону штату

Вісконсин про використання шкільними радами заснованих на расі псевдонімів, логотипів, маскотів і назв команд 2013 р. № 115, маскот означає особу, костюм, знаки розрізнення, танець, пісню, ритм або будь-який інший об'єкт або річ, яка представляє або будь-яким чином пов'язана з ідентичністю школи, шкільного округу чи шкільної ради [4].

Таким чином, на практиці маскот це далеко не тільки певний візуальний образ персонажа-символу (антропоморфного, твариноподібного чи будь-якого іншого) у контексті фірмових кольорів його одягу (костюму), їх поєднання, нанесення на маскота логотипів або торговельних марок команди, яку він представляє, інших знаків розрізнення та ідентифікації тощо, незалежно від того чи втілений він у площині малюнка або нарису, чи є повноцінною 3Dмоделлю, але й те, що можна охарактеризувати як динаміку існування маскоту – його «фірмові рухи», танець. Крім цього використання маскоту зазвичай поєднується із виконанням гімнів команд або шкіл, держав або організацій, змагань або турнірів, інших пісень як об'єктів авторського права та суміжних прав виконавців тощо.

Це зумовлює необхідність системного підходу до правової охорони та захисту прав на маскот, який потенційно навряд чи може отримати такий захист як цілісний об'єкт. Радше окремі режими правової охорони встановлюватимуться на маскот як зображення (малюнок) чи тривимірна модель – об'єкт авторського права, використання його як логотипу у складі торговельної марки та ін. Додатково варто прийняти до уваги й перехід маскотів у цифрову площину – уже відомі численні випадки, коли маскоти певних брендів після їх віртуалізації «зажили новим життям», перетворившись в епоху соціальних медіа із вчорашніх талісманів брендів на віртуальних інфлюенсерів [5] (тобто впливових персонажів). У свою чергу цифровізація маскотів як об'єктів цивільних прав та як самостійних, структурно складних засобів ідентифікації учасників цивільних правовідносин додає проблематиці сутнісно нового виміру, вводячи їх у площину цифрових прав та об'єктів. Це також вимагає продовження

дискусії щодо унормування відповідної сфери, забезпечення її динамічної відповідності сучасним реаліям, які далеко виходять за межі цифрових активів чи віртуальних валют, які, здебільшого, отримують увагу законодавців в Україні та у зарубіжних державах на сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Mascot. (2023). *In Merriam-Webster Dictionary*. Retrieved March 17, 2023, from <https://www.merriam-webster.com/dictionary/mascot>
2. Марченко, А. А., Ємельова, А. П. (2021). Візуальні засоби дизайну в системі корпоративної ідентифікації. *Науковий огляд*, 6, 78.
3. Football Mascot Costumes. (2014). *Rainbow Productions*. Retrieved March 17, 2023, from <https://www.rainbowproductions.co.uk/football-mascots/>
5. Proposed Order of the State Superintendent of Public Instruction Adopting Permanent Rules, to repeal and recreate Chapter PI 45, relating to changes as a result of 2013 Wisconsin Act 115. *Wisconsin Department of Public Instruction*. Retrieved March 17, 2023, from <https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/policybudget/PI%2045%20final%20for%20website.pdf>
6. Rasmussen, M. (2022, June 1). 4 Brand Mascots Turned Virtual Influencers. *Virtual Humans*. Retrieved March 17, 2023.

КАЛЬКОВЕЦЬ Валентин Леонідович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ

Обрана тема має велике значення через саму сутність договору поставки. Цей вид договору завжди був одним з найважливіших у сфері реалізації майна, і його широко застосовують в правовому полі нашої країни. Завдяки договорам поставки відбувається активний товарообмін як на внутрішньому, так і на міжнародному ринку, передається значна кількість речей та цінностей. На нашу думку, договір поставки не втрачає актуальності і нині.

Незважаючи на те, що правове регулювання основних положень про договір поставки залишається незмінним протягом багатьох років, воєнні дії на території України та її прагнення до вступу в Європейський Союз зумовлюють необхідність детальнішого вивчення природи цього правового явища задля пристосування законодавства до несприятливих реалій, прискорення відбудови економіки України у повоєнний час та якісної інтеграції нормативно-правових актів ЄС у вітчизняне законодавство. Розуміння сутності договору поставки, із врахуванням поточних обставин, допоможе забезпечити правильне правове регулювання цього інституту, що безсумнівно вплине на швидкість, якість та ефективність зростання післявоєнної економіки та подальше приведення законодавства України до вимог ЄС.

Проаналізувавши законодавчі визначення договору поставки, надані у Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) [1] та Господарському кодексі України (далі – ГКУ) [2], можемо виділити наступні риси договору поставки:

- 1) договір поставки є двостороннім правочином;
- 2) договір поставки є консенсуальним;
- 3) договір поставки є відплатним;
- 4) спосіб подальшого використання поставленого товару, а саме придбання товару для використання у цілях господарювання;
- 5) Зазвичай моменти укладання договору та його виконання відокремлені значним проміжком часу.

Очевидно, що договір поставки є підвидом договору купівлі-продажу. Як слушно вказує І.В. Апопій, на перший погляд видається, що визначення договору

поставки, яке дає нам ГКУ майже ідентичне з визначенням договору купівлі-продажу [3]. Відповідаючи на запитання: «Чому існує такий окремий підвид договору купівлі-продажу?», зазначимо, що необхідність передбачення такого правового інституту зумовлена специфічністю оптової торгівлі, яка здійснюється переважно за договорами поставки, зручним механізмом для регулярних поставок товарів та особливістю щодо передбачення умов про доставку товару.

До проблем визначення договору поставки у законодавстві варто віднести неточність формулювання про суб'єктів договору поставки. Важливим для практики є і неузгодженість норм ЦКУ та ГКУ стосовно істотних умов договору. Дискусійним є і питання про віднесення речей, визначених індивідуальними ознаками, до об'єктів договору поставки [4].

Важливість договору поставки для воєнної та поствоєнної економіки складно переоцінити, адже здебільшого саме за договорами поставки здійснюється передача речей між суб'єктами господарської діяльності, що в свою чергу підвищує економічний потенціал країни.

Тим не менш, правове регулювання цього інституту залишає бажати кращого. У світлі реформи цивільного законодавства (а саме рекодифікації Цивільного кодексу), яка затримується через воєнні дії, важливо зрозуміти на що звернути увагу законодавцю у наступній кодифікації. Проблеми криються у найочевидніших місцях: в самому визначенні договору поставки.

Вважаємо, що запропоновані визначення договору поставки та зміни до законодавства допоможуть розпочати процес реформації цього правового інституту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n3516>.
2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/conv#n384>.

3. Апопій І.В. Договір поставки в цивільному та господарському законодавстві: проблеми та шляхи їх подолання. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Львів, 2008. № 6. С. 220–226. URL:

<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/12319/23Apopiy.pdf?sequence=1>.

4. Колесник І.В. Особливість предмета договору поставки підприємств залізничного транспорту. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. Дніпро, 2012. № 4. С. 168–173. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Nvdduvs_2012_4_26.pdf.

КАЧУР Альона Сергіївна

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ПОВНОВАЖЕННЯ ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, ЩО МАЄ
КОНТРАКТ З НАЦІОНАЛЬНОЮ СЛУЖБОЮ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ У
ЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ МЕДИЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ**

В світлі медичної реформи, що триває в нашій країні, доцільно розглянути роль і місце закладу охорони здоров'я в централізованих медичних закупівлях. На перший погляд, стороною в таких взаємовідносинах заклад охорони здоров'я

незалежно від форми власності не виступає. Медичні засоби замовляються Державним підприємством «Медзакупівлі України» [1] на підставі складної процедури збору, обробки і узагальнення інформації, отриманої від закладів охорони здоров'я через департаменти і управління охорони здоров'я.

Отже, всі заклади охорони здоров'я поставлені в рівні умови, всі отримують продукцію закуплену централізовано, однакової якості, однакових характеристик, визначених і верифікованих експертними групами МОЗ, підтверджені Постійною робочою групою МОЗ з питань профільного супроводу закупівель. Таким чином заклад охорони здоров'я (ЗОЗ) не є суб'єктом договірних відносин безпосередньо з постачальниками медичних засобів і отримує все закуплене вже в готовому вигляді. Це позбавляє ЗОЗ можливості конкурувати в цьому секторі надання медичних послуг, а саме в галузі якості і ціни використовуваних в процесі надання медичних послуг медичних засобів. Більше того, якість закуплених медичних засобів стає очевидною лише після проведеної державної закупівлі в процесі передачі від ДП «Медзакупівлі України» до ЗОЗ.

В такому випадку як і з будь-якими централізованими закупівлями, де придбане великими партіями передається до значної кількості локальних структур не виключені ситуації в діапазоні від засушених фломастерів при закупівлі канцтоварів в міністерстві до набагато більш складних випадків з некондиційними, або нижчої якості медичними засобами.

Однак повноваження щодо фіксації таких випадків і відмови у прийнятті медичних засобів на підставі того що їх якість і характеристики є незадовільними – практично не прописані у чинному законодавстві.

З урахуванням воєнного стану ситуація ще більш спрощується для замовників закупівель, згідно Постанови Кабінету Міністрів України і хоча це безумовно обґрунтовано потребами оборони нашої країни, внаслідок недбалості посадових осіб можуть закуповуватись медичні засоби неналежної якості, проте враження від їз використання, яке складається у споживача медичної послуги

може бути перенесена на сам заклад охорони здоров'я і посприяти відтоку пацієнтів і зниженню репутації закладу.

Питання як в таких умовах організувати оптимальні медичні закупівлі залишається актуальним. Ми не можемо доручити закупівлі окремим закладам охорони здоров'я, оскільки так потенційні проблеми з неефективним використанням державних коштів збільшаться в рази, але і не можемо повністю визначити роль закладів охорони здоров'я як мовчазних отримувачів по факту того, що є.

При цьому не слід забувати, що співробітництво закладу охорони здоров'я з Національною службою здоров'я України по своїй суті – приватноправові відносини. Саме ця ідеологія лежала в основі заміни старої схеми Семашко з фінансуванням койкомісць і ставок медичних працівників з розрахунку на сто тисяч населення і переходу до конкурентного середовища, де медичне фінансування слідує за отримувачем медичної послуги. В таких умовах немає централізованого державного фінансування і не повинно бути останнього рудимента централізованої системи – спуску медичних засобів згори до низу, без надання можливості кінцевому користувачу впливати на прийняття рішень.

Адже заклад охорони здоров'я є стороною контракту з Національною службою здоров'я України і цей контракт, хоч і здійснюється у сфері публічного адміністрування медичних послуг, але за своєю природою є приватноправовим, укладається в ініціативному порядку (принаймні що стосується закладів охорони здоров'я приватної власності) і його сторона має право впливати на якість постачання за контрактом, з тим, щоби надавати медичну послугу пацієнтам на найвищому можливому рівні.

Однак, забезпечити певні повноваження щодо участі у виконанні договорів про централізовані закупівлі представниками кожного закладу охорони здоров'я є доволі нереалістичною пропозицією, тому наша думка полягає в тому, що якщо замовлення здійснюється фактично однією стороною – державою в особі уповноважених органів і спеціалізованого підприємства між якими поділені

функції в процесі закупівель, то і приймання поставлених медзасобів має здійснюватися консолідовано іншою стороною – організованими представниками від закладів охорони здоров'я на рівні відповідної області, адже різні партії, поставлені в різні регіони, також можуть бути неоднакових кондицій і рішення про їх застосування має прийматись фахівцями вже безпосередньо за результатами огляду відповідних товарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Медичні закупівлі України – офіційний веб-портал державного підприємства. URL: <https://medzakupivli.com/uk/likaryam/pro-tsentralizovanimedychni-zakupivli>
2. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі» на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: постанова Кабінету Міністрів України від 12.10.2022 р. №1178 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-п#Text>

КОКОШКО Євгеній Вікторович аспірант кафедри
цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРИВАТНОПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРИ ПЕРЕХОДІ ДО АЛЬТЕРНАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Збереження навколишнього середовища та зменшення залежності від традиційних джерел енергії стали ключовими пріоритетами для багатьох країн у

зв'язку зі зростаючими проблемами забруднення та зміною клімату. Перехід до альтернативних джерел енергії вимагає нових правових регуляторів для забезпечення охорони навколишнього середовища. У контексті процесу євроінтеграції, українська правова система також зобов'язана врахувати стандарти та практику Європейського Союзу щодо приватноправового регулювання охорони навколишнього середовища при переході до альтернативних джерел енергії [1].

Приватноправове регулювання охорони навколишнього середовища визначається як сукупність правових норм, що регулюють взаємовідносини між суб'єктами права в сфері охорони навколишнього середовища. Це означає, що регулювання здійснюється через правові засоби, що встановлюють права та обов'язки учасників відносин та механізми їх захисту. Приватноправове регулювання в цій сфері має декілька ключових аспектів [2].

У першу чергу, приватноправове регулювання стосується виробництва альтернативної енергії. Це включає у себе укладання контрактів між виробниками енергії та іншими сторонами, які забезпечують фінансування, будівництво та експлуатацію енергетичних об'єктів. Для забезпечення сталості цих угод і захисту інтересів сторін необхідно встановити правові механізми, які регулюють умови контрактів, вирішення спорів та компенсаційні механізми в разі порушення зобов'язань.

Другий аспект приватноправового регулювання полягає в визначенні прав та обов'язків виробників та споживачів альтернативної енергії. Виробники мають право на надання послуг з виробництва та постачання енергії, а споживачі мають право на отримання доступу до чистої та стабільної енергії. Забезпечення цих прав та обов'язків вимагає налагодження ефективних механізмів контролю, відшкодування збитків та вирішення спорів між сторонами.

Третій аспект приватноправового регулювання стосується екологічних стандартів та охорони навколишнього середовища. Це охоплює заборону забруднення довкілля, встановлення вимог щодо використання екологічно

чистих технологій та методів виробництва енергії, а також регулювання відповідальності за порушення екологічних норм [2].

Україна, прагнучи до інтеграції з Європейським Союзом, зобов'язана врахувати європейські стандарти та практику в області приватноправового регулювання охорони навколишнього середовища при переході до альтернативних джерел енергії. Це вимагає гармонізації внутрішнього законодавства з правовими актами Європейського Союзу та впровадження ефективних механізмів контролю та виконання стандартів [3].

Одним з ключових документів, що визначає напрямки регулювання охорони навколишнього середовища в Європейському Союзі, є Директива про сприяння використанню енергії з відновлюваних джерел (Directive on the Promotion of the Use of Energy from Renewable Sources). Цей правовий акт містить норми що впровадження альтернативних джерел енергії, зокрема сонячної та вітрової, і встановлює цілі та обов'язкові показники для країн-членів Європейського Союзу. У контексті євроінтеграції, українська правова система повинна узгодити свої норми з цією директивою, забезпечуючи приватноправове регулювання охорони навколишнього середовища при переході до альтернативних джерел енергії [4, 5].

Крім того, Європейська Унія активно сприяє інвестиціям у сферу альтернативної енергетики через програми та фонди, такі як програма «Європейський Зелений курс» (European Green Deal) та Європейський фонд зеленої енергії (European Green Energy Fund). Ці ініціативи сприяють створенню сприятливих умов для інвестицій у розвиток альтернативних джерел енергії, а також включають механізми фінансування та підтримки проєктів у цій сфері [6].

Приватноправове регулювання охорони навколишнього середовища при переході до альтернативних джерел енергії є важливим аспектом забезпечення сталого розвитку та виконання євроінтеграційних зобов'язань. Це охоплює регулювання виробництва альтернативної енергії, визначення прав та обов'язків

виробників та споживачів, а також встановлення екологічних стандартів та заходів з охорони навколишнього середовища.

Україна, як країна, що прагне до європейської інтеграції, повинна узгодити свою правову систему з європейськими стандартами та нормами, що стосуються охорони навколишнього середовища. Це вимагає ухвалення відповідних законів та нормативно-правових актів, а також розробки механізмів контролю та виконання стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Хом'як О.О. Правове регулювання охорони навколишнього середовища при переході до альтернативних джерел енергії: національні та європейські аспекти. *Журнал «Право України»*. 2018. Вип. 2(92).
2. Біла І.М., Карпіна О.І. Євроінтеграційні та екологічні аспекти розвитку альтернативних джерел енергії.
3. European Commission. Renewable Energy Directive. URL:
https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/renewable-energy-directive_en
4. European Environment Agency. Renewable energy in Europe 2021: Recent growth and knock-on effects. URL:
<https://www.eea.europa.eu/publications/renewable-energy-in-europe-2021>
5. United Nations Framework Convention on Climate Change. Paris Agreement. URL: <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/theparis-agreement>
6. International Renewable Energy Agency. Global Trends in Renewable Energy Investment 2021. URL:
<https://www.irena.org/publications/2021/Mar/GlobalTrends-in-Renewable-Energy-Investment-2021>

ЛОЗА Максим Валерійович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ В УКРАЇНІ

Економічні санкції в Україні регулюються законодавством, яке визначає порядок їх введення, скасування та дії. Основний закон, який регулює введення економічних санкцій в Україні, – це Закон України «Про заходи щодо запобігання та протидії негативним наслідкам від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення» (закон від 14.10.2014 р. № 1701-VII) [1]. Цей закон визначає можливість введення економічних санкцій проти окремих осіб, юридичних та фізичних, які порушують законодавство України, а також проти держав, які ведуть агресивну політику щодо України. Санкції можуть включати блокування активів, заборону на ввезення або вивезення товарів, обмеження фінансових операцій, транзитних перевезень та інші заходи.

Крім того, українська влада регулює введення економічних санкцій через спеціально утворені органи – Національну раду безпеки і оборони України та Міністерство економічного розвитку та торгівлі України. Застосування економічних санкцій в Україні регулярно відслідковуються та оцінюються відповідними органами влади, а також міжнародними організаціями [2].

Питання забезпечення національної безпеки України останнім часом набули нового значення, зважаючи на здійснення проти України агресії з боку багатьох країн, організацій та фізичних осіб. Найбільш швидким та адекватним засобом реагування на політичні, інформаційні та економічні загрози для нашої країни був обраний режим застосування санкцій до відповідних об'єктів загроз. Нормативно-правовою основою здійснення санкційного режиму став Закон України «Про санкції» від 14 серпня 2014 р., який визначив суверенне право

України застосовувати спеціальні економічні та інші обмежувальні заходи (санкції) з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України, протидії терористичній діяльності, а також запобігання порушенню, відновлення порушених прав, свобод та законних інтересів громадян України, суспільства і держави.

Водночас із боку представників юридичної спільноти, правозахисних організацій, у тому числі міжнародної юрисдикції, лунали непоодинокі застереження щодо належної реалізації положень зазначеного Закону стосовно громадян України та юридичних осіб, які засновані та функціонують відповідно до чинного законодавства України, адже такої можливості Закон України «Про санкції» прямо не надає [3]. Станом на кінець 2021 р. в інформаційноаналітичній системі Головного ситуаційного центру «СОТА» (ІАС «СОТА») міститься інформація щодо 3960 фізичних та 1848 юридичних осіб, які перебувають під санкціями України, з них 166 осіб – це особи, які мають громадянство України.

В 2022 р. в Україні було запущено портал «Війна і санкції», аби запровадити санкції до якомога більшої кількості співучасників війни РФ проти України (<https://sanctions.nazk.gov.ua/>) на якому міститься інформація про осіб та компанії, на яких було накладено санкції після 22.02.2022 р. у зв'язку з початком повномасштабної агресії РФ.

Проблема з правозастосуванням пов'язана з недосконалим правовим регулюванням, відсутністю належних додаткових повноважень у державних органів для нагляду за виконанням та обходом, а також відсутністю прямої норми про обов'язок фізичних та юридичних осіб України виконувати режим санкцій та прямої спеціальної відповідальності за такі порушення. В українській практиці не було жодного випадку, коли залучили б до відповідальності компанію або фізичну особу за порушення санкційного режиму стягнувши значну суму штрафу, як це відбувається в інших країнах. А у законодавствах багатьох розвинених країн містяться положення, які застерігають обхід санкцій, включаючи

можливість використання контрольованих дочірніх компаній, зареєстрованих в інших країнах.

Недосконале правове поле позначається і на складності захисту осіб, які випадково потрапили під санкції та скасування таких заходів. Наприклад, особи, які мають однакові прізвища з підсанкційними особами або особи, які були включені до чорних списків помилково або на основі недостовірної інформації.

Із упровадженням нових економічних санкцій, виникненням нових видів і форм адресного тиску на порушників змінилися й методи та прийоми їх застосування, у зв'язку з чим потребує переосмислення комплекс правових відносин щодо ухвалення та реалізації примусових заходів і перегляду сформованих доктринальних підходів та оцінок правового інституту, що розглядається. При цьому важливе місце посідає як аналіз підстав, механізму та меж застосування економічних санкцій так і особливостей внутрішньоправової імплементації санкційних резолюцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про заходи щодо запобігання та протидії негативним наслідкам від легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення: Закон України № 1701-VII від 14.10.2014 р.
2. Біланчук Р. Необхідність встановлення нормативно-правового регулювання застосування економічних санкцій. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 234–237.
3. Дворовий М. Санкції та блокування веб-сайтів в Україні: як непомітно відкрити скриньку Пандори: аналіт. звіт. Київ: ГО «Лабораторія цифрової безпеки», 2021. 43 с.

МАЗІЙ Віталій Сергійович

аспірант кафедри аграрного, земельного та екологічного права

імені академіка В.З. Янчука

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ «ВЛАСНІСТЬ ЗОБОВ'ЯЗУЄ» У ПРАВОВІДНОСИНАХ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПРАВОМ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛІ ПІД СТИХІЙНИМИ СМІТТЄЗВАЛИЩАМИ

Конституційний принцип «власність зобов'язує» в силу низької правової культури деякої частини населення є об'єктом нехтування та численних порушень. У своїй більшості власники певного майна переконані у тому, що приватна власність надає їм виключне право самостійно визначати порядок чи спосіб володіння та користування об'єктом їх власності незважаючи на права та інтереси інших осіб. Слушною є думка Н.О. Горобець про те, що визнання змісту права власності через правомочності володіння, користування та розпорядження призвела не лише до деформації юридичних конструкцій, а й до формування у власника ілюзії «необмеженої влади», що зумовило знецінення у його свідомості положення «власність зобов'язує». В українського власника фактично відсутнє почуття соціальної відповідальності [1, с. 137].

Відповідна негативна тенденція не оминула й власників земельних ділянок на яких розміщуються стихійні сміттєзвалища. Одними з основних передумов утворення стихійних сміттєзвалищ на землях приватної форми власності є:

- 1) невикористання земельної ділянки її власником, а лише юридичне володіння нею (за умови, що вона не передана в користування іншій особі). Для прикладу, левова частка стихійних сміттєзвалищ в невеликих населених пунктах утворюється на землях приватної власності володілець яких є невідомим або таким, що фактично не використовує її та не передав таке право іншій особі.

2) умисне розміщення відходів на земельній ділянці її власником та/або третіми особами за його погодженням. Здебільшого дана практика поширена серед власників земель промисловості, оскільки в результаті здійснення окремих видів господарської діяльності, зокрема виробництва, виникає потреба у розміщенні відходів, а недобросовісні власники бажаючи уникнути додаткових витрат на вивезення та утилізацію відходів просто складають їх на належних їм земельних ділянках.

Узагальнивши вищезазначені причини можна стверджувати, що усі вони є наслідком умисного або неумисного недотримання власниками земельних ділянок принципу «власність зобов'язує», що в результаті призводить до численних порушень прав інших осіб на безпечне довкілля.

Принцип «власність зобов'язує» закріплюється у статті 13 Конституції України, згідно з змістом якої: «Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству» [2].

З метою глибшого розуміння змісту вищезазначеного пункту ст. 13, варто звернутися до науково-практичного коментаря Конституції України. На думку його авторів «частина 3 ст. 13 Конституції України визначає зобов'язальний характер права власності на землю і земельні ресурси, як основний ресурс життєзабезпечення та економіки України. Тобто наявність права власності делегує його суб'єкту (зокрема Українському народові) обов'язок не використовувати його на шкоду людині і суспільству» [3, с. 33].

Цікавою, на нашу думку, є позиція Верховного Суду яка висловлена в постанові від 28 квітня 2021 р. у справі № 1.380.2019.003061 (адміністративне провадження № К/9901/1992/21) про те, що власність не тільки надає перевагу власнику, а й покладає на нього низку обов'язків перед суспільством та державою. Поняття «власність зобов'язує» пов'язане з принципом поєднання інтересів власника та інших осіб, обов'язком використовувати власність у своїх інтересах з неухильним обов'язком поважати інтереси всього суспільства [4].

Аналізуючи конкретно обов'язки власників земельних ділянок на яких розміщені стихійні сміттєзвалища, варто зупинитися на одному досить важливому, на наше переконання, обов'язку, що описаний в законі України «Про відходи». Так, ст. 12 цього закону визначено: «Власники або користувачі земельних ділянок, на яких виявлено безхазяйні відходи, зобов'язані у п'ятиденний строк повідомити про них місцеві органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування» [5]. Таким чином, відповідна норма покладає обов'язок власника чи користувача земельної ділянки на якій розміщене сміттєзвалище повідомити про це орган місцевого самоврядування, відповідна норма є імперативною в незалежності від того використовує землевласник земельну ділянку чи ні.

Позитивним моментом є прийняття закону України «Про управління відходами» (який наразі ще не набрав чинності) [6], оскільки одна із його норм не лише закріплює обов'язок власника земельної ділянки повідомити про виявлені на його ділянці відходи, а й регламентує процедуру пошуку власника таких відходів, а у випадку неможливості такого встановлення визначає механізм передачі відповідних відходів уповноваженій особі та усунення негативних наслідків, спричинених відходами за рахунок коштів з державного або місцевого бюджетів.

Підсумувавши усе вищезазначене, варто наголосити на важливості конституційного принципу «власність зобов'язує» та необхідності донесення його до свідомості наших землевласників, оскільки невиконання ними встановлених законодавством обов'язків може призвести до масштабної екологічної катастрофи на вирішення якої в нашої держави наразі об'єктивно не має часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Горобець Н.О. Сучасні тенденції правового регулювання права власності. *Проблеми цивільного права та процесу: матеріали наук.-практ. конф.*

присвяч. світлій пам'яті О. А. Пушкіна (м. Харків, 25.05.2018 р.). Харків, 2018. С. 137–139.

2. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Конституція України. Науково-практичний коментар: станом на 20.05.2018 р. / Я.О. Берназюк, А.Г. Бірюкова, Ю.О. Буглак та ін.; за заг. ред. К.І. Чижмарь, О.В. Лавриновича. Київ: Професіонал, 2018. 296 с.

4. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 28.04.2021 р. Справа № 1.380.2019.003061, провадження № К/9901/1992/21. ЄДРСР. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96592202>.

5. Про відходи: Закон України від 05.03.1998 р. № 18798-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 36–37. Ст. 242.

6. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20/ed20230331#Text>.

МЕХЕД Олег Валерійович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

МАЙНОВЕ ПРАВО, ВІДМІННЕ ВІД ПРАВА ВЛАСНОСТІ – ДЕРИВАТИВ І ОСНОВА ПРАВОВОЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ЧИ ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОПОСЕРЕДКУВАННЯ ПРАВ НА РЕЧІ?

В даному дослідженні ми хочемо задати питання про те, чи є право власності на речі в певному сенсі базовим, основним, абсолютним, всеохоплюючим правом, від якого відміряється глибина і міра всіх інших прав, чи існують відносно самостійні концепти власності і інших речових прав як різних за своєю природою і призначених для різних задач.

В своєму колективному підсвідомому всі ми стихійно розуміємо концепт права власності, як найбільш повний ступінь панування над річчю, апофеоз філософської свободи волі, втілений у правовому зв'язку людини і речі таким чином, що існування речі залежить цілком і повністю від людської волі. І «тріумфом» такої волі, якщо можна так висловитись, є можливість людини розпорядитись річчю, аж до її знищення.

Це твердження можна у повній мірі віднести до смартфона або велосипеда, а от стосовно автомобіля вже складніше, для розукомплектування його треба знімати з обліку, а знищення повинно бути у вигляді обов'язкової утилізації. І ще складніше застосувати такий концепт до земельної ділянки, яка в принципі не підлягає знищенню як фізичний об'єкт, а стосовно земель сільськогосподарського призначення наприклад, знищенням буде руйнація родючості, і те з певними оговірками, що родючість можна відновити спеціальними технічними засобами.

Отже, при детальному аналізі, навіть право власності стосовно різних предметів – це не одне і те саме право власності в кожному окремому випадку.

Тим більш складним видається відрізнити і класифікувати різні види речових прав, відмінних від права власності. Припускається, що оскільки вони по різному названі, кожне з них містить індивідуальний пакет правомочностей, які перетинаються з правом власності, але є не тотожними у різних своїх видах.

Згідно ч. 2 ст. 115 ЦКУ вкладом до статутного (складеного) капіталу господарського товариства можуть бути гроші, цінні папери, інші речі або майнові чи інші відчужувані права, що мають грошову оцінку, якщо інше не встановлено законом. Згідно ст. 177 ЦКУ об'єктами цивільних прав є речі, у тому числі гроші та цінні папери, інше майно, майнові права, результати робіт, послуги, результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Згідно ст. 190 ЦКУ, майном як особливим об'єктом вважаються окрема річ, сукупність речей, а також майнові права та обов'язки. Майнові права є неспоживною річчю [1]. Майнові права визнаються речовими правами. На цьому згадки про майнові права в Цивільному кодексі фактично припиняються, за винятком майнових прав інтелектуальної власності.

Як слідує з ст. 424 ЦКУ, існують також майнові права інтелектуальної власності, які, очевидно, не можна ототожнювати з майновими правами, які статтею 190 ЦКУ визнані речовими правами.

Згідно ст. 47 ГКУ, держава гарантує недоторканність майна і забезпечує захист майнових прав підприємця. Згідно ч. 4 ст. 66 ГКУ, реалізація майнових прав підприємства здійснюється в порядку, встановленому цим Кодексом, іншими законодавчими актами України. Згідно ч. 4 ст. 133 ГКУ, держава забезпечує рівний захист майнових прав усіх суб'єктів господарювання. Згідно ч. 4 ст. 136 ГКУ суб'єкт підприємництва, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, має право на захист своїх майнових прав також від власника.

Згідно ч. 1 ст. 144 ГКУ майнові права та майнові обов'язки суб'єкта господарювання можуть виникати:

з угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, що йому не суперечать; з актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у випадках, передбачених законом; внаслідок створення та придбання майна з підстав, не заборонених

законом; внаслідок заподіяння шкоди іншій особі, придбання або збереження майна за рахунок іншої особи без достатніх підстав; внаслідок порушення вимог закону при здійсненні господарської діяльності; з інших обставин, з якими закон пов'язує виникнення майнових прав та обов'язків суб'єктів господарювання [2].

В той же час, Велика Палата Верховного Суду зауважує, що майнове право – це обмежене речове право, за яким власник цього права наділений деякими, але не всіма правами власника майна, і яке свідчить про правомочність його власника отримати право власності на нерухоме майно або інше речове право на певне майно в майбутньому [3].

Задається відповідними питаннями і спільнота практиків, тут доречно звернути увагу на статтю адвоката Руслани Мохнюк [4].

На нашу думку, в сучасному розумінні майнового права існує низка протиріч. Так, якщо Цивільний кодекс прямо говорить, що майнове право є (визнається) речовим правом, то на якій підставі ВП ВС «від себе» додає, що майнове право є «обмеженим» речовим правом? Чому у контексті майнового права вживається поняття «власник», якщо цим терміном має позначатись виключно суб'єкт права власності, а стосовно суб'єкта майнового права доречніше вживати поняття «володілець»? Чому майнове право свідчить про правомочність отримати право власності або інше речове право на майно в майбутньому? Чи слід розуміти в такому контексті майнове право як речове право на отримання права власності або іншого речового права в майбутньому?

Якщо розуміти так, як сказано в рішенні ВП ВС, то майнове право-речове право і є тим самим деривативом, квазі-речовим правом, яке завжди спрямоване на отримання іншого речового права в майбутньому. В такому контексті майнове право повинне поповнити перелік речових прав наряду з правом емфітевзису, застави, довірчої власності і т.п. з тією базовою відмінністю від перерахованих альтернативних речових прав, що воно завжди має своїм призначенням

конвертуватись в інше речове право і ці складає основний зміст існування майнового права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print>
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print>
3. Постанова ВП ВС від 14.12.2021 р. №344/16879/15-ц. URL: <https://budenniy.org.ua/2022/01/24/postanova-vp-vs-vid-14-12-2021-344-16879-15ts/>
4. Мохнюк Руслана. Майнові права на нерухомість: визнати чи скасувати? *Юридична газета – online*. № 8(738). 29 квітня 2021 р. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/neruhomist-ta-budivnictvo/maynoviprava-na-neruhomist-viznati-chi-skasuvati.html>

ОЛЕКСЮК Вікторія Петрівна

здобувач кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО БАНКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ

ГРОМАДИ

В практиці земельних відносин існує ніби фонове загальне переконання, яке важко вловити і відмітити, але ще важче сформулювати, тобто існує на рівні проекції чи колективного підсвідомого уявлення про те, що землі є безкінечними і задача держави та органів місцевого самоврядування їх роздавати бажаним в межах норм безоплатного надання, або, у кращому разі, реалізовувати через аукціон. Ми звичайно перебільшуємо, ніхто насправді не вважає землі безкінечним ресурсом, але мало хто дійсно задає собі питання – а чи всі землі державної і комунальної власності призначені для того, щоб в кінцевому рахунку бути розподіленими, це перше, а друге логічне запитання – що робити після цього? Чи доцільно вводити поняття «Земельний банк територіальної громади»? І ми є перші, хто задає таке питання, воно вже активно дискутується [0].

З землями державної власності питання виглядає трохи складніше, там дійсно є категорії, які мають знаходитись у державній власності, але і це не догма, як виявляється, оскільки ті ж самі землі оборони є найпоширенішим плацдармом для житлового будівництва, звичайно, після зміни категорії і цільового призначення. Але так чи інакше, презюмується, що якась частина таких земель назавжди має залишитись під оборонні потреби, і в цілому, функціонування держави традиційно уявляється на базі певних масивів публічного майна, в тому числі земель.

Цікавішим виглядає гіпотетичний апофеоз роздачі комунальних земель. В межах міста це виглядатиме як сукупність ділянок приватної власності, окрім проїздів і периметра будівлі міськради, а втім і міськрада може розташовуватись в орендованій будівлі і відповідно на землі приватної власності. В законодавстві немає обмежень на обсяг земель комунальної власності. Можуть бути передбачені землі запасу, але в умовах існуючих законодавчих реалій, територіальна громада не зможе відмовити особі, яка «знайшла» на таких землях ділянку і вказала її орієнтовне місцезнаходження, а відтак всі, хто вирішували

задачу про басейн з шкільного підручника арифметики, розуміють, що коли є тільки труба, через яку вода витікає, рано чи пізно фізичний обсяг ресурсу буде вичерпаний. Звичайно можна стояти на тому, що землі запасу – це не землі наприклад сільгосппризначення, а самостійна категорія, і тому немає підстав видавати їй бажаному отримати ділянку під особисте селянське господарство, але ми обережно припускаємо, що в адміністративному суді такі аргументи міськради не вистоять. Також ще можливий зворотній рух у вигляді добровільних відмов від власності на земельні ділянки і повернення їх територіальній громаді, що виглядає ще менш ймовірним, ніж попереднє припущення. Ще існує така архаїчна страта, як постійні землекористувачі земель фермерського господарства, але і щодо них Верховний Суд вирішив, що ними є юридичні особи, отже ніяких часових меж такого землекористування не встановлено, а тому з точки зору практичної, а не формально-юридичної, для територіальної громади вони все одно, що у приватній власності, тому що ніби є, але насправді ніколи ними розпорядитись територіальна громада не зможе.

Тому будемо обґрунтовано припускати, що на якийсь момент в далекому або близькому майбутньому, коли позакінчуються і не будуть продовжені останні договори оренди, а землі будуть передані безоплатно у межах норм (а поки що нічого не свідчить про скасування цього механізму в найближчому майбутньому, тому бажаних, яким немає підстав відмовити, завжди буде удосталь, їх нинішня назва – «пайхантери» [0]) територіальна громада опиниться без або з мінімальним обсягом земель у власності.

Які переваги можна знайти у такому становищі – буде організовано наповнення місцевого бюджету земельним податком [0] в максимальному обсязі, будуть відсутніми ситуації, коли у орендаря під об'єктом нерухомого майна закінчився і не переоформлюється договір оренди з різних причин, отже, не буде розриву в податкових надходженнях. Зменшується обсяг адміністративної роботи місцевої ради з підготовки, прийняття і оформлення рішень про надання

дозволів на розробку технічної документації з передачі земельних ділянок і тому подібне.

Недоліками вичерпання земельного банку територіальної громади є припинення разових надходжень до місцевого бюджету від реалізації земель з аукціонів, відсутність у майбутньому заставного майна у вигляді земель для фінансування місцевих проєктів за рахунок банківських кредитів, необхідність придбання земель у випадку здійснення перспективних проєктів соціального розвитку території, або через механізм вилучення для громадських потреб, або на основі ринкових угод.

Отже, головним питанням стратегії розвитку земельних повноважень громади залишається визначення на перспективу – чи потрібен земельний банк територіальній громаді, так як його потребу усвідомлює наприклад агровиробник. У випадку позитивної відповіді на це питання можна буде і зберегти існуючий земельний ресурс сільськогосподарського призначення від роздач шляхом передання його в оренду комунальному підприємству, і спрямовувати грошові кошти місцевого бюджету на зворотній викуп земельних ділянок у власників, і зберігати частину земельного банку під короткостроковими договорами оренди, в залежності від стратегії, обраної територіальною громадою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Горбасьова І. Земельний банк для громади. *Громада Схід*. 2022. № 2(55). 08.02.2022. URL: <https://gromadaskhid.com.ua/zemelnyj-bank-dlya-gromady/>

Дем'янович А. Управління земельним банком ОТГ – реальна можливість поліпшити фінансовий стан громади. *Agropolit.com*. 10 грудня 2020 р. URL: <https://agropolit.com/blog/436-upravlinnya-zemelnim-bankom-otg--realna-mojlivistpolipshiti-finansoviy-stan-gromadi>

Дем'янович А. Як розширити земельний банк в умовах вільного ринку землі? *Agronews*. 15.07.2021. URL: <https://agronews.ua/news/ekspert-rozpoviv-yakrozshyryty-zemelnyy-bank/>

Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

ПОЛІЩУК Артем Едуардович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ПРАВОВА ЗАБОРОНА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ**

Правова заборона є одним зі способів захисту права інтелектуальної власності в Україні. Цей спосіб полягає в тому, що правові норми передбачають заборону на використання об'єкта інтелектуальної власності без дозволу власника. Наприклад, якщо авторське право порушується, власник має право звернутися до суду з позовом про заборону використання його твору без дозволу. Так само, якщо порушується право на товарний знак, власник має право звернутися до суду з позовом про заборону використання товарного знаку без дозволу.

Дослідження з даного напрямку відображені в працях учених: Н.П. Бааджи, В.О. Бажанової, В.М. Брижко, В.В. Бонтлаб, М.М. Веліканової, І.В. Венедіктової, М.В. Гури, В.А. Дозорцева, О.М. Ерделевського, Н.В. Іванова, О.С. Йоффе, Ю.С. Канарик, Я.А. Канторовича, Д.Н. Кархалева, А.А. Катренко, В.В. Качуровського, О.В. Кашаніна, О.В. Кохановської, Н.С. Кузнецової, О.О. Кулініч, В.І. Курило, Г.В. Лебедєвої, С.В. Майданевича, С.В. Мазуренко, О.М. Мельник, Н.М. Опольської, О.В. Ришкової, Р.О. Стефанчука, О.П. Світличного, Г.О. Ульянової, О.І. Харитонової,

Є.О. Харитонova, О.І. Чепис, С.І. Шимон, А.С. Штефан, О.Г. Янчук та інших.

Україна має законодавство, яке регулює захист інтелектуальної власності, що охоплює авторське право, права на промислову власність (патенти, корисні моделі, знаки для товарів та послуг, промислові зразки) та права на товарні знаки. Порухення прав інтелектуальної власності може бути розглянуте у суді та мати різні наслідки. Один з таких наслідків - це заборона на продаж, виробництво чи використання продукту, який порушує права на інтелектуальну власність. Так, якщо власник патенту виявляє, що інша компанія порушила його права на патент, він може звернутися до суду з вимогою про заборону виробництва та продажу продукту, який порушує його права на патент. Якщо суд задовольняє цю вимогу, то компанія, яка порушила права на патент, не може виробляти чи продавати цей продукт у майбутньому.

Окремо слід зосередити увагу на такому способі захисту прав інтелектуальної власності, як заборона використання, яка полягає в забороні дій, що порушують право особи чи створюють загрозу для його порушення. Має існувати можливість прийняття рішень про заборону на здійснення неправомірних дій, що закріплене у ст.ст. 52, 52-1, 52-2 Закону «Про авторське право і суміжні права» [1]. Особливо актуальним є питання правової заборони у разі порушення авторських прав з використанням мережі Інтернет. Заборона у справах щодо захисту авторського права на розміщені в мережі Інтернет твори може полягати, наприклад, у видаленні твору зі змісту веб-сторінки або у вебблокуванні. Так, у положеннях ст.ст. 12–14 Директиви 2000/31/ЄС «Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема електронної комерції, на внутрішньому ринку» Угоди про асоціацію з ЄС прямо зазначається, що випадки обмеження відповідальності постачальників посередницьких послуг (просто посередник, хостинг, кешування) не впливають на можливість для судового або адміністративного органу, відповідно до правових систем Сторін, вимагати від постачальника послуг припинити або попередити порушення [2].

В 2022 р. був прийнятий новий Закон України «Про авторське право і суміжні права» навзамін попередньому прийнятому в 1993 р., що витримав більше 15 поправок. Новий закон деталізує, що літературні твори можуть існувати як у письмовій, так і в електронній (цифровій) чи іншій формі, у ньому міститься визначення фотографічного твору. Нова редакція є більш універсальною щодо перекладів, водночас, проєкти актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування віднині не охороняються авторським правом [3].

Також не підпадають під захист авторського права неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерною програмою самостійно, без участі особи у її створенні, без творчого підходу, після автоматичного аналізу певних даних. Результати діяльності таких програм охороняються правом особливого роду та при цьому особисті немайнові права не виникають [4].

Серед проблемних питань захисту прав інтелектуальної власності в Україні слід виділити такі: невідповідність окремих положень чинного законодавства України європейським стандартам у сфері захисту інтелектуальної власності; відсутність окремого спеціалізованого судового органу з розгляду справ щодо порушення інтелектуальної власності; складність збору доказової бази для доведення факту порушення права інтелектуальної власності в суді; організаційно-правові недоліки процедури захисту прав інтелектуальної власності.

Таким чином, заборона може бути використана як інструмент захисту прав на інтелектуальну власність в Україні. Однак, важливо мати на увазі, що заборона не є єдиним способом захисту прав на інтелектуальну власність, і існує багато інших механізмів, які можуть бути використані творчо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379212#Text>.

2. Про деякі правові аспекти інформаційних послуг, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку: Директива 2000/31/ЄС Європейського парламенту та Ради від 08.06.2000 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_224#Text.

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n855>.

4. Новий Закон «Про авторське право та суміжні права». Які зміни відбулись у переліку об'єктів авторського права? *Центр демократії та верховенства права*: веб-сайт. URL: <https://cedem.org.ua/consultations/novyjzakon-pro-avtorske-pravo-ta-sumizhni-prava-yaki-zminy-vidbulys-u-pereliku-obyektiv-avtorskogo-prava/>.

ПРИЗ Олександр Олександрович аспірант кафедри

цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ОГЛЯД ДЕЯКИХ ПРОБЛЕМ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ДОВІРЧОЇ ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

В умовах війни, інвестиційний клімат в країні стає надзвичайно непривабливим для потенційних інвесторів, що ускладнює залучення необхідних інвестицій. Однак, враховуючи критичну важливість інвестицій для економічного та соціального розвитку країни, необхідно використовувати всі наявні методи та стратегії з приваблення інвестицій. Це є необхідним для забезпечення підтримки та відновлення економіки, підтримки соціального благополуччя та забезпечення стабільності. Право довірчої власності, що було запроваджене Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів

України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні» [1], може виступати як альтернативний механізм забезпечення виконання цивільноправових зобов'язань, дозволяючи агропідприємствам забезпечити своє фінансування та реалізувати потенціал зростання в складних економічних умовах. Використання права довірчої власності має на меті зменшити ризики для кредиторів та інвесторів, оскільки майно передається довірчому власнику для забезпечення виконання зобов'язань. Відтак, у разі невиконання зобов'язань, довірчий власник може вжити необхідних заходів щодо майна, наданого в довірчу власність, з метою компенсації втрат. Це може полегшити доступ до фінансування для агропідприємств, знижуючи рівень ризику для кредиторів та інвесторів. Довірча власність може бути використана для різних форм фінансування агропідприємств, сприяти створенню більш прозорих та ефективних механізмів корпоративного управління в аграрному секторі.

До недоліків права довірчої власності як способу забезпечення цивільноправових зобов'язань, що стримують його широке використання можна віднести неясність та неконкретність деяких норм, які регулюють право довірчої власності, може призвести до судових спорів, затримок і непередбачуваних витрат для сторін. Марусенко Р.І. у своїй статті [2, с. 91] присвяченій аналізу конструкції довірчої власності на земельні ділянки, проаналізувавши варіанти функціонального навантаження конструкції довірчої власності, запровадженої у вітчизняне законодавство, відмітив, що жоден із них не виявив несуперечливої системи правових норм. Автор статті вважає, що запровадження у чинне законодавство правової конструкції довірчої власності у її теперішньому вигляді та без урахування регламентації земельних відносин окремим масивом законодавчих актів видалося невдалим кроком, оскільки виявляє ряд неузгодженостей і потенційних суперечностей. А саме:

1. Віднесення довірчої власності до різновидів права власності в Земельному кодексі України.

2. Опосередкування різних за правовою природою конструкцій та досягнення за їх допомогою різних цілей з використанням одного і того ж терміну – права довірчої власності,

3. Змішання в одній запровадженій правовій конструкції правового титулу володіння, користування, розпорядження земельною ділянкою, та водночас виду забезпечення виконання зобов'язання, а також виду договору з управління майном вносить плутанину у систему правових інститутів як цивільного, так і земельного права.

З огляду на вищевказане, а також беручи до уваги той факт, що в суспільстві поняття довірчої власності як способу забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань є досить новим та є певний брак знань та інформації про нього, це може вплинути можуть впливати на потенційних позичальників, спонукаючи їх обирати більш зрозумілі та традиційні способи забезпечення, такі як іпотека, навіть якщо він може бути вигідним для них. В результаті, це може обмежити можливості кредиторів забезпечити виконання цивільно-правових зобов'язань через довірчу власність. Видається доцільним подальша робота над доопрацюванням законодавства в сфері регулювання довірчої власності як правової конструкції задля перетворення її в зрозумілий та ефективний інструмент забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань для всіх сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні: Закон України від 20.09.2019 р. № 132-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-20#Text>.

2. Марусенко Р. І. Особливості права довірчої власності на земельні ділянки. *the Journal of Eastern European Law. Журнал східноєвропейського права*. 2020. № 75. С. 91.

СААДУЛАЄВ Анзор Ібрагімович аспірант

кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України (м.
Київ, Україна)

ЗАХИСТ ПРАВ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА НОРМАМИ ПРИВАТНОГО ПРАВА

Серед значної кількості нормативних актів, покликаних врегулювати правовідносини іноземців та осіб без громадянства в Україні, важливе місце відведено Конституції України та іншим нормативним актам. Таким нормативно-правовим актом на сьогодні є Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011 р. № 3773-V [1]. Цей спеціальний законодавчий акт визначає правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні, та встановлює порядок їх в'їзду в Україну та виїзду з України.

Акцентуючи важливу роль імперативних норм Основного закону України, слід погодитися з думкою А.О. Олійника, що саме Конституції України належить чільне місце та роль у механізмі правового забезпечення основних свобод людини і громадянина [2, с. 213].

Наведене вказує, що правовий статус іноземців та осіб без громадянства слід розглядати у більш широкому значенні у порівнянні із іншими існуючими в юридичній літературі правовими категоріями і включає в себе весь обсяг прав та обов'язків, що характеризують вказану категорію осіб в суспільстві.

Зокрема, процесуальний статус іноземців та осіб без громадянства слід розглядати у більш вузькому значенні й обумовлено тим, що норми

процесуального законодавства визначають їх процесуальне положення, що впливає обсягу процесуальних прав та обов'язків, що є однією із відмінностей від інших осіб, які не є учасниками судового процесу. Вказані особи можуть і не належати до українського суспільства, бути його повноцінним суб'єктом.

Крім норм публічного права, важливу роль у захисті прав іноземців та осіб без громадянства відіграють норми приватного права. Зокрема, норми Цивільного процесуального кодексу України визначають процесуальні права та обов'язки вказаної категорії осіб. Згідно зі ст. 496, ст. 497 ЦПК іноземці, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, іноземні держави (їх органи та посадові особи) та міжнародні організації мають право звертатися до судів України для захисту своїх прав, свобод чи інтересів. Вказані особи мають процесуальні права та обов'язки нарівні з фізичними і юридичними особами України, крім випадків, передбачених Конституцією та законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом визначається цим Кодексом, законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. У випадках, встановлених законом або міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, підсудність судам України цивільних справ з іноземним елементом може бути визначено за угодою сторін [3].

Передумовою набуття зазначеними особами правового статусу певного учасника цивільного процесу є цивільна процесуальна правосуб'єктність. Згідно з ч. 1 ст. 74 Закону України «Про міжнародне приватне право», процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні визначається відповідно до права України [4, с. 235].

При цьому цивільна процесуальна правосуб'єктність кожної іноземної особи в Україні залежить від її ролі в процесі та характеру юридичної

заінтересованості (адже процесуальна правосуб'єктність, наприклад, сторони відрізняється від правосуб'єктності третьої особи чи іншого учасника процесу) [5, с. 729].

Водночас ефективний захист невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави у цивільних справах за участю іноземного елемента можливий лише у випадку наявності дієвого механізму надіслання і виконання судового доручення, тобто законодавчо врегульованому функціонуванню механізму надання міжнародноправової допомоги і, зокрема, інституту судового доручення [6, с. 55].

Оскільки процесуальна правоздатність і дієздатність іноземних осіб в Україні визначається відповідно до права України, то на них поширюються такі ж процесуальні права та обов'язки, як і на фізичних та юридичних осіб України. Так, вони користуються правами і обов'язками осіб, які беруть участь у справі (ст. 27 ЦПК України), а також правами і обов'язками, якими наділяються лише сторони у справі (ст. 31 ЦПК України) [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09. 2011 р. № 3773-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 19–20. Ст. 179.
2. Олійник А.О. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія. Київ: Алерта, 2008. 472 с.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №40-41, 42. Ст. 179.
4. Курс цивільного процесу: підручник / В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.; за ред., В. В. Комарова. Харків: Право, 2011. 1352 с.
5. Цивільний процес України: підручник / за заг. ред. М. М. Ясинка. Київ: Алерта, 2014. 744 с.

6. Рибак О.С., Світличний О.П. Інститут іноземного судового доручення у цивільному процесі України: монографія. Київ: 2017. 206 с.

САВЕНКО Данііл Миколайович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ПОНЯТТЯ «ТОРГОВЕЛЬНА МАРКА» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Варто зазначити, що на теренах нашої держави існує розгалужена система нормативно-правових, присвячених регулюванню відносин у сфері охорони та захисту об'єктів права інтелектуальної власності.

Як наслідок, досить розгалуженим, також є нормативно-правове регулювання такого об'єкту права інтелектуальної власності як торговельна марка.

Центральним нормативно-правовим актом у сфері охорони та захисту об'єктів права інтелектуальної власності є Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р.

Так, відповідно до ст. 492 Цивільного кодексу України торговельною маркою може бути будь-яке позначення або будь-яка комбінація позначень, які придатні для вирізнення товарів (послуг), що виробляються (надаються) однією особою, від товарів (послуг), що виробляються (надаються) іншими особами. Такими позначеннями можуть бути, зокрема, слова, літери, цифри, зображувальні елементи, комбінації кольорів [1, ст. 492].

Поряд із Цивільним кодексом України, обов'язково потрібно згадати про спеціальний нормативно-правовий акт, який регулює відносини, що виникають у зв'язку з набуттям і здійсненням прав на торговельні марки в Україні, – Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15 грудня 1993 р.

Згідно ст. 1 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» торговельна марка – це позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від товарів і послуг інших осіб [2, ст. 1].

Водночас, потрібно також зазначити, що в положеннях чинних нормативно-актів України поряд із поняттям «торговельна марка» зустрічається й інший термін – «знак для товарів і послуг».

Зокрема, відповідно до пункту 1.3. Правил складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Держпатенту України від 28 липня 1995 р. [3, п. 1.3.] знак для товарів і послуг – це позначення, за яким товари і послуги одних осіб відрізняються від однорідних товарів і послуг інших осіб.

Проте, на нашу думку, у практичній діяльності більш правильним буде використання поняття «торговельна марка», оскільки саме цей термін на законодавчому рівні був визначений як такий, що покликаний замінити термін «знак для товарів і послуг», як це зазначено у положеннях Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями» від 21 липня 2020 р. [4].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України: Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3689-12#Text>
3. Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Держпатенту

України від 28.07.1995 р. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95#Text>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями: Закону України від 15.12.1993 р. № 3689-XII. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-20#Text>

САЙ Василь Ігорович

аспірант кафедри інтелектуальної власності та приватного права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

(м. Київ, Україна)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЄС: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ НОВИХ МЕДІА

В світі загалом і в Україні зокрема все активніше розвивається сфера нових медіа, що вимагає модернізації законодавства у сфері інтелектуальної власності, особливо в контексті процесу євроінтеграції. Захист інтелектуальних прав стає все більш актуальною темою, а гармонізація національного законодавства із правовими нормами Європейського Союзу – важливою метою.

Нові медіа включають в себе різні форми цифрового контенту, зокрема такі: інтернет-портали, соціальні мережі, мобільні додатки тощо.

Інтелектуальна власність у сфері нових медіа включає в себе наступні категорії: авторське право, торговельні марки, патенти та інші. Всі ці категорії важливі, але найчастіше в контексті нових медіа говорять про авторське право.

Авторське право у сфері нових медіа захищає оригінальні твори, які виражені в тій чи іншій формі. Це може бути текст, графіка, музика, відео, програмне забезпечення та інше. Закон про авторське право дає автору виключне право використовувати та розповсюджувати свій твір, а також визначає обмеження цих прав, які включають в себе певні випадки справедливого використання [1].

Проблема полягає в тому, що у нових медіа межі між авторськими правами та правами користувача нечіткі. Де закінчується право автора і починається право користувача на використання контенту? Це запитання виникає в контексті таких явищ, як меми, ремікси, машапи, які є популярними формами виразу в нових медіа.

Крім того, важливим є і питання виключних прав. Вони виникають, коли авторське право передається від автора третій стороні, наприклад, до медіакомпанії, яка потім контролює всі подальші використання твору [2]. Виключні права можуть забезпечити фінансову винагороду для автора, але вони також можуть обмежувати вільне використання твору.

Гармонізація законодавства в галузі інтелектуальної власності є важливим кроком на шляху України до євроінтеграції. Для досягнення цієї мети потрібно зосередитися на розробці нових законодавчих ініціатив, що враховують особливості нових медіа.

Перспективи гармонізації в сфері інтелектуальної власності в контексті нових медіа в Україні вимагають підвищення стандартів захисту інтелектуальної власності, що відповідають вимогам Європейського Союзу [3]. Це включає в себе:

1. Сучасне законодавство: створення та вдосконалення законів, що враховують новітні технології та виклики, які виникають в сфері нових медіа. Це може включати адаптацію концепцій, таких як «справедливе використання», для європейського контексту.

2. Механізми вирішення спорів: розвиток ефективних і доступних механізмів вирішення спорів з питань інтелектуальної власності на національному рівні.

3. Підвищення обізнаності: підвищення обізнаності про права інтелектуальної власності серед авторів контенту і користувачів, а також надання ресурсів для навчання і підтримки.

4. Міжнародне співробітництво: збільшення співпраці з ЄС у питаннях інтелектуальної власності, зокрема через участь в міжнародних угодах і конвенціях, а також співпрацю з міжнародними організаціями.

За допомогою цих дій Україна зможе підвищити рівень захисту інтелектуальної власності в сфері нових медіа, привести їх у відповідність з європейськими стандартами, та посилити свої зв'язки з Європейським Союзом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01.12.2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20>.

2. Розкладай І. Авторське право VS медіа: як реформа авторського права вплине на медіа. Центр демократії та верховенства права. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/avtorske-pravo-reforma/>.

3. Інформація про реформу правової охорони та захисту інтелектуальної власності. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=f68343c1-6637-4e6fa381-68b3fcd01f42&title=InformatsiiaProReformuPravovaOkhoronaTaZakhistIntelektualnoiVlasnosti>.

СЛУЦЬКИЙ Ігор Миколайович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ ЗЕМЕЛЬНИМ РЕСУРСАМ: У ПОШУКАХ СУБ'ЄКТА, ЯКОМУ ЗАВДАНА ШКОДА

Шкода земельним ресурсам попри те, що має очевидний вираз, є питанням доволі метафізичним і проявляється, як і будь-які елементи правовідносин, тільки через призму існування суб'єкта, який буде певні дії іншої особи стосовно земельних ресурсів розглядати як шкідливі з точки зору її майбутнього використання знову ж таки людиною.

В такому разі в пошуках суб'єкта, якому завдана шкода, і який розглядає шкоду земельним ресурсам як шкоду собі, своїм інтересам, інтересам суспільства, ми неодмінно стикаємось з проблемою співвідношення численних термінів – земля, землі, земельна ділянка, земельні ресурси. Всі вони зазвичай складають певний пиріг з відповідних змістових нашарувань.

Так згідно абзацу п'ятого Преамбули Конституції України [1] земля України розглядається радше як територія держави. В ст. 13 земля фігурує на першому місці, і очевидно, хоча і суто текстуально, природні ресурси починаються зі слова «водні», але і до цього слова, читаючи в Основному Законі про землю і надра, ми розуміємо, що законодавець їх також позиціонує природними ресурсами, звідси і можливий вираз «земельні природні ресурси» або просто «земельні ресурси».

Отже в цілому, якщо завдається шкода природним ресурсам, ми розуміємо, що суб'єктом, який страждає від шкоди є український народ. А відтак, і суб'єкт, на користь якого проводиться відшкодування також є український народ.

Але виникає питання, як бути щодо інших термінів в законодавстві – земля, землі, земельна ділянка? Як завдана цим об'єктам шкода корелює зі шкодою завданою земельним ресурсам? І хто має отримувати компенсацію за шкоду, завдану такого роду об'єктам?

Землі як поверхні, як території, нашкодити неможливо, вона була, є і залишається фізичною константою. Земельній ділянці також завдати шкоду з точки зору поверхні неможливо, але можливо знищити чи надовго зіпсувати її якісні характеристики – забруднити, засмітити, знищити родючий шар ґрунту. Звичайно, кожна земельна ділянка є частиною землі в більш широкому розумінні, а також відноситься і до земельних ресурсів, але в якій мірі шкода земельній ділянці співвідноситься зі шкодою земельним ресурсам, слід додатково для себе сформулювати.

Проблема, на нашу думку, полягає в тому, що у земельних ресурсів є завжди один власник, передбачений Конституцією – народ України. А у земельної ділянки може бути власником фізична або юридична особа, як українська, так і в низці випадків, іноземна, а також територіальна громада чи держава. І фактично при завданні шкоди земельній ділянці перед нами у якості суб'єкта відшкодування з'являється її конкретний власник і вимагає, щоб шкоду компенсували саме йому.

Якщо у випадку земельних ділянок державної власності у нас немає принципових проблем – від імені українського народу права власника здійснює держава, отже держава і володіє правом вимоги щодо відшкодування шкоди земельним ресурсам, то навіть у випадку земельної ділянки комунальної власності, не кажучи вже про приватну, держава від імені народу вже на перший погляд не може розраховувати на відшкодування шкоди.

Але є і інша думка. Якщо щодо кожної ділянки розділяти її економічну вартість, умовно кажучи, ринкову вартість такої самої ділянки, яка не зазнала шкоди, або нормативну чи експертну оцінку, одним словом, об'єктивну цифру, від якої можна відштовхнутись, то саме ця цифра і буде базою відшкодування власнику земельної ділянки. Умовно кажучи, при відшкодуванні 100 % ринкової вартості ділянки власник може придбати собі поруч аналогічну земельну ділянку і продовжувати здійснювати ту діяльність, для якої ділянка була йому потрібна.

Але в цьому разі український народ позбавиться невеличкої частини своїх земельних ресурсів, у вигляді, скажімо, безнадійно знищеної, або навіть свідомо виведеної з сільськогосподарського обігу з передачею під інші цілі ділянки сільськогосподарського призначення.

Компенсація за ці дії була передбачена ст. 207 Земельного кодексу [2], у вигляді відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, але втрати сільськогосподарського виробництва вже виключено з Кодексу і з відповідних нормативно-правових документів про діяльність Держгеокадастру [3]. Підставою став, як це часто буває, закон, який в своїй назві ніяк не асоціюється з скасуванням відшкодування втрат сільськогосподарського виробництва [4].

Отже, шкода земельним ресурсам може полягати у неможливості використання земельної ділянки за призначенням і тоді ми називаємо це втратами лісогосподарського і раніше, принаймні, сільськогосподарського виробництва; у значному забрудненні засміченні, що виключає використання земельних ресурсів під інші цілі.

Тобто шкода земельним ресурсам визначається їх цільовим призначенням і полягає у зменшенні можливостей використання таких земельних ресурсів за їх цільовим призначенням. Шкода земельній ділянці як складова шкоди земельним ресурсам має економічний вартісний вимір і може бути відшкодована власнику земельної ділянки. Крім того існують віддалені ефекти, пов'язані зі зменшенням в обігу загальної кількості земельних ресурсів, призначених для тієї чи іншої мети, негативні наслідки чого шкодять інтересам українського народу в цілому, і що на нашу думку є другим, розрахунковопроекційним виміром шкоди земельним ресурсам, який існує окремо від вартісного і має відшкодовуватись на користь українського народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96вр/print>
2. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
3. Уряд вніс зміни до положень діяльності Держгеокадастру. URL:
<https://news.dtki.ua/state/other/81985-uriad-vnis-zmini-do-polozen-diialnostiderzgeokadastru>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відновлення системи оформлення прав оренди земельних ділянок сільськогосподарського призначення та удосконалення законодавства щодо охорони земель: Закон України від 19.10.2022 р. № 2698-IX. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2698-20#n25>

СУРЖОК Богдан Геннадійович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ПРОТИДІЇ ПОРУШЕННЯМ АНТИМОНОПОЛЬНО- КОНКУРЕНТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Сьогодні українська економіка перебуває на етапі активної адаптації до європейських стандартів та трансформації до реалій воєнного часу. Разом з тим, чи не щодня у нашій державі вчиняюся нові порушення антимонопольноконкурентного законодавства, що неприпустимо, як з погляду концепції становлення України як правової держави в цілому, так і євроінтеграційного курсу, зокрема. Тому неабиякої актуальності нині набуває

питання ефективного функціонування Антимонопольного Комітету України як провідної інституції у сфері протидії відповідним порушенням. Адже ефективна протидія таким явищам – необхідна запорука стабільного розвитку ринкової економіки.

Як слушно зазначається у науковій літературі [1, с. 90], Антимонопольний Комітет України є суб'єктом державного контролю за дотриманням антимонопольно-конкурентного законодавства. Він є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері публічних закупівель [1].

Основним завданням Антимонопольного Комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

- 1) здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;
- 2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;
- 3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції;
- 4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;
- 5) здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері публічних закупівель;
- 6) проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції [1].

При цьому, у 2022 р. Антимонопольний Комітет України виявив загалом 611 порушень конкурентного законодавства. Серед іншого у 2022 р. було відкрито 226 нових справ щодо змов під час державних закупівель, тендерів та аукціонів і розпочато більше 200 досліджень, які надалі також можуть призвести до відкриття проваджень. Про це йдеться в оприлюдненому Звіті АМКУ за 2022 рік [3], в якому узагальнено інформацію про ключові заходи за ринковими напрямами в межах кожної зі сфер, реалізовані органом державної влади. Все це свідчить про безсумнівно вагомий внесок Антимонопольного Комітету України у протидію порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства у нашій державі.

Проте у даному контексті не можна оминати увагою недоліки нині чинного законодавства у сфері здійснення діяльності Антимонопольного Комітету України, усунення яких могло б значно сприяти підвищенню ефективності протидії порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства.

Так, зокрема, положення Закону України «Про захист економічної конкуренції» [4] не деталізують порядок проведення органами Антимонопольного Комітету України перевірок суб'єктів господарювання, що дозволяє їх проводити, по суті, навіть, за відсутності ознак порушення антимонопольно-конкурентного законодавства. Не виключно, що це може призводити до неофіційного ініціювання таких перевірок з боку олігархів у рамках боротьби між собою та з метою організації утиску інших конкурентів, а також стимулює свавільний та вибірковий підхід до перевірки суб'єктів господарювання з боку публічних посадових осіб.

Разом з тим, невиправданим видається законодавче обмеження повноважень щодо можливості проведення перевірок органами Антимонопольного Комітету України у місцях проживання та інших володіннях осіб лише за рішенням суду. Адже це певною мірою послаблює дієвість діяльності органів Антимонопольного Комітету України щодо розслідування порушень антимонопольно-конкурентного законодавства у разі приховування

доказів таких порушень. Зокрема, зважаючи на те, що термін розгляду судом відповідних клопотань може перевищувати термін необхідний для приховування доказів.

Отже, можна дійти висновку про наявність сьогодні певних проблем у правовому регулюванні протидії органами Антимонопольного Комітету України порушенням антимонопольно-конкурентного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кравцова І. Штраф за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства як вид адміністративно-господарської санкції. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 89–95.
2. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 р. № 3659-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>
3. Річний звіт АМКУ. 2022. URL: <https://amcu.gov.ua/storage/app/uploads/public/641/87f/e95/64187fe957f1c745683055.pdf>
4. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001 р. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text>

ТКАЧУК Олексій Петрович

аспірант кафедри цивільного та господарського права

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ З ПРАВОМ ЄС

Поняття «інтелектуальна власність» міститься у ст. 2 Конвенції про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності, яку підписано в Стокгольмі 14 липня 1967 р. та яка набрала чинності для України 26 квітня 1970 р. Зазначеною Конвенцією визначено, що інтелектуальна власність включає

права, які стосуються: літературних, художніх та наукових творів; виконавчої діяльності артистів, звукозапису, радіо- і телевізійних передач; винаходів у всіх сферах людської діяльності; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань та комерційних позначень; захисту від недобросовісної конкуренції та інші права, що стосуються інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній та художній сферах [1].

До первинних форм правового регулювання прав інтелектуальної власності відносять міжнародні договори. Галузь інтелектуальної власності представлена значною кількістю міжнародних угод. Перераховувати їх у наших тезах ми не будемо, оскільки вийдемо за межі вимог до публікації. Науково дослідний інститут інтелектуальної власності поділив міжнародні договори за певними критеріями: двосторонні міжнародні угоди (близько 52); міжнародні договори, укладені в межах Всесвітньої організації інтелектуальної власності (близько 22); міжнародні договори, укладені в межах Світової організації торгівлі (близько 7); двосторонні угоди у межах СНД (близько 8) [2].

Незважаючи на те, що в Україні правове регулювання у сфері інтелектуальної власності забезпечується множиною різноманітних нормативних актів, все одно лишається значна кількість нерегульованих питань. Чинні нормативно-правові акти потребують приведення у відповідність до норм європейського законодавства, адже Україна під час підписання Угоди про асоціацію взяла відповідні зобов'язання щодо імплементації положень норм права Європейського Союзу у сфері інтелектуальної власності.

У 2020 році законодавець проектом Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентним тролінгом» запропонував імплементацію вимог Директиви 2008/95/ЄС від 22 жовтня 2008 р. Європейського Парламенту та Ради про наближення законодавств державчленів

щодо торговельних марок, Регламенту Ради (ЄС) № 207/2009 від 26 лютого 2009 р. про торговельну марку Співтовариства у національне законодавство [3].

Відтак, Законом України від 21.07.2020 р. № 815-IX були внесені важливі зміни, що полягали у наступному: подання заявки в електронній формі; уточнено підстави для відмови у реєстрації або визнання недійсною реєстрації торговельної марки; реєстрація колективної торговельної марки; уточнено порядок надання правової охорони за міжнародною реєстрацією (за Мадридською системою), посилено санкції за порушення прав на торговельні марки; і саме основне – уніфікація термінології, зокрема поняття «знаки для товарів і послуг» замінено поняттям «торговельна марка» [4]. Закон № 815-IX лише частково виправив цю проблему. Зокрема, не були внесені зміни до ч. 1 ст. 420 Цивільного Кодексу України, згідно якої, до об'єктів права інтелектуальної власності, зокрема, належать торговельні марки (знаки для товарів і послуг) та ч. 1 ст. 155 Господарського Кодексу України, за змістом якої об'єктами прав інтелектуальної власності у сфері господарювання визнаються торговельні марки (знаки для товарів і послуг).

Серед нагальних питань гармонізації із законодавством ЄС виділяємо створення професійного суду з компетенцією в інтелектуальній власності. Наприклад, Закон Італії від 27 червня 2003 р. № 168/2003 впровадив спеціалізовані палати інтелектуальної власності в загальних судах, що розглядають цивільні та кримінальні справи [5, с. 69]. В Україні ще у 2017 р. створений Вищий суд з питань інтелектуальної власності, але до сих пір він не діє [6]. Такі дії спрямовані на зменшення навантаження на суди загальної юрисдикції та оперативне вирішення питань для бізнесу, ці зміни повинні грати значну роль у вдосконаленні та розвитку системи правової охорони інтелектуальної власності взагалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Добровольська К.Л. Правове забезпечення охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/75.pdf.
2. Міжнародні угоди у сфері інтелектуальної власності. Сайт Науково дослідного інституту інтелектуальної власності. URL: <http://ndiiv.org.ua/index.php/ua/?id=226>
3. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентним тролінгом» від 11.10.2019 р. № 2258. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/704>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентними зловживаннями: Закон України від 21.07.2020 р. № 815IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-20>.
5. Штефан Олена. Судовий захист торговельних марок в Італії. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2022. № 4. С. 67–78.
6. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності: Указ Президента України від 29.09.2017 р. № 299/2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/299/2017#Text>

ЖАРІКОВА Анна Леонідівна

студентка юридичного факультету

Національного університету біоресурсів і природокористування України

(м. Київ, Україна)

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА
СТВОРЕННЯ СТАЛОЇ ПРАВОВОЇ БАЗИ ЩОДО ІНОЗЕМНОГО**

ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНИ

Іноземні інвестиції відіграють значну роль в економічному розвитку будьякої країни незалежно від її економічного розвитку. Важливість іноземних інвестицій значно зросла у 90-ті роки, коли їх почали розглядати як один із основних засобів інтеграції національної економіки України у світове господарство та шлях виходу із економічної кризи.

Насамперед, необхідно зазначити, що існують державні та приватні іноземні інвестиції. Державні інвестиції – це позики, кредити, які одна держава або група держав надає іншій державі. Такого змісту відносини регулюються міжнародними договорами із застосуванням міжнародного права. Під приватними – розуміють інвестиції, які надають приватні фірми, компанії чи громадяни однієї країни відповідним суб'єктам іншої країни.

Значну частку іноземних інвестицій займають прямі іноземні інвестиції – вкладення ресурсів, яке забезпечує створення або розширення постійної участі у підприємстві, завдяки якому інвестор може здійснювати, в певній мірі управлінський контроль іноземного інвестора над вибором об'єкту та реалізації інвестицій [1].

Іноземні інвестиції на території України можуть здійснюватися у вигляді: іноземної валюти, що визнається конвертованою валютою НБУ, також будьякого рухомого і нерухомого майна. Безумовно, у вигляді акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (на частку (пай) у статутному фонді підприємства) вираженому у конвертованій валюті. У вигляді будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами країни інвестора або міжнародними торговими звичаями та прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами землі, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена [1].

Саме географічне розташування України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі. Логістика є одним із найважливіших секторів економіки, з розгалуженою мережею залізниць та автомобільних доріг, морськими та річковими портами, аеропортами. Розташована на перетині доріг Європи, Азії та Близького Сходу, включена до Нового шовкового шляху, з виходом до моря, Україна має великий потенціал. Враховуючи теперішні тенденції у транспортно-логістичній галузі має всі шанси вийти на перше місце в Європі.

Безумовно саме для розміщення бізнесу Україна є однією із найпривабливіших та найбільш конкурентоспроможних за вартістю країн у Європі. В нас існують спрощені юридичні процедури для ведення бізнесу, а держава, в свою чергу, гарантує безпеку інвестицій. Сприятливому інвестиційному клімату сприяє ухвалення Закону України «Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні». В нашій державі дуже багато кваліфікованих спеціалістів, тому багато відомих стартапів народилися саме тут. Україну вважають країною інноваційних підприємців, які генерують креативні ідеї.

В свою чергу, українська влада неодноразово заявляла про наміри суттєво збільшити обсяги залучення іноземних інвестицій у вітчизняну економіку. Але якщо у мирний час невиконання цієї обіцянки можна було чимось компенсувати, то в умовах війни залучення додаткових коштів є питання виживання самої держави. Безумовно, та той час значним негативним фактором була пандемія коронавірусу, проте мало хто з експертів сподівався, що без інституційних реформ, незалежних судів та ефективної боротьби з корупцією іноземці матимуть бажання ризикнути своїми коштами в Україні. А після широкомасштабного вторгнення країни-агресора на нашу землю і без того не висока інвестиційна привабливість вітчизняної економіки стрімко попрямувала до нуля. Бізнес має розуміти, що навіть якщо його права було порушено, суди точно зможуть допомогти віднайти справедливість. Що справа буде розглянуто, не буде роками затягуватись процес. А рішення буде чесним та відповідно до

закону, справедливим. Також важливий фактор, це ефективна боротьба з корупцією. Наразі чимало органів, зокрема, правоохоронних, мають вкрай погану репутацію. З моменту вступу на посаду Президента України, Володимир Зеленський наголосив міжнародній спільноті, що зробить боротьбу з корупцією у своїй країні головним політичним пріоритетом. І, дійсно, точкові зрушення відбуваються, за останній час ми бачимо політичні та кадрові рішення, які приймаються. Але дуже б хотілось побачити і глобальні зміни, і все ж більш комплексні рішення на всіх рівнях та у всіх гілках влади [3].

Сьогодні, після майже півтора року повномасштабного вторгнення багато держав цивілізованого світу заявили про намір долучитися до повоєнної відбудови України, перед якою відкрилась перспектива стати членом Євросоюзу. Залучення інвестицій в умовах продовження руйнівної війни є одним із надважливих завдань для української влади на 2023 рік.

В свою чергу, в Кабінеті Міністрів України, доволі оптимістично налаштовані стосовно фінансових впливань у вітчизняну економіку під час війни. Більш того, голова уряду Денис Шмигаль очікує, що перші інвестиції будуть зроблені вже до кінця цього року. За його словами, допомогти цьому має пілотний проект страхування від військових ризиків, який Україна реалізує разом із Багатостороннім агентством з гарантування інвестицій (MIGA), що належить до групи Світового банку. На цю ініціативу наша держава отримала від MIGA 30 млн доларів, і, як впевнений голова уряду, залученням лише цього агентства справа не обмежиться.

Також Україна представила потужний та всеохоплюючий план відновлення країни. Реалізація цієї стратегії розрахована на 10 років і вона отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів. Україна ставить перед собою амбітну, втім цілком реалістичну мету: до 2032 року здійснити стрибок від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається. Для залучення в українську економіку іноземних інвесторів вже

створено унікальну електронну платформу Advantage Ukraine, на якій зібрано понад 500 інвестпроектів та можливостей у 10-ти галузях економіки.

Кожен потенційний інвестор, зареєструвавшись на платформі, отримає вичерпну інформацію про можливості інвестування, конкретні проекти та вигоди, які матиме від вкладання в економіку України [2].

Для того, щоби стати на ноги після такої жахливої трагедії, як розв'язана країною-агресором війна, нашій країні будуть потрібні значні кошти. Міністерство економіки оцінило орієнтовні потреби України в інвестиціях на рівні від 70 до 80 мільярдів доларів на рік. Станом на 1 червня 2022 р., за даними звіту Світового банку «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення», Україна потребувала 350 мільярдів доларів для реконструкції та відновлення. Таким чином, на даний час, за умови продовження бойових дій українській владі доведеться буквально битися за кожний долар інвестицій у вітчизняну економіку. І з огляду на це проекти зі страхуванням військових ризиків будуть наразі чи не єдиною можливістю для їхньої практичної реалізації.

З огляду на це Кабінет міністрів вже найближчим часом має представити результати перших пілотних проектів залучення іноземних інвестицій. Також потрібно показати результати на інших напрямках: у боротьбі з корупцією, реформі судової системи та створенні сприятливого бізнес середовища. Окремим напрямком має стати налагодження ефективного переговорного процесу по швидкому приєднанню України до Європейського союзу. Тим самим влада продемонструє свою професійність та спроможність змінювати підходи до справи в екстремальних умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 19. С. 81. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%d0%b2%d1%80#text>
2. Інвестиції в Україну та відновлення економіки. URL:

<https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c-9e2d-6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki>

3. Мандзій А.Р. Залучення прямих іноземних інвестицій: сучасні тенденції та перспективи для України. 2018. С. 26.

ШМИГОЛЬ Емма Валентинівна

студентка юридичного факультету

Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ МАЛИХ АРХІТЕКТУРНИХ ФОРМ В УКРАЇНІ

Проаналізувавши законодавство України щодо функціонування малих архітектурних форм для провадження підприємницької діяльності, можна дійти висновку, що майже усі законодавчі акти, які регулювали питання розміщення МАФів у сфері господарської діяльності втратили чинність. При цьому, дані споруди продовжують широко використовуватись підприємцями, як торгові об'єкти. Таким чином, у даній роботі, ми розглянемо проблеми законодавства України щодо правового регулювання малих архітектурних форм, питання встановлення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності та в чому різниця між цими об'єктами.

Розгляд питання слід починати з ознайомлення з таким нормативноправовим документом як «Порядок розміщення малих архітектурних форм для провадження підприємницької діяльності» затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 серпня 2009 р. № 982 [1]. Цей порядок втратив чинність на підставі Постанови Кабінету міністрів України від 25 травня 2011 р. № 548 «Про затвердження Порядку проведення експертизи містобудівної документації», слід зазначити, що він містив повний порядок встановлення даних

об'єктів. Також на просторах інтернету можна знайти проект Закону України «Про розміщення малих архітектурних форм (МАФів) для здійснення підприємницької діяльності» від 13.06.2017 р. № 2478а, проте він так і не набрав чинності [2]. Вважаємо, що питання про доведення цього проекту до чинного законодавчого акту не відбулося через те, що у законодавстві вже прийнятий інший порядок розміщення схожих об'єктів, який ми розглянемо згодом.

Потрібно звернути увагу і на Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 06.09.2005 р. № 2807-IV, який є єдиним чиним законом, у якому згадується термін мала архітектурна форма. Таким чином, даним законом визначено, що елементами (об'єктів благоустрою є малі архітектурні форми. У ч. 2 цієї ж статті зазначено, що мала архітектурна форма – це елемент декоративного чи іншого оснащення об'єкта благоустрою. До малих архітектурних форм належать: альтанки, павільйони, навіси; паркові арки (аркади) і колони (колонади); вуличні вази, вазони і амфори; декоративна та ігрова скульптура; вуличні меблі (лавки, лави, столи); сходи, балюстради та інші елементи благоустрою, визначені законодавством. Розміщення малих архітектурних форм здійснюється відповідно до цього Закону за рішенням власника об'єкта благоустрою з дотриманням вимог законодавства, норм і правил [3].

Проте, існує Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 21.10.2011 р. № 244 «Про затвердження Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності.» [4]. Ознайомившись з цим порядком і проаналізувавши визначення малих архітектурних форм для провадження підприємницької діяльності та тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності можна зробити висновок, що це тотожні об'єкти.

Так наприклад, «Методичні рекомендації щодо встановлення порядку розміщення малих архітектурних форм для здійснення підприємницької діяльності» затверджені Наказом міністерство будівництва, архітектури та

житлово-комунального господарства України від 04.09.2006 р. № 296, який теж втратив чинність, визначав мафи як невелику одноповерхову споруду, яка виконується із полегшених конструкцій і встановлюється тимчасово без улаштування фундаментів [5]. Відповідно ж до «Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності» затвердженого Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 21.10.2011 р. № 244 визначено, що тимчасова споруда торговельного, побутового, соціальнокультурного чи іншого призначення для здійснення підприємницької діяльності – одноповерхова споруда, що виготовляється з полегшених конструкцій з урахуванням основних вимог до споруд, визначених технічним регламентом будівельних виробів, будівель і споруд, і встановлюється тимчасово, без улаштування фундаменту [4]. Підставою для розміщення тимчасових споруд є паспорт прив'язки ТС. Проблемою правового регулювання тимчасових споруд є те, що порядок розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності регулюється лише на рівні наказу Мінрегіонбуду від 21.10.2011 р. № 244, що суперечить вимогам ст. 4 Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та ст. 5 Закону України «Про адміністративні послуги» [6, с. 15].

Отже, у сучасному українському законодавстві малі архітектурні форми визначаються лише як елементи благоустрою, зокрема тимчасові рекламні, декоративні конструкції; інженерно-господарське та інформаційне обладнання на вулиці; пристосування для відпочинку та декорування парків, скверів, алей тощо. Заміною малих архітектурних форм для провадження підприємницької діяльності стали тимчасові споруди, що діють так само на підставі паспорту прив'язки ТС і регулюються «Порядком розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності» затвердженим Наказом Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 21.10.2011 р. № 244. Проте проблемою залишається розмежування

тимчасових споруд для здійснення підприємницької діяльності та малих архітектурних форм. Навіть після змін внесених до законодавства, що виключили кіоски, торговельні павільйони та інші подібні конструкції, призначені для підприємницької діяльності з видів малих архітектурних форм, і заміни їх тимчасовими спорудами для провадження підприємницької діяльності малі архітектурні форми продовжують існувати поряд з тимчасовими спорудами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження Порядку розміщення малих архітектурних форм для провадження підприємницької діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2009 р. № 982 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/982-2009-%D0%BF#Text>
2. Про розміщення малих архітектурних форм (МАФів) для здійснення підприємницької діяльності: Проект Закону України від 13.06.2017 р. № 2478а. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH1WU68B>
3. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15/conv#n206>
4. Про затвердження Порядку розміщення тимчасових споруд для провадження підприємницької діяльності: Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 21.10.2011 р. № 244. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1330-11#Text>
5. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо встановлення порядку розміщення малих архітектурних форм для здійснення підприємницької діяльності: Наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 04.09.2006 р. № 296. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0296667-06#Text>
6. Харитонов Є.О. Малі архітектурні форми та тимчасові споруди: до проблеми правового регулювання. Будівельне право: проблеми теорії і практики:

зб. наук. праць: в 2 ч. / редкол.: П.М. Куліков (голова) та ін. Київ; Тернопіль: Бескиди, 2019. Ч.1. Третя наук. практ. конф. (м. Київ, 04.12.2019 р.).

С. 14–18.

URL:

<https://repository.knuba.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1d3f5e4d31cd-4880-91d0-9986ebb93384/content>

Золотар А.С.

аспірантка кафедри інтелектуальної власності та приватного права

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ 3D-ДРУКУ ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ BLOCKCHAIN

Віктор Гюго писав: «Прогрес – це спосіб людського буття». Справді, неможливо уявити життя людини без прогресу, технічного, культурного, етичного. Відкриття у різних галузях наукового знання змінюють життя людини, що в свою чергу впливає на взаємини між людьми, регульовані правом. Однією з таких змін життя людини є все більше поширення адитивних технологій (технологій пошарового синтезу). Загалом такі технології являють собою синтез об'єкта, за допомогою пошарового нарощування матеріалу відповідно до розробленої 3D-моделі синтезованого об'єкта. До адитивних технологій відносять об'єкти, синтезовані так званому 3D принтері. Особливістю такої технології є принцип синтезу об'єкта, що створюється не шляхом «відсікання зайвих частин» від первісного матеріалу, а шляхом поступового «додавання» матеріалу.

Однак швидкий розвиток адитивних технологій, зокрема і технології 3D-друку, піднімає і ряд проблемних питань, зокрема і питань захисту прав інтелектуальної власності. Оскільки центральним поняттям 3D-друку є тривимірна модель об'єкта, саме вона дає необмеженому колу осіб можливість порушити виняткові права осіб-правовласників. У той же час, тривимірна модель об'єкта сама по собі може стати об'єктом інтелектуальної власності, якщо вона

має для цього критерії охороноздатності об'єкта інтелектуального права. Тож, питання захисту інтелектуальної власності та ліцензування 3D-друку набувають у сучасних умовах особливої актуальності, зважаючи на можливість легкого порушення інтелектуальних прав з використанням 3d-технологій. Тому і пошук можливих шляхів захисту таких прав потребує застосування сучасних технологій, а саме технології blockchain.

Дослідженням тематики застосування адитивних технологій в Україні та світі займалися різні вчені, серед яких: Г. Андрощук, Ю. Борзов, О. Волос, М. Гулковський, С. Мартинюк та ряд інших, проте тематику захисту інтелектуальної власності та ліцензування 3D-друку з використанням технології blockchain досі не було досліджено.

Як відмічають О.І. Волос та С.В. Мартинюк, 3D-друк – це сучасна технологія адаптивного виробництва, де тривимірний об'єкт створюється завдяки послідовному накладанню шарів матеріалу [1, с. 30]. 3D-друк може здійснюватися різними способами та з використанням різних матеріалів, але в основі кожного з них лежить базовий принцип пошарового створення об'єкту.

Однією з головних проблем щодо 3D-друку є те, що його використання робить технічно можливим копіювання майже будь-якого об'єкта з дозволом або без дозволу тих, хто має права на цей об'єкт. Саме тому у сучасних умовах все більшої актуальності набувають питання захисту прав інтелектуальної власності на тривимірну модель, де особливу увагу слід приділити застосуванню технології blockchain.

Технологія blockchain при 3D-друці пропонує надійні гарантії безпеки: доступність інформації; цілісність і недоторканність даних, що містяться в блоках ланцюжка; конфіденційність [2]. Зокрема, як відмічають у своїй роботі німецькі дослідники Ф. Енгельман, М. Холланд та К. Нігішер, кодування та ліцензування даних за допомогою технології blockchain надає широкі можливості, адже відповідні дані кодуються, а ідентифікація шаблону друку та ліцензування процесу друку здійснюється за допомогою технології blockchain [3, с. 106]. Зокрема з використанням смарт-контракту відбувається збереження

інформації про наявну в особи ліцензію в blockchain і гарантується те, що лише одержувач має дозвіл на оновлення ліцензії. Саме тому принтер буде здійснювати перевірку ліцензії перед початком друку. Крім того, серійні номери окремо надрукованих компонентів можуть бути записані в blockchain, щоб підтвердити тип і кількість надрукованих відповідно до умов ліцензії.

Blockchain може допомогти вирішити проблему підробок, оскільки під час виробничого процесу фізична частина може бути позначена ідентифікаційним номером і записана в книзі. Цей унікальний ідентифікаційний номер можна відсканувати, щоб відстежити інформацію в блокчейні, таким чином допомагаючи визначити, чи є продукт оригінальним чи скопійованим. Крім того, цю технологію також можна використовувати для створення глобальної розподіленої мережі 3D-принтерів [4]. Це дозволить виробникам контролювати та обмежувати кількість друкованих копій продукції, допомагаючи відповідати стандартам якості та запобігаючи створенню підробок.

Крім цього, застосування технології blockchain у сфері захисту прав інтелектуальної власності на тривимірні моделі має ще ряд інших переваг та перспектив, серед яких: дає можливість управляти ланцюгом поставок, захищати авторське право та інші права інтелектуальної власності, створювати безпечні платформи для транзакцій електронної комерції в поліграфічній галузі, створювати більш точне та безпечне націлювання реклами на певну аудиторію, використовувати для керування послугами 3D-друку на вимогу тощо.

Таким чином, адитивна технологія 3D-друку справді є інноваційною технологією, але вона створює не лише нові можливості для людства, але й певні проблеми інтелектуальної власності, які необхідно вирішити. На щастя, blockchain є перспективним рішенням, яке допомагає передавати конфіденційні дані та гарантує, що продукт не копіюється. Поєднання блокчейну з 3D-друком створює нові можливості для бізнесу, надає допомогу компаніям у подоланні бар'єрів безпеки даних і полегшує процеси виробництва.

Список використаних джерел

1. Мартинюк С. В., Волос О.І. Підготовка моделей архітектурних споруд для 3D-друку. Матеріали конференції «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи» (9-10 листопада 2017). 2017. № 1. С. 26-30.
2. Pedemonte A. Blockchain and additive manufacturing. 2021. URL: <https://incyber.org/en/blockchain-and-additive-manufacturing/>. (дата звернення: 25.09.2023).
3. Engelmann F., Holland M., Nigischer C. Intellectual property protection and licensing of 3d print with blockchain technology. Transdisciplinary Engineering Methods for Social Innovation of Industry, 2018. №4(2). Pp. 103-112.
4. When Blockchain and 3D Printing Meet: Addressing the Challenges In Manufacturing. 2022. URL: <https://cults3d.com/en/blog/articles/when-blockchain-and-3d-printing-meet-addressing-the-challenges-in-manufacturing>. (дата звернення: 25.09.2023).

Наукове видання

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРИВАТНОПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

тези доповідей
учасників

Міжнародної науково-практичної конференції
присвяченої 125-річчю заснування Національного університету
біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, 15 червня 2023 р.)

